

ISSN 2226-0099

Міністерство освіти і науки України
державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет»

Таврійський науковий вісник

Економічні науки

Випуск 94

Херсон – 2015

*Рекомендовано до друку вченою радою
Херсонського державного аграрного університету
(протокол № 3 від 10.12.2015 року)*

Таврійський науковий вісник: Науковий журнал. Вип. 94 - Херсон: Гринь Д.С., 2015. – 122 с.

Видається за рішенням Науково-координаційної ради Херсонської області Південного наукового центру Національної академії аграрних наук України, вченої ради Херсонського державного аграрного університету та Президії Української академії аграрних наук з 1996 року. Зареєстрований у ВАК України в 1997 році “Сільськогосподарські науки”, переєстрацію пройшов у червні 1999 року (Постанова президії ВАК № 1-05/7), у лютому 2000 року (№ 2-02/2) додатково “Економіка в сільському господарстві”, у червні 2007 року (№ 1-05/6) додатково “Іхтіологія” та у квітні 2010 року “Сільськогосподарські науки” (№ 1-05/3). Свідчення про державну реєстрацію КВ № 13534-2508 ПР від 10.12.2007 року.

Редакційна колегія:

1. Базалій В.В. - д.с.-г.н., професор (головний редактор);
2. Кирилов Ю.Є. - к.е.н., доцент (заст. головного редактора);
3. Федорчук М.І. - д.с.-г.н., професор (заст. головного редактора);
4. Подаков Є.С. - к.е.н., доцент (відповідальний редактор);
5. Ушкаренко В.О. - д.с.-г.н., професор, академік НААНУ;
6. Свтушенко М.Ю. - д.б.н., професор, чл.-кор. НААНУ;
7. Лавриненко Ю.О. - д.с.-г.н., професор, чл.-кор. НААНУ;
8. Пелих В.Г. - д.с.-г.н., професор, чл.-кор.НААНУ;
9. Агеев В.Ю. – д.с.-г.н., професор (Білорусь)
10. Андрусенко І.І. - д.с.-г.н., професор;
11. Арсан О.М. - д.б.н., професор;
12. Благодатний В.І. - д. е.н., професор;
13. Бойко М.Ф. - д.б.н., професор;
14. Вовченко Б.О. - д.с.-г.н., професор;
15. Гамаюнова В.В. - д.с.-г.н., професор;
16. Грановська Л.М. - д.е.н., професор;
17. Данілін В.М. - д.е.н., професор;
18. Дебров В.В. - д.с.-г.н., професор;
19. Зубкова О. – д.б.н., професор (Молдова)
20. Коковіхін С.В. - д.с.-г.н., професор
21. Кольман Р. – д.с.-г.н. (Польща)
22. Кудряшов В.П. - д.е.н., професор;
23. Лимар А.О. - д.с.-г.н., професор;
24. Мармуль Л.О. - д.е.н., професор;
25. Міхеєв Є.К. - д.с.-г.н., професор;
26. Морозов В.В. - к.с.-г.н., професор;
27. Морозов О.В. - д.с.-г.н., професор;
28. Морозов Р.В. - д. е.н., професор;
29. Мохненко А.С. - д.е.н., професор;
30. Наконечний І.В. - д.б.н., професор;
31. Нежлукченко Т.І. - д.с.-г.н., професор;
32. Осадовський З. – д.е.н., професор (Польща)
33. Петшак С. – д.е.н., професор (Польща)
34. Пилипенко Ю.В. - д.с.-г.н., професор;
35. Соловійов І.О. - д.е.н., професор;
36. Танклевська Н.С. - д.б.н., професор;
37. Ходосовцев О.Є. - д.б.н., професор;
38. Шерман І.М. - д.с.-г.н., професор.

УДК 330.15:338.432

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА СИСТЕМНЕ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Гринчук Ю.С. – к.е.н., доцент,
Білоцерківський національний аграрний університет

У статті виявлені чинники зовнішнього та внутрішнього середовища формування та використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Визначені показники та критерії їх оцінки. На цій основі розроблена система управління підвищення ефективності ресурсокористування з обґрунтуванням етапів прийняття управлінських рішень. Узагальнені функції управління. Обґрунтовані можливі результати та ефекти.

Ключові слова: аграрні підприємства, виробничо-ресурсний потенціал, системне управління, етапи, управлінські рішення, функції, моніторинг, відтворення, регулювання, розвиток, удосконалення.

Гринчук Ю.С. Факторы формирования и системное управление эффективным использованием производственно-ресурсного потенциала аграрных предприятий

В статье выявлены факторы внешней и внутренней среды формирования и использования производственно-ресурсного потенциала аграрных предприятий. Определены показатели и критерии их оценки. На этой основе разработана система управления повышения эффективности ресурсопользования с обоснованием этапов принятия управленческих решений. Обобщенные функции управления. Обоснованы возможные результаты и эффекты.

Ключевые слова: аграрные предприятия, производственно-ресурсный потенциал, системное управление, этапы, управленческие решения, функции, мониторинг, воспроизведение, регулирование, развитие, совершенствование.

Grinchuk Ju.S. Factors of formation and system management effective use production and resource potential of agricultural enterprises

The article reveals the factors of external and internal environment of formation and use of production and resource potential of agricultural enterprises. Identify indicators and criteria of their evaluation. On this basis developed a system of management improve the efficiency of resource use, and substantiation of stages of managerial decision-making. Generic functions of management. It justifies the possible results and effects.

Key words: agricultural enterprises, production and resource potential, system management, stages, management decisions, functions, monitoring, playback, control, development, improvement.

Постановка проблеми. В умовах ринку, що характеризуються нестабільністю макро- і мікро- економічних факторів, одним з першочергових завдань керівництва стає формування та оцінка поточних і перспективних можливостей аграрного підприємства, тобто його потенціалу, збалансування можливостей підприємства з потенціалом зовнішнього середовища для досягнення визначених цілей та з метою виживання в умовах конкуренції. На сучасному етапі конкурентоспроможність аграрних підприємств забезпечується, переважно, нарощуванням наявних ресурсів, впровадженням нових технологій, інноваційних трансформацій, маркетингових стратегій поведінки на ринку. Ринкове середовище висуває жорсткі вимоги щодо підвищення ефективності використання наявних ресурсів та напрямів розбудови і зміцнення виробничо-

ресурсного потенціалу, зниження затрат на виробництво та підвищення якості продукції.

Для ефективного функціонування і забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств необхідно якісно розвивати матеріально-технічні, структурно-функціональні, соціально-трудова та інші елементи економічного потенціалу. Тобто, потенціал підприємства має перебувати у динамічній рівновазі з зовнішнім середовищем, яке постійно змінюється. Реалізація цього завдання вимагає відповідних змін потенціалу. На певному етапі свого розвитку аграрне підприємство потребує заміни застарілих основних фондів і переходу до використання нових технологій; зміни виробничих потужностей, якісних характеристик персоналу; модернізації інформаційної системи та інших чинників ефективної адаптації підприємства до вимог зовнішнього оточення. Йому необхідно набути такого рівня розвитку, яке дасть можливість досягти максимальної економічної ефективності у сформованих умовах зовнішнього середовища. Тому оцінка чинників, що впливають на ефективність використання ресурсного потенціалу підприємства, його виробничої частини, є актуальною в сучасних умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині проблема ефективного використання виробничо-ресурсного потенціалу широко висвітлюється в економічній літературі. Ресурси завжди були в полі зору науковців, спеціалістів і практиків та знайшли належне відображення в наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, серед основних Андрійчук В.Г., Більський В.Г., Бугуцький О.А., Гайдуцький П.І., Даниленко А.С., Крисальний О.В., Лукінов І.І., Мармуль Л.О., Месель-Веселяк В.Я., Михасюк І.Р., Нелеп В.Н., Олійник В.М., Онищенко О.М., Пасхавер Б.Й., Підлісецький Г.М., Прейгер Д.К., Саблук П.Т., Стельмашук А.М. та інші.

Постановка завдання. Основним завданням статті є виявлення чинників внутрішнього та зовнішнього середовища використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств, визначення та оцінка їх впливу і обґрунтування на цій основі системного управління та етапів прийняття управлінських рішень для підвищення його ефективності та раціоналізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробничо-ресурсний потенціал аграрного підприємства як суб'єкта господарювання розуміється як сукупність взаємопов'язаних ресурсів, які використовуються для виробництва сільськогосподарської та/або продовольчої продукції, а також спроможність працівників використовувати їх з метою отримання максимального прибутку. Він є багатокомпонентним, складноструктурованим та складноорганізованим. Як правило, величина цього потенціалу визначається обсягом окремих видів ресурсів (земельних, матеріальних, трудових, нематеріальних та фінансових), які перебувають у розпорядженні підприємства [1, с. 138]. На наш погляд, виробничо-ресурсний потенціал агроформування – це можливості підприємства щодо використання наявних ресурсів, які не лише використовуються, але є у зовнішньому середовищі, а також тих, які можуть з'явитись у майбутньому для максимального задоволення потреб споживачів та отримання прибутку.

Виробничо-ресурсний потенціал необхідно розглядати як економічну основу, реальну конкурентну перевагу розвитку сільськогосподарських підприємств. Він характеризується системою показників, які відображають не тільки наявні

ресурси, а й їх резерви, які можуть бути використані за певних умов діяльності. Ефективність управління виробничо-ресурсним потенціалом аграрних підприємств досягається за умов раціонального його використання для отримання повного кінцевого результату у вигляді виробництва продукції високої якості.

Управління виробничо-ресурсним потенціалом відносять до складних завдань з огляду на різну природу відтворення його компонентів. При цьому зрозуміти сутність складних явищ і одержати про них достовірні відомості можна тільки завдяки багаторазовому спостереженню за станом та динамікою, ринковою поведінкою досліджуваного об'єкта. Важливо не просто одержати достовірні матеріали про управлінський процес, а й оцінити якісну його сторону та виробити напрями й заходи з удосконалення досліджуваного процесу. Тому важливою передумовою забезпечення ефективного та конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств є підвищення ефективності управління їх виробничо-ресурсним потенціалом [2, с. 55].

Підвищення ефективності управління виробничо-ресурсним потенціалом, забезпечення його раціонального використання значною мірою пов'язано з проведенням якісних змін у складі ресурсів та з підвищенням ефективності в їх використанні. Завдання підвищення ефективності управління виробничо-ресурсним потенціалом підприємств полягає, насамперед, у вдосконаленні використання на інноваційній основі, у підвищенні його комплексності, яка проявляється у тісному взаємозв'язку його складників. Ресурсам підприємства повинен бути притаманний відповідний спектр функціональних характеристик, на основі яких має забезпечуватись компенсація їх дефіцитних властивостей.

Процес розвитку виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств вимагає постійного моніторингу, збору та аналізу інформації про вплив чинників зовнішнього середовища, які можна поділити на чотири групи: економічні, соціальні, політико-правові, науково-технічні. Слід відмітити, що чинники зовнішнього середовища здійснюють, переважно, негативний обмежувальний вплив на розвиток потенціалу. Тому підприємство агросфери має формувати такий господарський механізм, який дозволить би швидко адаптуватися до цих змін.

Необхідно виділити наступні чинники, які найбільш суттєво впливають на формування виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств: організаційно-економічні; матеріально-технічні; чинники соціального розвитку; вимоги екологізації; кооперація, спеціалізація, диверсифікація виробництва. Слід зазначити, що виробничо-ресурсний потенціал передбачає сукупність запасів і пов'язаний, насамперед, із характеристикою джерел ресурсів. Джерелами виробничо-ресурсного потенціалу є ресурси в розпорядженні підприємства – трудові, інформаційні, фінансові, матеріальні, природні.

Основу виробничо-ресурсного потенціалу становлять його складники як фактори виробництва. Засоби та предмети праці утворюють матеріальні ресурси, які приводяться в рух трудовими ресурсами. Тому до складу виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств включаємо трудові, матеріально-технічні, інформаційні, фінансові та природні ресурси. Саме елементи виробничо-ресурсного потенціалу створюють можливості досягнення цілей розвитку суб'єктів господарювання, які відкриваються при застосуванні засобів, предметів праці та робочої сили.

Виробничо-ресурсний потенціал підприємств загалом та аграрних зокрема характеризується сукупністю якостей системи взаємопов'язаних ресурсів та їх мобілізацією в умовах розвитку, досягнення конкурентних переваг з урахуванням впливу зовнішнього середовища [3, с. 376]. Він бере участь у створенні сільськогосподарської продукції, яка є основним результатом виробничої діяльності, а її реалізація забезпечує прибуток як кінцеву мету підприємства. Продукція, отже, є результатом втілення ресурсів у виробничо-ресурсний потенціал, обумовлює його, оскільки вона забезпечує відтворення аграрного виробництва.

Оновлення продукції та технології її отримання залежить від інноваційних перетворень на підприємстві. Впровадження нової продукції означає приріст обсягів виробництва, економію від зниження собівартості, зростання чистого прибутку. Чим вище науковий і технологічний рівень виробничо-ресурсного потенціалу і ступінь його використання, тим потужнішою є матеріально-технічна база аграрного підприємства, більше можливостей для впровадження інновацій, вдосконалення та збільшення масштабів діяльності.

Економічна ефективність використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних формувань залежить від багатьох чинників, особливо від рівня їхньої ресурсозабезпеченості. Розвиток сільського господарства на основі концепції виробничих ресурсів зумовлює збільшення виробництва продукції і підвищення його ефективності. При підвищенні ресурсозабезпеченості сільськогосподарських суб'єктів господарювання порівняно високими темпами зростають обсяги виробництва валової продукції.

В свою чергу, реформаційні перетворення в сільському господарстві не дали очікуваної соціально-економічної віддачі. Аграрні підприємства, особливо малі і середні, знаходяться у важкому становищі, руйнується виробничо-ресурсний потенціал галузі. Вони спричинили певні позитивні зміни в організації сільськогосподарського виробництва у напрямі його багатоукладності, урізноманітнення форм, розвитку підприємницької ініціативи. Було змінено майновий статус, статус власності та володіння й використання усіх складових виробничо-ресурсного потенціалу, проте очікуваних результатів ресурсовіддачі та ресурсозбереження це не забезпечило [4, с. 144].

Нові агроформування різних організаційно-правових форм, серед яких домінують приватні підприємства, були утворені на базі колективних агроформувань та в результаті оренди. Орендарі часто не усвідомлюють своєї відповідальності за результати господарювання, економлять на якісних меліоративних заходах, ресурсоощадних агротехнологіях. Тому необхідний постійний моніторинг та контроль за досягненням результативного функціонування агроформувань, який залежить від раціональності формування, відтворення та ефективності використання виробничо-ресурсного потенціалу.

Для оцінки ефективності виробництва в цілому, насамперед, ефективності використання виробничо-ресурсного потенціалу, необхідно проаналізувати сучасний стан, структуру та забезпеченість підприємства всіма видами ресурсів. Такий аналіз дозволяє побачити структуру процесів ресурсокористування, аграрного виробництва та відтворення загалом, розчленувати їх як економічне явище на окремі складові частини і отримати за рахунок абстрагування найбільш детальне уявлення про динаміку, проблеми, тенденції складників ресурсокористування.

Для дослідження економічної, екологічної, соціальної ефективності ресурсокористування та виробництва необхідно керуватись відповідними критеріями, методиками оцінки, економічними показниками. У відповідності з цим, важливим елементом дослідження ефективності використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств є вибір головної ознаки (критерію) оцінки ефективності, яка розкриває її сутність. Зміст критерію ефективності використання виробничо-ресурсного потенціалу впливає з необхідності максимізації отримуваних результатів та/або мінімізації виробничих затрат, економії виробничих ресурсів, виходячи із ринкових позицій, наявних конкурентних переваг, стратегії розвитку аграрних підприємств [5, с. 49].

В сучасній економічній літературі не існує одностайної думки про методику розрахунку сукупної, комплексної оцінки ефективності використання виробничо-ресурсного потенціалу. Її сучасна методологія передбачає розрахунок показників продуктивності праці, фондівіддачі та фондомісткості продукції. Ці показники є критеріями оцінки кожного виду ресурсу і виступають індикаторами ефективності сільськогосподарського виробництва.

Тому в залежності від показника, який прийнятий за результативний, вся сукупність тенденцій зміни ефективності різних факторів виробництва впливає на варіювання співвідношення результату виробництва до одного із видів ресурсів. Отже, ефективність виробництва оцінюється з точки зору використання кожного виду ресурсу. Тому необхідно розраховувати, за думкою економістів, інтегральний показник ефективності як співвідношення обсягу виробництва до сукупної витрати кожного виду ресурсів.

Основним узагальнюючим показником, за рахунок якого оцінюють ефективність використання виробничо-ресурсного потенціалу, вважаються обсяги виробництва аграрної продукції та надання послуг. Він є основою для розрахунку інших показників результативності діяльності аграрних підприємств. Зокрема, це ресурсовіддача, яка вказує на отриманий обсяг виробництва у розрахунку на 1 грн. вкладених ресурсів та капіталовіддача (капіталомісткість), що показує вартість виробленої продукції у розрахунку на 1 грн вкладеного основного та оборотного капіталу.

В умовах постійних економічних змін, продовження реформ сільських територій аграрним підприємствам слід звертати значну увагу на розширення та поглиблення досліджень в галузі управління виробничо-ресурсним потенціалом. Ефективне управління виробничо-ресурсним потенціалом повинно являти собою гнучку систему, що буде змінюватись, пристосовуватись до нових ринкових умов, при цьому виробляти якісну продукцію та забезпечувати загальний стійкий розвиток сільськогосподарських підприємств.

Першочерговим етапом у побудові ефективного управління виробничо-ресурсним потенціалом є встановлення місії суб'єктів господарювання. Ставиться глобальна мета діяльності підприємств, яка відображає його призначення, роль у суспільстві та забезпечення власних виробничо-економічних, екологічних та соціальних інтересів. Після встановлення місії необхідно встановити конкретні цілі діяльності. При цьому ефективне управління виробничо-ресурсним потенціалом повинно бути спрямоване на виконання не тільки основної місії підприємства, але і його часткових цілей, які виходять з місії.

Після аналізу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища госпо-

дарювання як факторів ресурсокористування та виробництва, слід сформувавши стратегію розвитку аграрного підприємства та ресурсокористування у її складі [6, с. 78]. Розробка стратегії характеризується як складний процес, в якому повинні брати участь керівники всіх рівнів управління. Формування такої стратегії передбачає орієнтацію на розвиток наявних можливостей та конкурентних переваг аграрного підприємства.

В основу формування стратегії повинна бути покладена концепція, яка враховувала б особливості діяльності аграрного підприємства, етап циклу його життєвого розвитку, становище на ринку, стан зовнішнього середовища. Враховуючи сформовану стратегію розвитку діяльності, наступним етапом є формування структури та складу виробничо-ресурсного потенціалу. Це має на меті саме раціональне забезпечення підприємства ресурсами, їх структуризацію та побудову певних організаційних форм управління, що забезпечить стабільний розвиток й ефективне їх використання та відтворення.

Невід'ємною складовою ефективного управління виробничо-ресурсним потенціалом є проведення, як уже зазначалося, моніторингу процесу ресурсокористування, що, в свою чергу, дасть можливість контролювати управління і вносити необхідні зміни, доповнення та вдосконалення. Оцінювання ефективності використання ресурсів є наступним етапом формування системи ефективного управління виробничо-ресурсним потенціалом. Така оцінка повинна містити певний набір показників та критеріїв для визначення пріоритетних заходів управління ресурсами підприємства.

Це дасть можливість з'ясувати, як працює підприємство, чи досягаються поставлені цілі, як зміни та вдосконалення в процесі управління впливають на виробничо-ресурсний потенціал. При цьому, економічний ефект досягається за рахунок виробництва якісної продукції та отримання прибутків, екологічний – безпечну продукцію та екологічне довкілля, соціальний – продуктивну зайнятість, продуктивність праці, доступне споживання продуктів харчування.

Управління ефективністю виробничо-ресурсного потенціалу необхідно розглядати як систему, яка повинна містити такі напрями, як якість управління та управління результатами. Якість управління передбачає, в першу чергу культуру управління, ділову поведінку, імідж та репутацію, в межах яких аграрне підприємство прагне досягти поставлених цілей. Даний напрям повинен охоплювати ефективну мотивацію та контроль при чіткому визначенні цілей і пріоритетів розвитку підприємства та однозначному поділі повноважень і відповідальності.

Управління результатами діяльності повинно містити сукупність систематичних процедур і підходів, що використовуються для їх оцінювання та зворотного впливу з метою покращення. При цьому прийняття рішень має відповідати загальним вимогам та принципам, що висуваються до будь-яких управлінських рішень. Вони мають бути обґрунтованими, цілеспрямованими, кількісно та якісно визначеними, правомірними, оптимальними, своєчасними, комплексними та гнучкими. Тільки за умов дотримання цих принципів прийнятті рішення будуть виконувати керуючу (сприяти досягненню поставлених цілей), координуючу (узгоджувати окремі дії, рішення, діяльність окремих фахівців та підрозділів) та мобілізуючу (активізація виконавців та ресурсів) функції.

Кінцевим етапом побудови системи ефективного управління виробничо-ресурсним потенціалом аграрних підприємств є контроль. Контроль як важливий та необхідний етап повинен містити застосування системи спостереження (моніторингу) і перевірки відповідності використання ресурсів у процесі господарської діяльності встановленим стандартам та іншим нормативам, прийнятним планам, програмам і оперативним управлінським рішенням, а також виявлення допущених відхилень від прийнятих принципів організації та ведення господарства [7, с. 48]. Розроблена система ефективного управління виробничо-ресурсним потенціалом підприємств дозволяє також визначити, які внутрішні його характеристики, ризики та обмеження ослаблюють результативність досягнення ефективності в процесі управління виробничо-ресурсним потенціалом. Ефективність досягається за рахунок деталізації послідовних дій, які здійснюються під час управління. Забезпечення внутрішньої системно-структурної рухливості та гнучкості організації господарювання є основою ефективного управління виробничо-ресурсним потенціалом аграрних підприємств та досягнення його загального зростання.

Висновки. Врахування виробничо-ресурсних можливостей, вибір правильного напрямку спеціалізації аграрних підприємств дозволяє максимальною мірою використати виробничо-ресурсний потенціал для реалізації соціально-економічних цілей їх розвитку. Таким чином, виробничо-ресурсний потенціал акумулює в собі значну частку потенціалу конкурентоспроможності агроформувань. Основне його значення полягає у створенні нової вартості в процесі виробництва сільськогосподарської продукції, що забезпечує економічне зростання.

Ефективне управління, цілеспрямоване відтворення та повноцінне використання ресурсів суб'єктів господарювання агросфери можуть бути забезпечені тільки тоді, коли мають місце: по-перше, економічно та соціально доцільне співвідношення ресурсів праці і матеріально-технічної бази. По-друге, застосування прогресивних, високопродуктивних та екологічнобезпечних технологій у виробництві продукції. По-третє, розширення, відтворення та оновлення ресурсів.

Адже чітко організоване, регульоване своєчасне та в достатній кількості матеріально-технічне забезпечення і висока якість матеріально-технічних основних засобів виробництва сільськогосподарської продукції, їх інноваційно-інвестиційна складова, людський капітал та трудові ресурси села безпосередньо визначають результативність й безпеку функціонування виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств, а також їх поступальний розвиток на основі гнучкого системного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мягких І.М. Аналіз та оцінка використання ресурсного потенціалу в системі споживчої кооперації / І.М. М'яких // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1(91). – С. 136-142.
2. Алексеев С.Б. Визначення поняття "ресурсний потенціал підприємства" / С. Б. Алексеев, Є. І. Жебокритський // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2014. – № 2. – С. 53-56.
3. Андрощук Д. В. Теоретичні питання визначення та оцінки виробничого потенціалу підприємства / Д. В. Андрощук // Університетські наукові записки – 2005. – № 1–2 (13–14). – С. 374–380.

4. Єчина Ю. С. Суть економічного потенціалу виробничого підприємства / Ю. С. Єчина // Вісник КНУТД. – 2006. – № 6. – С. 142–146.
5. Іщук С. О. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств / С. О. Іщук // Регіональна економіка. – 2005. – №3. – С. 48–56.
6. Прохорова В. В. Ресурсний потенціал економічного зростання / В.В. Прохорова // Вісник економічної науки України. – 2005. – № 2. – С. 77–80.
7. Яковлева Н. Оцінка інноваційного потенціалу підприємств та ефективності його використання / Н. Яковлева // Вісник КНТЕУ. – 2005. – № 1. – С. 45–52.

УДК 657.471.1.631.11

СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ВИТРАТ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Зарванська Г.В. – магістр,
Рябенко Г.М. – к. е. н., доцент,
Миколаївський національний аграрний університет

У статті визначено сутність поняття «витрати» з точки зору бухгалтерського обліку. Вказано нормативні основи щодо регулювання обліку витрат. Наведено огляд обліку витрат на підприємствах в сучасних умовах розвитку економіки України. Окреслено основні проблеми обліку витрат вітчизняних підприємств. Досліджено сучасні методи та варіанти обліку витрат на виробництво та можливість їх застосування на підприємствах. З'ясовано переваги та недоліки нинішнього стану обліку і запропоновано напрями розвитку переваг з метою вдосконалення обліку.

Ключові слова: витрати, вітчизняний облік, нормативна база, систематизація витрат, витратна політика підприємств.

Зарванская А.В., Рябенко Г.М. Современное состояние учета затрат на сельскохозяйственных предприятиях и предложения по его совершенствованию

В статье определена сущность понятия «расходы» с точки зрения бухгалтерского учета. Указаны нормативные основы по регулированию учета расходов. Приведен обзор учета затрат на предприятиях в современных условиях развития экономики Украины. Определены основные проблемы учета затрат отечественных предприятий. Исследованы современные методы и варианты учета затрат на производство и возможность их применения на предприятиях. Выяснены преимущества и недостатки нынешнего состояния учета и предложены направления развития преимуществ с целью совершенствования учета.

Ключевые слова: расходы, отечественный учет, нормативная база, систематизация расходов, затратная политика предприятий.

Zarvanska G.V., Ryabenko H.M. The modern state of cost accounting in agricultural enterprises and suggestions for its improvement

This article defined the essence of the concept 'cost' in terms of accounting. The specified regulatory framework for the regulation of cost accounting. The review of cost accounting in enterprises in modern conditions economic development, of Ukraine. Moreover, basic problem of cost

accounting of domestic enterprises. We analyzed more modern methods and options accounting costs of production and their application in the workplace. It is found advantages and disadvantages of the current state of the account and proposed lines of developmental benefits to improve accountability.

Key words: Expenses, national accounting, regulatory framework, ordering costs, expenditure enterprise policy.

Постановка проблеми. У сучасних ринкових умовах, коли більшість ринків є конкурентними, найголовнішою функцією управління підприємством є облік витрат і контроль за ними. Одночасно, більшість вітчизняних підприємств мають значні труднощі при створенні дієвої системи обліку та управлінні витратами. Виходячи з вищезазначеного, створення ефективного обліку витрат є надзвичайно актуальним на сучасному етапі.

Інформація про витрати підприємства, у системі обліку, є надзвичайно цінною, багатогранною й швидкоплинною. За значенням для її користувачів вона займає місце поряд з інформацією про активи, зобов'язання та капітал підприємства.

Постійно поліпшується та розвивається облік витрат підприємства у зв'язку з вдосконаленням комп'ютерної техніки, комунікаційного середовища, методології й організації бухгалтерського обліку як основного інформаційного джерела про витрати підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати дослідження обліку витрат виробництва висвітлені у працях багатьох вчених, таких як: Бутинець Ф.Ф., Гливенко В.В., Давидюк Т.В., Івахненков С.В., Король С.Я., Ластовецький В., Лень В.С., Матієнко-Зубенко І. І., Сопко В.В., Сук Л.К., Сук П.Л., Терещенко Л.О., Чумаченко М., Шахрайчук Т.В., Якубенко С. С. та інші.

Проте не існує однозначних рішень з питань обліку виробничих витрат. Для отримання правдивої та своєчасної інформації про витрати виробництва необхідно ефективно організувати систему обліку непрямих і прямих виробничих витрат. Така система дасть змогу швидко отримувати точні та об'єктивні дані про витрати за окремими підрозділами (цехами, відділами), за видами продукції, економічними елементами й статтями собівартості.

Постановка завдання. Робота спрямована на дослідження сучасного стану бухгалтерського обліку підприємств України, зокрема обліку витрат, як важливого елементу діяльності підприємства.

Метою статті є дослідження проблем, які виникають при обліку витрат на підприємствах та розробка напрямів та методів щодо удосконалення організації обліку витрат.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогоднішні позиції української економіки досить слабкі, тож вони потребують багатьох змін у сфері управління виробництвом, визначають необхідність розробки системи обліку витрат, яка б відповідала вимогам ринку та враховувала б організаційно технологічні особливості виробництва. Нині облікова інформація не в повній мірі відповідає сучасним вимогам управління.

Облік витрат посідає визначальне місце в економіці підприємства, оскільки на ньому базуються економічні площини виробництва продукції.

У витратах знаходять висвітлення всі сторони господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, тому що практично будь-яке управлінське рішення приводить до їх виникнення. Критичне вивчення літературних джерел показує, що в розробку нових напрямків обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості зроблено вагомий внесок вітчизняними й закордонними вченими. Однак дослідження з обліку витрат у комплексних виробництвах, що мають значні особливості, практично майже відсутні.

До кінця не вирішені і вимагають подальшого, більш досконалого дослідження питання планування й обліку витрат за центрами виникнення і відповідальності, сегментами діяльності, формуванням витрат у комплексному виробництві в розрізі статей калькуляції за об'єктами обліку, локалізацією витрат щодо виробничих процесів і технологічних циклів обробки сировини.

В Україні є ряд нормативних актів, що регулюють облік витрат. Зокрема, відповідно до П(С)БО №16 «Витрати», витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [9].

Відповідно до Податкового кодексу, витрати — це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником) [10, ст.14].

До загальних проблем вітчизняного обліку можна віднести: теоретичні, методологічні, технологічні, організаційні, кадрові, фінансові, масштабні, рівневі тощо. Розгорнута характеристика кожної з наведених проблем наведена в таблиці 1.

Основною проблемою обліку витрат сільськогосподарського підприємства в Україні є повнота та своєчасність їх відображення у системі обліку. Ця проблема досить багатопланова, надзвичайно складна й стосується всього нашого суспільного ладу, способу життя, системи оподаткування й тіньового сегмента української економіки.

Нині переважна більшість вітчизняних сільськогосподарських підприємств відображує власні витрати неповністю. Найбільший відсоток витрат, що залишається поза обліком, належить до витрат на оплату праці, які в науковому обігу мають термін «тіньова зарплата». Джерелом коштів для покриття такої заробітної плати виступають «тіньові доходи», які виникають за рахунок вартості необлікованої реалізованої продукції (робіт, послуг).

Таблиця 1 - Характеристика проблем вітчизняного обліку [11]

Проблеми	Характеристика
Теоретичні	це проблеми обліку, що стосуються загальнооблікових питань, термінів, предмета й методу бухгалтерського обліку, обліку господарських процесів, плану рахунків і його побудови, вітчизняних положень (стандартів) і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.
Методологічні	проблеми, пов'язані із розробкою, вибором і застосуванням методів бухгалтерського обліку. Йдеться про методи нарахування амортизації, оцінки інвестицій, оцінки вибуття запасів, обліку витрат, порядок визначення курсових різниць тощо.
Технологічні	проблеми, що належать до сукупності способів і форм забезпечення вибору щодо ведення бухгалтерського обліку й отримання його як цілісної функціональної системи. До технологічних проблем обліку відносять форми бухгалтерського обліку, план рахунків, систему первинних носіїв інформації облікових реєстрів і форм різних видів звітності.
Організаційні	проблеми, що стосуються практичного втілення в чинну систему обліку теоретичних, методологічних і технологічних його досягнень, а також досягнень у галузі комп'ютерної техніки та зв'язку. До організаційних належать проблеми, пов'язані із формуванням достатнього обсягу й своєчасністю отримання корисної для користувачів інформації, управлінням документооборотом, працею бухгалтерів, обліковців.
Кадрові	проблеми щодо підготовки, перепідготовки фахівців, рівнів культури і моралі, ступеня компетентності, рівня освіти, розстановки й переміщення кадрів та їх оплати, матеріального заохочення, режиму праці.
Фінансові	проблеми, пов'язані із фінансуванням для підтримки досягнутого рівня бухгалтерського обліку, його динамічного розвитку й поступового поліпшення. До цих проблем можна віднести проблеми величини, термінів та джерел оплати за виконання обліково-звітних робіт, придбані бланки, форм первинних документів, за передплату спеціалізованих бухгалтерських журналів, газет, придбану комп'ютерну техніку.
Масштабні	проблеми, які виникають залежно від того, в яких масштабах (світових, державних, галузевих) ведуть облікову політику або здійснюють заходи із стандартизації облікових процесів.
Рівневі	проблеми, пов'язані із рівнями управління підприємством, групою підприємств, тобто облікові проблеми, які доводиться вирішувати вищій, середній та нижчій ланкам управління або для цих ланок управління.

Основними причинами «тіньової зарплати» і «тіньових доходів» є:

- «вульгаризація» ПДВ і значний відсоток відрахувань від фонду оплати праці до соціальних фондів, що посилює «податковий тягар» на підприємства і не дає їм нормально розвиватися;

- відсутність дієвих нормативно-правових актів України, які б жорстко обмежували надмірне збагачення певних фізичних осіб (у тому числі за рахунок витрат, віднесених на юридичних осіб);

- низька ефективність чинних форм, видів, типів систем і механізмів економічного контролю в Україні, що призводить до порушення таких специфічних принципів контролю, як всебічність і всеосяжність, системність і безперервність, дієвість, відкритість (гласність) інформації про результати ревізії.

Наступною є проблема забезпечення максимальної оперативності та достатньої аналітичності вихідної інформації про витрати підприємства. Інформація потрібна індивідуальному споживачу в певну мить для вирішення конк-

ретного управлінського завдання. Якщо споживач інформації протягом короткого проміжку часу отримує необхідну йому інформацію у достатньому обсязі та в тому інформаційному зрізі, який його цікавить, то проблеми забезпечення максимальної оперативності інформації для нього будуть вирішені. Якщо необхідну інформацію суттєво затримують або не надають взагалі, то виникають значні суттєві труднощі як для самого підприємства (воно втрачає позитивний імідж, зазнає фінансових втрат), так і для його клієнтів, партнерів, державних органів (зростають ризики неплатежів, недооцінки ситуації на ринку).

Для забезпечення достатньої аналітичності інформації її потрібно завчасно перевірити щодо відповідності сучасним вимогам: порівнянності, однозначності тлумачення, достовірності, дохідливості й доречності. «Сира», «невідкалібрована», не згрупована, належно не оформлена інформація про витрати підприємства може на деякий час загальмувати процес первинної обробки аналітичної інформації, призвести до помилкової оцінки здійснюваних підприємством господарських процесів, занижити або завищити деякі витрати тощо [11].

Проблемою обліку витрат підприємства є проблема створення єдиної інформаційної загальнодержавної (міжгалузевої) бази норм і нормативів для обліку та контролю за витратами підприємства. Така інформаційна база вкрай необхідна Україні, адже, як свідчать статистичні дані, собівартість вітчизняної сільськогосподарської продукції у два-три рази вища, ніж у країнах Заходу. Це може, попри всі інші чинники, означати, що в нашій державі вагома частка списаних на витрати виробництва матеріальних цінностей розкрадається чи насправді використовується на виробництво тіншової продукції, яку підприємство не обліковує і за яку не платить ніяких податків, зборів, платежів.

Розробка і запровадження норм і нормативів сприяють наведенню елементарного порядку та дисципліни в підприємстві, тому наша законодавча і виконавча влада зобов'язані приділяти цьому питанню більше уваги з метою скорочення сум непродуктивних витрат (втрат) підприємства.

Довгострокова витратна політика підприємства має враховувати, що людські ресурси підприємства – це основні чинники його господарсько-фінансової діяльності, на які доцільно витрачати грошові кошти.

Під витратною політикою підприємства слід розуміти політику, спрямовану на мінімізацію своїх витрат за умови дотримання основних постулатів розвитку національної економіки, реалістичного прогнозу глобальних тенденцій та врахування низки базових суспільних вимог.

Метою витратної політики підприємства є його цілеспрямованість, що має забезпечити йому мінімально можливі (за відповідних умов) витрати. Об'єктами витратної політики підприємства виступають місця й точки витрат. Суб'єктами цієї політики є посадові, матеріально відповідальні, підзвітні й залучені особи, працівники підприємства, причетні до формування витрат.

Проблема матеріально-технічного й організаційного забезпечення полягає в тому, наскільки достатньо підприємство забезпечене сучасними матеріально-технічними засобами і який рівень організації та ефективності ведення первинного та зведеного обліку, внутрішньогосподарського контролю, формування звітної інформації. На вирішення цього питання має бути спрямована послідовна стратегія розвитку підприємства, яка б передбачала оновлення,

закупівлю, облаштування, використання й фінансування матеріально-технічних засобів, проведення організаційних заходів, спрямованих на виведення підприємства на новітні простори інформаційної економіки.

Нижче виокремлено пропозиції, що мають найбільше практичне значення для підприємств, щодо вдосконалення обліку витрат:

1. Організація обліку витрат за стадіями технологічного процесу, що дозволяє визначити внесок керівника кожного центру відповідальності в загальний розмір витрат підприємства і підвищити відповідальність менеджерів усіх рівнів управління;

2. Бюджетування доходів і витрат на виробництво продукції, яка виготовляється, що забезпечує порівнянність кошторисних і фактичних показників і можливість використання управління витратами за відхиленнями для швидкого реагування на зміну ринкових умов і пошуку вигідних комбінацій ціни й обсягу виробництва;

3. Створення системи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції, що відбиває специфіку підприємств комплексної переробки сировини;

4. Можливості використання системи калькулювання неповних витрат у комплексних виробництвах для прийняття управлінських рішень щодо визначення обсягів діяльності й вибору їхніх оптимальних варіантів у розрізі асортименту продукції, що випускається;

5. Облік і калькулювання собівартості супутньої продукції підприємства, що дозволяє підвищити його прибутковість.

Оскільки не можна одразу запровадити у виробництво всі заходи по зниженню собівартості продукції, то перевагу потрібно надавати тим, які реально можна впровадити на підприємстві, і які будуть ефективними, а саме: нададуть відчутнішу економічну віддачу; підвищать конкурентоспроможність підприємства; дадуть змогу вийти на нові ринки тощо.

Висновки. З метою покращення стану обліку досліджено сучасні методи та варіанти обліку витрат на виробництво та можливість їх застосування на підприємствах.

Існуючий бухгалтерський облік не дає вичерпної оперативної інформації про витрати виробництва, тому що облікова інформація групується переважно в кінці місяця і відображає події, що минули. На підприємствах інформаційна база обліку витрат виробництва не в достатній мірі використовується для прийняття управлінських рішень.

Підприємство повинно постійно удосконалювати облік витрат у відповідності з новими тенденціями. Адже, виробничий процес повинен періодично оновлюватися. Щоб підприємство залишалося конкурентоспроможним, його управлінці повинні проводити періодичний аналіз господарської діяльності. Особливо у частині обліку витрат, саме цей елемент облікового процесу формує собівартість виготовленої продукції. А собівартість виготовленої продукції, тісно пов'язана з прибутком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бутинець Ф.Ф. Інформаційні системи бухгалтерського обліку / Ф. Бутинець, С. В. Івахненко, Т. В. Давидюк, Т. В. Шахрайчук. – Житомир: ПП «Рута», 2006. – 345 с.

2. Король С.Я. Забезпечення витрат і платежів підприємства в системі бухгалтерського обліку / С. Я. Король, В. В. Сопко // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". - 2007. - № 577. - С. 169-174.
3. Ластовецький В. Інформаційне забезпечення підприємницької діяльності / В. Ластовецький // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №10. – С. 7-10.
4. Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: [навчальний посібник] /В.С. Лень, В.В.Гливенко. –К.:ЦНЛ, 2006.–556 с.
5. Сопко В.В. Інформаційні технології в організації облікового процесу / В.В. Сопко // Актуальні проблеми економіки. - 2011. - № 1. - С.205-211.
6. Сук Л.К. Фінансовий облік: [навчальний посібник] / Л.К. Сук, П.Л. Сук. - К. Знання, 2010. - 631 с.
7. Терещенко Л. О. Інформаційні системи і технології в обліку: [навчальний посібник] / Л. О. Терещенко, І. І. Матієнко-Зубенко. — К.: КНЕУ, 2004. — 187 с.
8. Чумаченко М. Економічна модель оцінки імовірності банкрутства українських підприємств / М. Чумаченко // Економіка і держава. - 2005. - № 3. - С. 34-42.
9. Про затвердження положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [Електронний ресурс]: наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
10. Податковий кодекс України у редакції від 20.09.2015р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
11. Якубенко С. С. Проблеми обліку витрат та доходів / С. С. Якубенко. // БДФА. – 2012.

УДК 338.49:635

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ ОВОЧЕВОЇ ГАЛУЗІ ТА ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ АПК УКРАЇНИ

Карташова О.Г. – к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

У статті висвітлено особливості розвитку овочевої галузі, проблеми та можливості їх вирішення, шляхи підвищення ефективності функціонування галузі овочівництва АПК України. Запропоновано заходи формування програми розвинутої інфраструктури аграрного ринку.

Ключові слова: *овочівництво, АПК України, оптові ринки, регіональний розвиток.*

Карташова О.Г. Развитие инфраструктуры овощной отрасли и розничной торговли АПК Украины

В статье освещены особенности развития овощной отрасли, проблемы и возможности их решения, пути повышения эффективности функционирования отрасли овощевод-

ства АПК України. Предложены меры формирования программы развитой инфраструктуры аграрного рынка.

Ключевые слова: овощеводство, АПК Украины, оптовые рынки, региональное развитие.

Kartashova O.G. Infrastructure development of vegetables industry and retail trade of the agricultural complex of Ukraine

The article highlights the features of the development of vegetable industry, problems and their possible solutions, ways to increase the efficiency of vegetable growing agribusiness sector in Ukraine. Measures have proposed the formation of the program of development of agricultural market infrastructure.

Keywords: horticulture, agro-industrial complex of Ukraine, wholesale markets, regional development.

Постановка проблеми. Вітчизняна і світова практика розвитку аграрного господарства свідчить, що основні тенденції розвитку, що складаються в дійсний час, інфраструктури можна назвати періодом ринкового «переосмислення» сутності, змісту, форм, ролі і місця в економіці, оскільки об'єктивні реалії економік країн з частково вільними економічними системами вимагають серйозних змін у сформованій системі поглядів на інфраструктуру.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження теоретичних і практичних аспектів функціонування аграрного ринку, виробництва та реалізації овочевої продукції, знайшли відображення у працях таких вчених, як В. Г. Андрійчук, В.М. Андрусик, О. С. Бондар, Б. В. Губський, М. Й. Малік, П. Т. Саблук та інших. Науковці розглядають різні проблемні питання, щодо формування овочепродуктового підкомплексу. Проте основна проблема – комплексне забезпечення ефективного розвитку даного підкомплексу в сучасних умовах господарювання, заслуговує особливої уваги і потребує детального вивчення.

Постановка завдання. Зважаючи на підвищення пріоритетності розвитку аграрного сектору України, а в особливості овочевої галузі, дослідження проблем, особливостей розвитку та підвищення ефективності функціонування галузі овочівництва потребують подальшого наукового обґрунтування та опрацювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними підсистемами інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції, що забезпечують її функціонування, є:

- підсистема торгових посередників та складського господарства організації;
- підсистема інформаційного забезпечення;
- підприємства та організації;
- підсистема транспортного забезпечення;
- фінансово-кредитна система;
- підсистема нормативного забезпечення.

Створення сучасної інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції вимагає координації діяльності різних суб'єктів економіки в регіональному, галузевому аспектах. Необхідна участь держави в цьому процесі, оскільки побудова системи високорозвиненої інфраструктури аграрного ринку сполучена з великими витратами і не може бути здійснена в короткий термін.

На першому етапі формування ефективної інфраструктури аграрного ринку, необхідно розробити програму, основною частиною якої буде створення умов та механізмів, що забезпечують розвиток та ефективне функціонування інфраструктури. Задачами програми є підготовка та реалізація комплексу заходів, розроблених на основі аналізу функціонування ринку сільськогосподарської продукції з урахуванням особливостей регіональної економіки та соціально-економічної політики.

Реалізацію заходів програми формування розвиненої інфраструктури аграрного ринку доцільно здійснювати поетапно. На першому етапі розроблювальні та реалізовані заходи повинні вирішувати конкретні першочергові задачі з обліком наявних і пропонованих джерел і обсягів фінансування, замовників і виконавців. Подальші етапи формуються з урахуванням ходу виконання першочергових задач програми.

Мотивація вибору виробниками способу просування своєї продукції визначає склад оптових структур на аграрному ринку. Виробникам, що бажають швидко реалізувати всю партію продукції і одночасно одержують за неї оплату, підходять організації, що спеціалізуються на оптовій торгівлі зі здійсненням повного комплексу закупівельно-збутових операцій. Ці організації в торговому обороті виступають власниками продукції, оскільки одержують на неї право власності. Економічні інтереси виробників, що реалізують свою продукцію від свого імені, але мають потребу в інформації про оптових покупців, кон'юнктуру ринку та інше, забезпечують посередницькі структури, що не використовують переходу до них права власності на продукцію, але є власниками інформації на продовольчому ринку (організації-дилери, брокери, торгові агенти, комісіонери та ін.). Інтересам виробників, що прагнуть самостійно реалізувати свою продукцію, задовольняють особливі оптові структури, що не ведуть торгової діяльності, але необхідні умови, що створюють, для неї та виступають організаторами оптового обороту (ярмарки, товарні біржі, аукціони, оптові ринки).

Однак, тільки оптові ринки, що є одним з організаторів товарообігу, не в змозі вирішити всі питання раціональної організації оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією. Широкий розвиток можуть одержати автономні розподільні центри (центри логістики), що поєднують економічні інтереси виробників, оптовиків, роздрібною торгівлі і продуктивно використовують існуючі системи розподілу продовольства у великих виробників.

Створення розподільчих центрів (центрів логістики) оптової торгівлі дозволить сконцентрувати на одній території велику кількість сільськогосподарської продукції, а наявність таких елементів інфраструктури ринку, як сховища, устаткування по переробці продукції, служби по контролю за її якістю, митні служби, фінансові, страхові компанії чи їх відділення, транспортні підприємства, санітарні служби, що будуть сприяти доведенню продукції до споживачів з найменшими витратами, зв'язаними з процесом товарообміну, комплексному вирішенню проблеми стійкого постачання населення продукції сільського господарства, забезпеченню гарантії якості продукції.

Концентрація продовольства в одному місці дозволить максимально використовувати площі складів і взагалі підприємств оптової торгівлі, прискорить оборотність товарів, істотно скоротить витрати ручної праці. Усе це буде

сприяти зниженню собівартості, підвищенню конкурентноздатності вітчизняних виробників (постачальників) і підтримці виробництва сільськогосподарської продукції. Крім того, створення центру логістики оптової торгівлі створить додаткову кількість робочих місць.

Відсутність нормативно-правової бази діяльності оптової ланки продовольчих ринків є однією з проблем державно-правового регулювання в частині компетенції відповідних органів, порядку взаємодії останніх з оптовими продовольчими структурами, здійснення моніторингу аграрного ринку, розробки комплексних програм розвитку аграрних ринків сільськогосподарської продукції, виявлення розмірів необхідних фінансових ресурсів для їх створення і джерел фінансування, визначення першочерговості витрат виробничих засобів, формування системи управління державною власністю в оптовій торгівлі.

Умовою реалізації аграрної політики областей України повинний бути комплексний підхід до організації системи управління оптовими ринками. При цьому пріоритетними повинні бути:

- удосконалювання нормативно-правової бази оптової торгової діяльності;
- державний нагляд і контроль за дотриманням діючого законодавства по оптовій торгівлі;
- удосконалювання керування частками суб'єкта області в акціонерному капіталі приватизованих оптових підприємств;
- державне регулювання інвестиційної діяльності шляхом конкурсного фінансування інноваційно-інвестиційних проектів в оптовій ланці з використанням бюджетних, позабюджетних і залучених засобів за рахунок емісії боргових зобов'язань;
- державне стимулювання підприємництва в оптовій торгівлі, у тому числі малого підприємництва, через регіональні програми підтримки і розвитку малого бізнесу;
- розміщення і фінансування замовлення на стратегічні ресурси сільськогосподарської продукції;
- підтримка місцевих сільгоспвиробників через надання товарних кредитів великим оптовим структурам під гарантії місцевих адміністративних структур;
- пільгове кредитування на закупівлю сировини, надання гарантій адміністрації області під кредити комерційних банків для підприємств оптової торгівлі;
- надання пільг по податку з майна для великих оптовиків, що здійснюють повний комплекс постачальницько-збутових операцій з переходом права власності на товари.

Одним з важливих елементів, що забезпечують ефективне функціонування всіх елементів інфраструктури аграрного ринку є система інформаційного забезпечення. Особливе значення має збір, збереження, обробка, передача, використання ринкової інформації (даних про попит, пропозицію продукції, цінах, якості, запасах сільськогосподарської продукції, біржових цінах, курсах валют, нормативній базі і т.д.). Споживачами інформаційних послуг у першу чергу будуть оператори на ринку - продавці і покупці оптових партій товарів,

інші організації, фізичні особи, що діють на оптовому ринку сільськогосподарської продукції. [1,3]

Інформація, здатна задовольнити зацікавлені організації и обличчя, повинна містити об'єктивні дані про наявність чи обсяг пропозицій сільськогосподарської продукції по окремих видах, асортиментним групам, якісних параметрах пропонованого товару, зареєстрованих обсягах угод по основних видах продукції, експертних даних про реальні ціни и обсяги угод, прогноз чи зміни цін і обсягів угод по основних видах продукції, динаміці і прогнозі пропозиції, оцінці впливу різних факторів на параметри і динаміку торгівлі сільськогосподарською продукцією, наявності вільних торгових місць, складських приміщень, транспорту на оптових ринках, та їх філіях. Ця інформація повинна бути доступною для операторів на оптовому ринку, інших організацій і осіб, зацікавлених у ній. Створення Єдиної інформаційної системи (ЄІС) дозволить централізовано збирати, зберігати, обробляти, передавати необхідну ринкову інформацію наступного характеру - оперативні дані про хід оптових операцій на окремих ринках і загальній кон'юктурі аграрного ринку; нормативні, методичні, довідкові матеріали, окремі повідомлення, сформовані за допомогою ЄІС або тільки вводяться до неї.

Слід також зазначити, що система інформаційного забезпечення аграрного ринку на рівні області є лише одним з елементів функціонування загального ринку науково-технічної інформації, розвиток якого має дуже велике значення. З одного боку, по масштабах, якості і різноманіттю надання інформаційних послуг в АПК необхідно вийти на більш високий рівень розвитку, з іншого боку докорінно змінити сприйнятливність до науково-технічної інформації всіх категорій потенційних споживачів, що буде сприяти більш повному забезпеченню області сільськогосподарською продукцією.

Особливу актуальність здобуває дослідження проблем формування ринку інформаційної продукції в різних сферах агробізнесу, особливо в пошуку нових організаційних форм обслуговування, здатних максимально зацікавити всіх суб'єктів ринкових відносин у системі АПК країни. Для цього потрібна значна трансформація традиційних методів і форм інформаційного обслуговування, створення нових соціально-економічних умов функціонування інформаційних систем пристосованих до ринкових умов господарювання.

У сучасних умовах існуюча система науково-технічної інформації базується на нових принципах інформаційної політики АПК, що включає в першу чергу створення принципово нових консалтингових, аналітико-інформаційних та дорадчих служб.

Пропонується створення дорадчих центрів в обласному центрі та дорадчих комітетів в селах. Дорадництво заповнить нішу по створенню ефективного середовища суб'єктів аграрного ринку.

Отже вирішення цього питання можливо за умов створення мережі дорадчих служб, поширених на території області. Головною і невід'ємною складовою частиною ринку науково-технічної інформації є маркетингові дослідження.

Запропонована інформаційно-консультаційна служба АПК буде призначена для обслуговування сільських товаровиробників усіх форм власності, їх партнерів по агробізнесу, надання допомоги органам управління в вирішенні

проблем формування конкурентноздатного аграрного сектора, що буде сприяти більш повному забезпеченню області сільськогосподарською продукцією.

Основною метою створення оптових продовольчих ринків є формування ефективного ринкового механізму реалізації сільськогосподарської продукції та продовольства товаровиробниками усіх форм власності; здійснення позитивного впливу на якість продукції та рівень її кінцевої ціни для покупців через створення конкурентного середовища на цьому ринку.

Оптові ринки сільськогосподарської продукції – перевіреним практикою важливий механізм поліпшення фінансово-економічного стану товаровиробників та забезпечення споживачів якісною й дешевшою продукцією. Загальновідомо, що ринок - це місце укладання торговельних угод і основне місце продажу і купівлі овочів, фруктів, риби, м'яса, квітів та інших споживчих товарів роздрібною торгівлі. На оптових ринках формується рівновага між попитом і пропозицією, складаються прийнятні ціни.

Саме організовані оптові ринки максимальною мірою відповідають рівню і характеру розвитку виробничих потужностей в АПК та сумісних галузях. В минулі роки гостро стояло питання не тільки росту сільськогосподарського виробництва, але і доведення продукції в необхідній кількості, асортименту, якості до кінцевого споживача. Для цього характерним є те, що існує попит на послуги торгівлі, які потребують роздрібні споживачі оптового продовольчого ринку.

Тому, створення оптових продовольчих ринків відповідатиме інтересам усіх суб'єктів ринку:

- для держави - сприятиме розвитку вітчизняного продовольчого ринку, тим самим забезпечуватиме продовольчу безпеку країни;
- для регіонів - завдяки розвитку ринкової інфраструктури можливий притік інвестицій, створення нових робочих місць;
- для крупних товаровиробників: забезпечуватиме рівні умови для виходу на конкурентний ринок, прискорюватиме чи спрощуватиме просування продукції до споживача, забезпечуватиме попит на продукцію; збереження робочих місць; концентрація підприємницької діяльності в зазначеному місці; мінімізація комерційного ризику; маркетингове обслуговування;
- для фермерів та особистих селянських господарств - можливість продавати дрібні партії через оптовика;
- для споживачів - забезпечуватиме більш дешевими та якісними продуктами харчування, кон'юнктурною інформацією;
- для інвесторів - можливість вкладати інвестиції під гарантії місцевих органів влади;
- для оптового торговця - збільшення числа покупців; робота на ринку без додаткових капітальних витрат; зниження ризику; можливість спеціалізації без загрози втрати споживача; можливість порівняння цін і якості товарів, що пропонуються конкурентами; можливість налагодження торгових зв'язків із крупними торговими компаніями.

Для розвитку оптової торгівлі стримуючим фактором залишається наявність причин макроекономічного характеру: високі податки для всіх учасників ринку, значна заборгованість підприємств, відсутність ринку землі, невико-

нання контрактів. На нашу думку, проблему формування оптових продовольчих ринків доцільно вирішувати у поєднанні з необхідністю фінансового оздоровлення сільськогосподарських товаровиробників за умов вирішення названих проблем макрорівня.

Також необхідно не забувати про те, що в Україні значна частина торгівлі проходить на неофіційних чи тінювих ринках. Групи продавців часто розташовуються в місцях, де звичайно збираються покупці - на станціях метро, у центрі міста, біля торгових центрів та вокзалів. Існує велика кількість дрібних торговців, які реалізують різну продукцію, включаючи й ту, що вирощена на дачних ділянках. Більшість з цих торговців не збирається збільшувати обсяги своїх продаж, оскільки це змушує їх сплачувати за торгове місце і податки.

Девелопмент нових проектів в таких умовах буде залежати від наявності потенційних орендарів, які зможуть гарантувати стабільний дохід. Відповідно, нові проекти будуть реалізовуватися переважно в форматі «built-to-suit» (будівництво за угодою), так як наявність потенційних орендарів дає можливість девелоперам залучити фінансування в проект і знизити витрати на будівництво, а також врахувати індивідуальні потреби конкретних клієнтів. Така форма задоволення точкового попиту набагато ефективніша, ніж будівництво складського проекту для його подальшої спекулятивної реалізації в оренду. Формат «built-to-suit» набув широкого поширення в Європі, в той час як у нас він тільки починає розвиватися. Можна очікувати збільшення частки таких проектів в Україну в найближчі роки.

Оптовий ринок постачає продукцію для роздрібною торгівлі (торгові точки, базари, вулична торгівля), супермаркетів, об'єктів громадського харчування, для оптових ринків, локалізованих в інших регіонах країни, для компаній - переробників с/г продукції та на експорт. Зазначимо, що ОРСП (далі оптовий ринок сільськогосподарської продукції) - цивілізоване місце зустрічі оптових пропозицій сільськогосподарської продукції та відповідного попиту, де виявляють реальну ціну товару, вирівнюють її коливання, оперативно переміщуючи товарні потоки.

Оптові торговці — це вирішальна ланка у циркуляції цінової інформації між виробниками та споживачами. У системі збуту вони знаходяться між виробниками й споживачами, забезпечуючи зв'язок між пропозицією та попитом. Вони мають цілий ряд функцій (торгівля, накопичення, переробка, транспортування тощо), які допомагають забезпечити нижню частину маркетингового ланцюга продукцією. Концентрація оптової торгівлі в одному місці зменшує витрати дистрибуції, оптову ціну, роздрібну ціну. До того ж, оптовий ринок — це елемент, що зменшує рівень інфляції та надає стабільні місця праці для тих, хто працює в фірмах, розташованих на території оптового ринку. Це гарантія функціонування в майбутньому на території міста роздрібних базарів, малих магазинів і пунктів вуличної торгівлі.

Найкраще зарекомендувала себе схема: один регіон/область — один оптовий ринок. Це допоможе кожного дня встановлювати середню ціну на даний продукт в даному регіоні. Дозволяє витратити менші кошти на моніторинг контрольними службами та зменшувати витрати на функціонування компаній-оптовиків.

За оцінкою експертів, обсяг плодоовочевого ринку України у цінах виробника становить щонайменше 9,5 млрд грн, наближаючись за розмірами до зернового. Майже 90% плодоовочевої продукції вирощується населенням і тільки 30% її

Потрапляє на ринок. Тобто фактично весь цей ринок перебуває в тіні. Яскраве тому підтвердження: помідори на полях Херсонщини коштують 30-50 коп. за 1 кг, у Києві – 2-2,5 грн. Картопля, потрапляючи до споживача через посередників, збільшує свою ціну з 80 коп. за 1 кг до 2-3 грн, тобто, більш ніж у 2 рази. Виходом з такої ситуації могли б стати оптові ринки сільськогосподарської продукції. В державі є поодинокі, проте успішні приклади становлення та розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції – ринок «Шувар» у Львові та «Великі Копані», «Раденськ», «Маячка» на Херсонщині, ринок живої худоби «Чародій» на Черкащині. Перші кроки у напрямку створення оптової торгівлі здійснюються також у Херсонській, Харківській, Одеській, Чернівецькій областях [2].

Однак, названі ринки ще не повною мірою відповідають вимогам оптової торгівлі, й до європейського рівня їм ще далеко. Адже, по-перше, вони працюють без відповідної законодавчої бази, і, по-друге, у них відсутні або недостатньо розвинуті основні складові сучасної інфраструктури оптового ринку сільськогосподарської продукції. У створенні оптових ринків зацікавлені також органи місцевої виконавчої влади, оскільки основну вигоду від діяльності таких ринків отримує регіон, де вони розміщені. Крім того, оптові ринки необхідно враховувати як складову частину інфраструктури регіону (як дороги чи порти), позаяк вони впливають на правильний потік харчової продукції між виробником та споживачем.

У місті Каховка (Херсонська область) введено в експлуатацію першу чергу найбільшого в Європі логістичного центру та овочесховища з холодильним обладнанням для зберігання сільськогосподарської продукції потужністю понад 50 тис. тонн. На сьогодні у Херсонській області працює три великих підприємства оптової торгівлі, які надають логістичні послуги (організація поставок, дистрибуція, зберігання готової продукції та складські послуги). Мережа оптових ринків, картопле- та овочесховищ створює умови для нарощування виробництва фруктів і овочів не тільки для внутрішнього споживання, а також для експорту цієї продукції. За інформацією Мінагрополітики, статус оптового ринку сільськогосподарської продукції надано 11 юридичним особам у 10 областях України.

У 2012 році введено в експлуатацію об'єкти для реалізації продукції тваринництва та риби і рибопродуктів оптового ринку сільськогосподарської продукції “Столичний” у місті Києві, а також функціонує оптово-роздрібний ринок “Фермер”, на території якого розміщено 280 павільйонів та ринок “Євробазар”, на якому облаштовано майданчик на 250 місць для продажу овочів, фруктів з автомобілів. Здійснюється будівництво ринків у містах Львові (розширення найбільшого у Східній Європі оптового сільськогосподарського ринку “Шувар”), Донецьку, Харкові, Запоріжжі і Одесі із загальним обсягом інвестицій 4,3 млрд. гривень. Одеською облдержадміністрацією ведеться робота у рамках реалізації проекту “Південноукраїнський регіональний оптовий ринок”, розроблено технічну документацію будівництва оптового ринку сільсь-

когосподарської продукції “Гермес” з площею 20 га, а також ведеться будівництво Торгово-виставкового комплексу для оптової торгівлі сільськогосподарської продукції площею 23,5 га.

У містах Житомирі, Луганську та Чернівцях з 2011 року працюють нові оптові продовольчі ринки, у Запорізькій області кількість оптових ринків збільшилася на 4 одиниці. На базі оптового ринку у Чернівцях планується створення Першого аграрного кластеру, який існуватиме у вигляді потужного комплексу з усією необхідною інфраструктурою, від торговельних площ до митного терміналу та планується відкриття Аграрної біржі. У Полтавській області діє оптово-роздрібний ринок сільськогосподарської продукції “Толока” (складські приміщення загальною площею 25758 кв. метрів), який співпрацює з Асоціацією фермерів та приватних землевласників, надає послуги із зберігання, фасування та реалізації картоплі та овочів під торговою маркою “Фермер”.

Вінницькою облдержадміністрацією проводиться робота щодо надання ТОВ “Продовольча логістична платформа Вінниця” статусу оптового ринку сільськогосподарської продукції. Рівненською, Херсонською, Чернігівською, Вінницькою, Сумською областями проводиться робота по створенню оптових ринків сільськогосподарської продукції із застосуванням новітніх технологій обробки товарів.

Крім того, для забезпечення зберігання овочів та картоплі у Кіровоградській області введено в експлуатацію овочесховища на 1000 тонн овочів з автоматизованим регулюванням мікроклімату, завершується будівництво овочесховища на 1200 тонн та передбачено будівництво оптового ринку сільськогосподарської продукції, а у місті Львові відкрито склад продовольчих товарів – Львівську філію ПП “Санта-Україна” площею 140 кв. метрів та магазин-склад продовольчих товарів площею 2520 кв. метрів ТОВ “Українська дистрибуційна компанія”.

Висновки. Отже, вигоди держави від створення мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні та південному регіоні більш ніж очевидні. Це й підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, прозорість ринку, контроль за цінами, якість харчових продуктів, наповнення бюджету та оптимізація витратків, підвищення конкуренції на споживчому ринку, швидке просування продукції до споживачів, створення нових робочих місць і, як результат, підвищення рівня життя населення. Серед соціально-економічних наслідків ухвалення такого закону одним із основних є виведення 20-30% сільськогосподарської продукції, вирощеної дрібно - і середньотоварними господарствами, з тіньового на прозорий ринок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2004. – 624 с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство /П.Т.Саблук,О.Г.Білорус, В.І.Власов. Київ:ННЦ „ІАЕ”, 2008. - 632с.

УДК: 657.1/.6(063)

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ УГОРЩИНИ ТА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Книшек О.О. – аспірант,
Перелигіна М.С. – магістрант,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпропетровськ

У статті досліджено розвиток і сучасний стан бухгалтерського обліку Угорщини та України. Розкрито спільні та відмінні риси ведення бухгалтерського обліку Угорщини та України. Виявлено основні переваги ведення бухгалтерського обліку обох країн.

Ключові слова: бухгалтерський облік, принципи бухгалтерського обліку, план рахунків бухгалтерського обліку, фінансова звітність, національні стандарти бухгалтерського обліку.

Книшек О.О., Перелигіна М.С. Сравнительная характеристика бухгалтерского учета Венгрии и Украины: современное состояние и пути совершенствования

В статье исследовано развитие и современное состояние бухгалтерского учета Венгрии и Украины. Рассмотрены общие и отличительные черты ведения бухгалтерского учета Венгрии и Украины. Определены основные преимущества ведения бухгалтерского учета обеих стран.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, принципы бухгалтерского учета, план счетов бухгалтерского учета, финансовая отчетность, национальные стандарты бухгалтерского учета.

Knyshek O.O., Perelygina M.S. Comparative characteristics of accounting in Hungary and Ukraine: current status and trends of improvement

The development and current state of accounting, differences and similarities of accounting, the basic accounting benefits in Hungary and Ukraine are analyzed in the article.

Keywords: accounting, accounting principles, chart of accounts, financial accounts and national accounting standards.

Постановка проблеми. Значення бухгалтерської інформації є одним з найважливіших критеріїв під час перевірки та прийнятті управлінських рішень. Актуальну та правдиву інформацію дає ефективно функціонуюча інформаційна система підприємства.

Не лише близькість географічного розташування Угорщини та України сприяє подібності ведення бухгалтерського обліку та складання звітності, а й спільна мета, спільне мислення, яке склалось історично. Не можна нехтувати і тим, що кожна країна має певні бухгалтерські традиції, які формувались протягом історичного розвитку даної країни. Українська та угорська нації тисячоліттями живуть по сусідству у центральньо-східному європейському геополітичному просторі. Для України необхідність зростання ефективності ділової співпраці та процесу прийняття інвестиційних рішень зумовлює пошук новітніх стратегій на основі вивчення саме зарубіжного досвіду. Дуже яскравим прикладом є Угорщина, яка здійснила перехід від соціалістичної планової економіки, де були чітко встановлені механізми до ринкової, і на сучасному етапі підтримується Європейським Союзом. Регулювання бухгалтерського обліку в Угорщині пройшло значний, важкий історичний шлях.

Одним із важливих партнерів для України є Угорська Республіка. На сьогодні існує дуже тісний зв'язок угорських та українських компаній, що підтверджується обсягами імпорту та експорту, прямими іноземними інвестиціями з Угорщини, які вкладені в економіку України.

За даними Державної служби статистики України у 2014 р. загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та Угорщиною склав 3,14 млрд. дол. США. При цьому експорт склав 1608,5 млн. дол. США, а імпорт склав 1528,8 млн. дол. США.

Обсяг прямих іноземних інвестицій з Угорщини в економіку України, за даними Державної служби статистики України, станом на 01.07.2015 р. склав 561,9 млн. дол. США, що становить 1,3% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку України. На даний час в Україні діє 474 підприємства за участю угорського капіталу [4].

Отже, з вищенаведених даних можна прогнозувати поступове розширення не тільки економічної співпраці, а й соціальної, наукової співпраці між Україною та Угорщиною. Але для цього необхідне вивчення особливостей всіх сфер господарювання цієї країни.

Такому розвитку сприяє розуміння звітності партнерів, визначення результатів господарської діяльності, а це дає можливість підвищити інтенсивність торговельних і економічних відносин двох країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в розвиток теорії бухгалтерського обліку зробили українські вчені М.Т. Білуха, Н.Г. Виговська, А.М. Герасимович, С.Ф. Голов, Г.Г. Кірейцев, О.Ю. Омельченко, Ю.І. Осадчий, М.В. Півторак, П.Т. Саблук, В.В. Сопко, В.Г. Швець, та угорські вчені – Т. Біров, І. Беляц, А. Вереш, Е. Кором, П. Крешалек, Ч. Лентнер, Я. Лукач, П. Фрідріх. Багато напрацювань вчених присвячено дослідженню україно – угорських відносин в різних сферах життя, які містяться в працях - Ш. Алмаші, І. Бабинця, А. Балян, Ю. Гузинця, І. Егрі, Д. Філепа.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у вивченні систем бухгалтерського обліку України та Угорщини та виявлення особливостей, відмінностей, а також переваг і недоліків ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності обох країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік є одним з найважливіших джерел інформації на національному і міжнародному рівні, чим і пояснюється його характеристика як «міжнародної мови бізнесу». На систему регулювання бухгалтерського обліку впливає стан та розвиток суспільно – економічної структури певної країни. В кожній країні історично сформувались свої традиції та правила ведення бухгалтерського обліку.

Угорщина є географічним сусідом України, через що склались тісні економічні зв'язки, тобто співпраця українських та угорських компаній. Розглядаючи систему бухгалтерського обліку цих країн, можна стверджувати, що вона має досить багато спільних ознак.

Основним нормативно-правовим документом, який регулює питання ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Угорщині є Закон Угорщини « Про систему бухгалтерського обліку» від 05.09.2000 р.. Так як Угорщина є членом Європейського Союзу, то при прийнятті закону

уряд країни керувався Директивами ЄС та Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Подібний закон також впроваджений і в Україні, це Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. (зі змінами і поповненнями від 03.09.2015р. №675-XIV).

Досліджуючи структуру законів, можна помітити певні подібності, а саме: в українському законі перший розділ називається «Загальні положення», де зазначається визначення термінів, які використовуються у документі, зокрема, бухгалтерський облік, активи, зобов'язання, господарська операція, облікова політика, фінансова звітність, національні положення (станданти) бухгалтерського обліку, первинний документ, користувачі фінансової звітності тощо, в угорському ж крім вищеназаних понять розкривається сутність окремих об'єктів обліку, конкретних господарських операцій, а також міжнародних стандартів фінансової звітності [5, с. 397].

В Угорщині Закон закріплює правила, які узгоджені з основними принципами бухгалтерського обліку Європейського Співтовариства, враховують міжнародні принципи бухгалтерського обліку, на основі яких забезпечується надання правдивої та дійсної загальної картини. Закон визначає обов'язковість складання звітності та ведення обліку суб'єктами господарювання, дотримання принципів ведення бухгалтерських книг, а також вимоги до оприлюднення, реєстрації та аудиторської перевірки звітності. Дія Закону поширюється на всіх учасників ринку, однак є винятки – це приватні підприємці, громадські юридичні товариства, будівельні спілки, а також угорські торговельні підприємства іноземних підприємств.

В Україні Закон поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно – правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно з законодавством.

Розглядаючи саме поняття бухгалтерського обліку в обох країнах, можемо зазначити, що воно дещо відрізняється. В Угорщині бухгалтерський облік - це система реєстрації, в межах якої суб'єкт господарювання проводить спостереження, вимірювання, реєстрацію, перевірку та аналіз господарських операцій, які відбулися на підприємстві, та виконує свій обов'язок щодо складання, подання і оприлюднення фінансової звітності. В українському законодавстві поняття бухгалтерський облік являє собою - процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень [1].

Однак спочатку необхідно визначити мету ведення бухгалтерського обліку, а саме визначити: який сенс вкладають угорські та українські фахівці в це поняття; визначити чи співпадають їхні погляди щодо визначення та функцій бухгалтерського обліку; чи однакову мету наслідують бухгалтерський облік в Угорщині та Україні. Мета бухгалтерського обліку досліджуваних країн згідно угорського та українського законодавства наведена у табл.1.

Проте державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється з метою:

- створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів;
- удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Таблиця 1 - Мета бухгалтерського обліку згідно українського та угорського законодавства

Угорщина	Україна
Регулює питання щодо надання послуг ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, щодо аудиторської діяльності, методики обліку, оцінки та інвентаризації активів та пасивів підприємства, облікової політики та інші питання.	Надання правдивої та неупередженої інформації про майновий і фінансовий стан та прибутковість суб'єкта господарювання іншим учасникам ринку.

Ознайомившись лише з головною метою нормативних документів, можна помітити, що вона співпадає. Адже вона закладається у наданні інформації для зовнішніх і внутрішніх користувачів.

Наступним етапом дослідження є вивчення основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Основною метою принципів є надання надійної і правдивої картини про діяльність суб'єкта господарювання за допомогою складання та подання фінансової звітності і ведення бухгалтерського обліку [7, с. 211].

Згідно із Законом "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" виділяють наступні 10 основних принципів бухгалтерського обліку, тоді як Закон Угорщини виділяє 14 принципів. Порівнюючи та аналізуючи ці принципи, бачимо, що 8 принципів співпадають та мають однакове тлумачення, як в угорському так і в українському законодавстві [6]. Інші 6 принципів, характерні для кожної країни окремо: в Україні – це принцип автономності та принцип єдиного грошового вимірника; в Угорщині це – принцип дійсності, зі ставності, зрозумілості, безперервності, істотності та витрати-прибуток, (табл.2).

Таблиця 2 - Порівняльна характеристика основних принципів бухгалтерського обліку Угорщини та України

Угорщина	Україна
<ul style="list-style-type: none"> - обачність - повне висвітлення - автономність - послідовність - безперервність - нарахування та відповідність доходів і витрат - превалювання сутності над формою - історична (фактична) - собівартість єдиний грошовий вимірник - періодичність 	<ul style="list-style-type: none"> - повноти - обачності - індивідуальної оцінки - бруто розрахунку - часового розмежування - першочерговості змісту - послідовності - продовження підприємницької діяльності - дійсності - зі ставності - зрозумілості - безперервності - істотності - витрати-прибуток

Досліджуючи фінансову звітність, необхідно зазначити, що вона повинна містити лише доречну інформацію, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені у минулому [3].

Фінансова звітність повинна бути достовірною. Інформація, наведена у фінансовій звітності, є достовірною, якщо вона не містить помилок та перекручень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності [2].

Фінансова звітність повинна надавати можливість користувачам порівнювати:

- фінансові звіти підприємства за різні періоди;
- фінансові звіти різних підприємств.

Практика складання та подання фінансової звітності в Угорщині дещо відрізняється від української. Основними відмінностями є дата складання, подання та реєстрації фінансових звітів, а також їх склад (табл.3).

Проведений порівняльний аналіз правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні та Угорщині дав змогу виокремити основні відмінності систем, які визначають достовірність, зрозумілість й адекватність бухгалтерської інформації, що впливає на ефективність управлінських (інвестиційних) рішень.

Наступним етапом дослідження є вивчення застосування плану рахунків. План рахунків бухгалтерського обліку є переліком рахунків і схем реєстрації та групування на них фактів фінансово-господарської діяльності (кореспонденція рахунків) у бухгалтерському обліку. У ньому наведені коди (номери) й найменування синтетичних рахунків (рахунків першого порядку) й субрахунків (рахунків другого порядку). Першою цифрою коду визначено клас рахунків, другою - номер синтетичного рахунку, третьою - номер субрахунку.

Застосування Плану рахунків спрямовано на забезпечення єдності відображення однорідних за змістом господарських операцій на відповідних синтетичних рахунках і субрахунках [9].

План рахунків повинен містити наступну інформацію:

- номер та назву рахунків для загального використання;
- зміст рахунку, якщо це однозначно не впливає з назви рахунку, також юридичні права збільшення, зменшення вартості рахунку, господарські операції, які стосуються рахунку, взаємозв'язок їх з іншими рахунками;
- зв'язок рахунків головної книги та аналітичних регістрів;
- порядок документального підтвердження даних плану рахунків.

Відповідальність за розробку плану рахунків, за постійний контроль, за Правильністю щоденного ведення обліку несе особа, яка має право представляти суб'єкт господарювання.

Угорські науковці вважають доцільною розробку наступних рівнів регулювання бухгалтерського обліку, де найважливішими виступають директиви Європейського Союзу (рис. 1).

Національне законодавство може визначати конкретні пропорції, типи регулювання, які для середнього вітчизняного підприємницького сектору є дійсною, гнучкою інформаційною базою, яка базується на основних принципах бухгалтерського обліку і розвивається, а також повною мірою задовольняє потреби користувачів. Основна мета при розробці угорських стандартів бухгалтерського обліку це задоволення потреб угорських користувачів.

Таблиця 3 - Порівняльний аналіз основних положень Закону Угорщини “Про систему бухгалтерського обліку” та Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [3]

Критерій	Угорщина	Україна
1	2	3
Визначення фінансової звітності	Письмовий звіт, який містить надійну та правдиву інформацію про фінансовий та майновий стан та фінансові результати суб'єкта господарювання.	Бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.
Склад фінансової звітності	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Баланс; ✓ Звіт про фінансові результати; ✓ Підприємницький звіт; ✓ Додатки; 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Баланс (форма № 1); ✓ Звіт про фінансові результати (форма № 2); ✓ Звіт про рух грошових коштів (форма № 3); ✓ Звіт про власний капітал (форма № 4); ✓ Примітки до річної фінансової звітності (форма № 5); ✓ Додаток до річної фінансової звітності "Інформація за сегментами" (форма № 6);
Дата подання звітності	31 травня наступного за звітним року (150 днів від дати звітності). Консолідована звітність – 180 днів від дати звітності.	20 лютого наступного за звітним року.
Оприлюднення фінансової звітності	Обов'язкова для всіх суб'єктів господарювання.	Відкриті акціонерні товариства, підприємства-емітенти облігацій, банки, довірчі товариства, валютні та фондові біржі, інвестиційні фонди, інвестиційні компанії, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та інші фінансові установи.
Грошовий вимірник	Грошова одиниця Угорщини – форинт.	Грошова одиниця України – гривня.
Модель бухгалтерського обліку і звітності	Континентальна модель бухгалтерського обліку	
Нормативні документи, що регулюють питання ведення бухгалтерського обліку	Закон Угорщини “Про систему бухгалтерського обліку” від 5 вересня 2000 року.	<ul style="list-style-type: none"> 1) Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. № 996-XIV; 2) Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, затверджені Міністерством фінансів України; 3) План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій та інструкція про його застосування, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291.
Види бухгалтерського обліку	Фінансовий, податковий, управлінський (внутрішньогосподарський)	
Представники бухгалтерських професій	Бухгалтер, реєстратор бухгалтерських даних, контролер, аудитор	Головний бухгалтер, бухгалтер-ревізор, реєстратор бухгалтерських даних, аудитор
Відповідальність за організацію та ведення бухгалтерського обліку	Власник або бухгалтер	Власник (власники) або уповноважений орган (посадова особа)

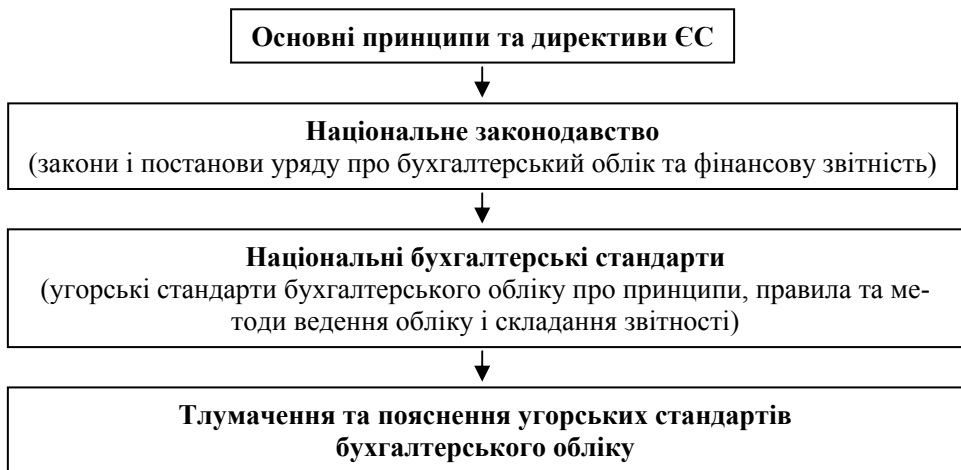

Рис. 1. Модель регулювання бухгалтерського обліку в Угорщині [10, с.522]

Що ж стосується професії бухгалтера в Угорщині та в Україні, то можемо зазначити, що в Угорщині бухгалтер – це особа, яка має право надавати послуги з питань ведення бухгалтерського обліку та складання звітності, зазначені в спеціальному Реєстрі. Мета ведення реєстру є достовірне документування того, що фізична особа, яка користується правом на ведення бухгалтерської діяльності, має відповідні професійні знання та досвід. Інформація, яка внесена реєстру дає можливість для перевірки фізичних осіб.

Чітке визначення терміну “професійний бухгалтер” в українському законодавстві відсутнє. В Україні це особа, яка відповідає таким критеріям:

- має навички та знання та постійно удосконалює їх;
- дотримується моральних принципів, таких як: точність, чесність, об’єктивність, прозорість, надійність, соціальна справедливість;
- отримує акредитацію через іспит і підтримує свій статус через обов’язкову подальшу освіту;
- працює за договором найму в юридичній особі будь-якого розміру та будь-якої форми власності, або самостійно.

Висновки. Ознайомившись з нормативно-правовими документами Угорщини та України щодо бухгалтерського обліку, можна зробити наступні висновки:

– основним документом, який регулює облік в Угорщині є Закон “Про систему бухгалтерського обліку”, аналогічний законодавчий документ існує і в Україні, проте їхнє функціональне призначення не однакове, так як угорський закон охоплює майже всі питання організації та методики обліку, а український - в основному загальні правила та принципи бухгалтерського обліку і питання його організації на підприємстві;

– проведений порівняльний аналіз систем дозволив встановити, що незважаючи на те, що в обох країнах переважає континентальна модель бухгалтерського обліку, в Угорщині регламентація питань бухгалтерського обліку та аудиту жорсткіша, оскільки всі питання регулює єдиний закон, обов’язковою є аудиторська перевірка всіх суб’єктів господарювання та оприлюднення фінан-

сової звітності у відповідному органі Міністерства юстиції, а також відповідальність за ведення бухгалтерського обліку несе головний бухгалтер підприємства або зовнішній бухгалтер [8, с. 35].

В загальному, система бухгалтерського обліку в Україні та Угорщині досить схожа. Але не варто забувати про окремі проблемні питання, нюанси, які виявляються у більш глибоких дослідженнях. Тому доцільним буде у подальших дослідженнях здійснити порівняльний аналіз методики обліку окремих об'єктів, зокрема, необоротних активів як однієї з найважливіших груп, розглянути класифікацію, визнання та оцінку матеріальних та нематеріальних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 № 996-XIV, зі змінами від від 03.09.2015 року.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
3. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку //[Електронний ресурс]. – Режимдоступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
4. Міжнародні стандарти фінансової звітності //[Електронний ресурс]. – Режимдоступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
5. Офіційний сайт Посольства України в Угорщині. Режим доступу:<http://hungary.mfa.gov.ua/ua>.
6. 5.Правове регулювання обліку та звітності в Україні та Угорщині: порівняльний аспект / В.С. Семйон // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 3 (12). / Житомир: ЖДТУ, 2008.-397с.
7. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку //[Електронний ресурс]. – Режимдоступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
8. Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку [Текст]: монографія / О.М. Петрук, Житомирський державний технологічний університет. – Житомир: ЖДТУ, 2005.- 211с.
9. Теорія бухгалтерського обліку [Текст]: підручник / В.Г. Швець. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 535 с.
10. Új kihívások a számvitel szabályozásában [Text] / Cs. Lentner // Számvitel, adó, könyvvizsgálat. – 2001. – április. – P. 163-166.
11. Az uniós csatlakozással megkezdődik a magyar számviteli standardalkotás [Text] / L. Mészáros // Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat. – 2003 – P. 521-522.

УДК 338.45:332.14

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПРОГРАМИ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНУ

Купчак В. Р. - к.е.н., доцент,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету

У статті досліджено особливості формування організаційно-економічного механізму реалізації енергетичної програми, яка являє собою систему взаємодії суб'єктів і об'єктів програми, також включає форми і кількісні параметри їх взаємодії. Запропонована структура і функціональні зв'язки організаційно-економічного механізму реалізації енергетичної програми.

Ключові слова: промисловість регіону, енергетична стратегія розвитку, загальноукраїнська енергетична комісія, регіональна енергетична стратегія, організаційно-економічний механізм.

Купчак В. Р. Методологический подход к организационно-экономическому механизму реализации энергетической программы промышленности региона

В статье исследованы особенности формирования организационно-экономического механизма реализации энергетической программы, которая представляет собой систему взаимодействия субъектов и объектов программы, также включает формы и количественные параметры их взаимодействия. Предложена структура и функциональные связи организационно-экономического механизма реализации энергетической программы.

Ключевые слова: промышленность региона, энергетическая стратегия развития, всеукраинская энергетическая комиссия, региональная энергетическая стратегия, организационно-экономический механизм.

Kupchak V. R. Methodological approach to the organizational-economic mechanism of implementation of the energy programme industry in the region

In the article the features of formation of the organizational-economic mechanism of realization of the energy program, which is a system of interaction between the subjects and objects of the program, also includes forms and quantitative parameters of their interaction. The structure and function relationship of organizational-economic mechanism of realization of the energy program.

Keywords: the region's industry, energy strategy, national energy commission, regional energy strategy, organizational-economic mechanism.

Постановка проблеми. В основі управління енергоспоживанням в промисловості регіону лежать системний підхід і програмно-цільовий метод. Процедури і методи системного аналізу спрямовані на визначення альтернатив і зіставлення варіантів (сценаріїв) з тих чи інших критеріїв енергоефективності. Ці варіанти роблять взаємний вплив один на одного, але можуть бути і взаємовиключними. При цьому, по можливості, треба досліджувати взаємний вплив кожного варіанту один на одного, тому без координації дій не можна домогтися істотного ефекту, а от об'єднання учасників в рамках єдиної енергетичної програми може забезпечити синергетичний ефект.

Центральне місце відводиться стратегії формування системи ефективного управління енергоспоживанням, яка базується на стратегії розвитку промислового виробництва. Оскільки будь-яка стратегія розвитку, представляючи собою комбіна-

цію різних стратегій, не буває абсолютно ефективною, то стратегія розвитку енергоспоживання промисловості буде реалізовуватися через стратегію лідерства по витратах і стратегію оптимальних витрат. З оцінки всієї сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів повинна починатися розробка стратегії розвитку енергоспоживання, яку треба розглядати як постійний процес. [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексність проблеми підвищення енергоефективності визначає широке коло досліджень у цьому напрямі. Різні аспекти підвищення енергоефективності досліджували такі вчені, як Башмаков І. О., Безруких П. П., Гнідий М. В., Кулик М. М., Лапко О. О., Лір В. Е., Маляренко В. А., Микитенко В. В., Огурцов А. П., Суходоля О. М., Черепанова В. О., Шидловський А. К. та ін. Питаннями формування стратегії сталого розвитку окремих регіонів та національної економіки в цілому займалися Александров І. О., Буркинський Б. В., Геєць В. М., Заблodsька І. В., Кизим М. О., Коваленко М. А., Масловська Л. Ц., Сенчагов В. К., Пила В. І., Тищенко О. М., Топіха В.І., Шаститко А. Є. та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка та дослідження концептуальних підходів, методологічних основ і організаційно-економічних методів формування регіональної системи стратегічного управління енергоефективністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. При управлінні енергоспоживанням промисловості слід використовувати моделі формування оцінки якості паливно-енергетичного балансу (ПЕБ), які передбачають оцінку реалізації енергозберігаючих інвестиційних проектів. Тому необхідне створення взаємопов'язаної багаторівневої системи програм: промислове підприємство - галузь промисловості - промисловість регіону - державний рівень. В результаті виникають об'єктивні передумови для формування регіональної енергетичної політики (ЕП). Це, в свою чергу, призводить до зміни організаційних форм розробки енергетичної стратегії розвитку (ЕСР): не зверху вниз, а знизу вгору з подальшим коректуванням загальноукраїнською енергетичною комісією (ЗУЕК) проектів регіональних енергетичних стратегій (РЕС).

Методологічний підхід до формування організаційно-економічного механізму (ОЕМ) реалізації ЕП являє собою систему взаємодії суб'єктів і об'єктів програми, яка включає і форми, і кількісні параметри їх взаємодії. З такого визначення ОЕМ повинен мати структуру блоків і функціональні зв'язки елементів ОЕМ реалізації ЕП, представленої на рис. 1. У структурі ОЕМ реалізації ЕП відправним блоком є блок нормативних документів енергетичної стратегії, на основі яких взаємодіють суб'єкти та об'єкти програми для реалізації індикативних показників для промисловості регіону (ПР). Тут необхідне забезпечення правової основи для розробки та реалізації заходів фінансового, технічного і організаційного характеру, спрямованих на досягнення в зазначені терміни оптимального рівня енергоефективності господарюючих суб'єктів в регіоні. Тому ці нормативні документи є основою для комплексного аналізу прибуткової і видаткової частин ПЕБ регіону (блоки формування прибуткової частини і формування видаткової частини ПЕБ), який дозволяє визначити необхідну трансформацію структури балансу адекватно цілям, завданням і основним напрямкам довгостроковій ЕП держави на відповідний період з урахуванням складної внутрішньої і зовнішньої ситуації в енергетичному секторі.

Такий аналіз дозволить виявити резерви енергозбереження, дати оцінку енергоємності промисловості регіону, в результаті чого визначаються потенційні обсяги енергоресурсів, які можуть бути вивільнені з балансу. Все це служить основою формування динамічних нормативів розвитку виробників і споживачів палива та енергії в регіоні для оцінки якості прогнозованого балансу. [1]

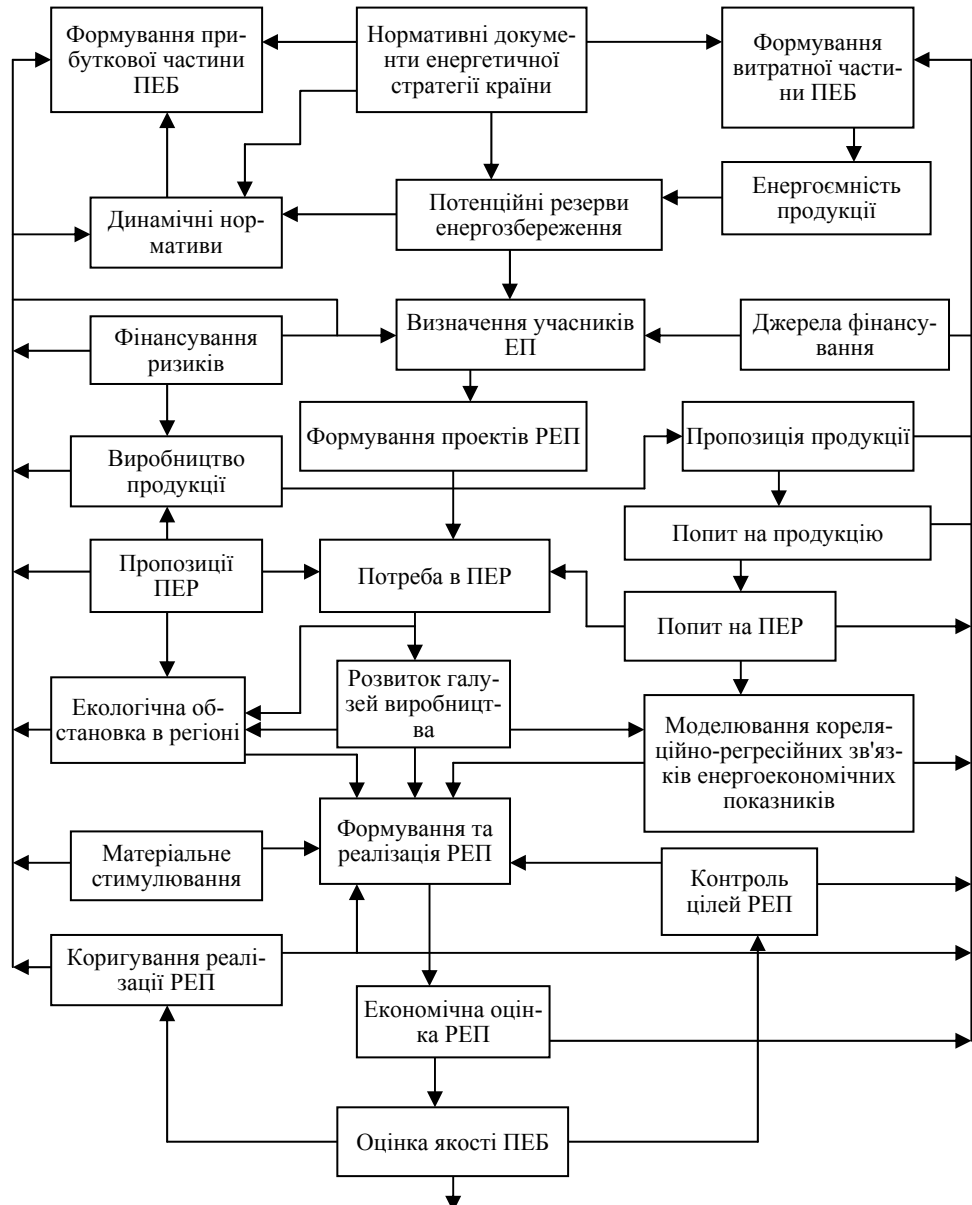

Рис. 1. Структура і функціональні зв'язки організаційно-економічного механізму реалізації енергетичної програми

Виходячи з даних блоку потенційних резервів енергозбереження та структури енергоспоживання, визначається перелік учасників програми, який остаточно формується після аналізу їх фінансової стійкості та конкурентоспроможності на ринках продукції (блок учасників енергетичної програми), що служить основою для визначення фінансування (блок джерел фінансування) і дозволяє визначити джерела та умови фінансування інвестицій для реалізації програми, а також заходи щодо взаємної фінансової, організаційної та іншої підтримки. Сюди ж входять заходи державної підтримки програми - бюджетне фінансування і т.п.

Дуже важливий блок у структурі OEM реалізації програми - блок фінансування ризиків при реалізації енергетичної програми в ПР, що представляє процес цілеспрямованого підбору оптимальної програми управління ризиками з чітким критерієм максимізації загального результату впровадження енергетичної програми та результату діяльності кожного суб'єкта, який бере участь в реалізації цієї програми. [2]

На основі форм і кількісних параметрів взаємодії вищезазначених блоків формуються проекти учасників ЕП для їх включення в енергетичну програму, яка обов'язково повинна проходити експертизу на реалізацію і ефективність. Тому при формуванні ЕП повинен бути вибраний оптимальний варіант програми, який, у свою чергу, передбачає і опрацювання різних варіантів OEM.

З цих варіантів буде обраний найбільш раціональний, який потім закріплюється і конкретизується в договорах і статутних документах між суб'єктами та об'єктами енергетичної програми. При формуванні і в процесі реалізації програми постійно йде моніторинг і коректування в блоці потреб у ПЕР, який здійснює зв'язок між блоками попиту та пропозиції ПЕР, взаємодіючими з блоками попиту та пропозиції продукції та послуг. Попит на енергетичні ресурси складається під впливом попиту на продукцію та послуги, але йому притаманна економічна особливість - попит на енергетичні ресурси є похідним (залежним), пов'язаним, головним чином, з попитом на продукцію та послуги, створені з використанням даного енергетичного ресурсу. [3]

Висновок. Попит на енергоресурс розширюється або скорочується в залежності від збільшення або зменшення попиту на продукцію та послуги, у виробництві яких застосовуються даний енергоресурс, що, в свою чергу, впливатиме на пропозицію цього енергоресурсу. Тому блок потреб у ПЕР у процесі реалізації програми має дуже важливу функцію - при трансформації структури енергоспоживання він буде забезпечувати умовний баланс (рівновагу) між попитом і пропозицією на енергоресурси з таким розрахунком, щоб цей процес проходив, можливо, м'якше. Також при формуванні та реалізації програми особливе значення має блок контролю цілей - вони формулюються і встановлюються на основі енергетичної стратегії з урахуванням регіональних особливостей ПР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Измалков С. Теория экономических механизмов / С. Измалков, К. Сонин, М. Юдкевич // Вопросы экономики. — 2008. — № 1. — С. 4—26.
2. Микитенко В. В. Формування комплексної системи управління енергоефективністю у галузях промисловості: монографія / В. В. Микитенко. — К.: видавничо-поліграфічна компанія Українська вида«ЕксОб», 2004. — 336 с.

3. Положение (стандарт) бухгалтерского учета 8 «Нематериальные активы» // Все о бухгалтерском учете. – 2001. – № 37 – С. 27-29.
4. Праховник А.В. Бар'єри на шляху досягнення енергоефективності України та системна стратегія їх подолання / А.В. Праховник, С.М. Іншеков // Енергоінформ. – 2002. – № 1. – С. 6-12.

УДК 338.48:332.1

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ЗАСАДАХ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Марченко О.А. – д.е.н., доцент, Мелітопольський
державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

У статті обґрунтовані переваги здійснення управління та регулювання розвитком туризму на засадах посилення інтеграційних процесів та організації інноваційних форм туристичної діяльності. Визначені напрями та форми інтеграції й кооперування туристичних підприємств. Серед них найбільш прогресивними є регіональні туристичні організації, туристичні кластери, консорціуми, мережі, стратегічні альянси. Вони дозволяють консолідувати наявні ресурси та використовувати їх ефективно. Обґрунтовано, що управління та регулювання розвитку туризму здійснюються через оцінку конкурентних переваг, властивостей та структури інтеграційних туристичних об'єктів, їх інноваційного потенціалу та маркетингових стратегій на туристичних ринках.

Ключові слова: регіональне управління, регулювання, туризм, діяльність, інтеграційні процеси, туристичні консорціуми, кластери, мережі, стратегічні альянси, франчайзинг, конкурентні переваги, ринки, інновації.

Марченко О.А. Региональное управление и регулирование развития туризма на основе усиления интеграционных процессов и организации инновационных форм туристической деятельности

В статье обоснованы преимущества осуществления управления и регулирования развитием туризма на основе усиления интеграционных процессов и организации инновационных форм туристической деятельности. Определены направления и формы интеграции и кооперирования туристических предприятий. Среди них наиболее прогрессивными являются региональные туристические организации, туристические кластеры, консорциумы, сети, стратегические альянсы. Они позволяют консолидировать имеющиеся ресурсы и использовать их эффективно. Обосновано, что управление и регулирование развития туризма осуществляются через оценку конкурентных преимуществ, свойств и структуры интеграционных туристических объектов, их инновационного потенциала и маркетинговых стратегий на туристических рынках.

Ключевые слова: региональное управление, регулирование, туризм, деятельность, интеграционные процессы, туристические консорциумы, кластеры, сети, стратегические альянсы, франчайзинг, конкурентные преимущества, рынки, инновации.

Marchenko O.A. Regional management and regulation of tourism development based on the strengthening of integration processes and the organization of innovative forms of tourist activity

In the article the benefits of exercising control and regulation of tourism development based on the strengthening of integration processes and the organization of innovative forms of tourist

activity. The directions and forms of integration and cooperation of tourist enterprises. Among them are the most progressive regional tourist organizations, tourist clusters, consortia, networks, strategic alliances. They allow you to consolidate available resources and use them efficiently. It is proved that the management and regulation of tourism development is carried out through the assessment of competitive advantages, properties and structure integration of tourist facilities, their innovative potential and marketing strategies on the tourist markets.

Keywords: regional management, regulation, tourism, activity, integration processes, tourist consortia, clusters, networks, strategic alliances, franchising, competitive advantages, markets, innovations.

Постановка проблеми. Зміст процесу регулювання регіонального розвитку туризму складають відносини суб'єктів господарювання, населення та органів управління стосовно рішення соціальних, економічних, екологічних та інших проблем розвитку регіону. Особливістю трансформаційного періоду є поява нових активних учасників регіональних процесів: органи місцевого самоврядування, приватні особи, підприємці, фірми, комерційні банки, фонди і інші. У кожного суб'єкта господарювання та управління маються свої цілі і переваги, деякі з них виявляються конкурентними чи суперечливими. Крім того, слід відзначити нерівноправність суб'єктів і як наслідок одержання прибутків одними у збиток іншим, що створює передумови для виникнення соціально-економічних конфліктів.

Важлива роль в управлінні регіональним розвитком туризму належить функціонуючим у сфері туристичного підприємництва різним формам інтеграції за участю органів місцевого самоврядування, об'єднанням туристичних фірм зі своїм туристичним продуктом, автоперевізниками, страховими компаніями, банками, готельними комплексами, екскурсійними агентствами й іншими підприємствами з горизонтальними й вертикальними взаємозв'язками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні та праксеологічні засади розвитку інтеграційних процесів у туризмі досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці, до співтовариства яких відносяться: В. Азар, В. Квартальнов, Ф. Вільям, М. Жукова, М. Кабушкін, М. Сальська та ін. При цьому, в зазначених працях відсутній комплексний підхід до розгляду проблематики розвитку інтеграційних процесів у туризмі, не враховано специфічних імперативи діяльності підприємств туристичної галузі та мезо-, макро- і мікрочинників, які обумовлюють галузеву специфіку процесів інтеграції.

Крім того, зважаючи на обсяги та глибину досліджень вказаних вчених, що свідчить про значні перспективи інтеграційних утворень, потребують подальшого розвитку комплексні теоретичні та методологічні питання, присвячені конструктивному науковому переосмисленню особливостей інтеграційної взаємодії економічних суб'єктів, процесів їх становлення та розвитку в галузі туризму, урахування специфіки управління інтегрованими утвореннями.

Постановка завдання. Головним завданням є обґрунтування регіонального управління та регулювання розвитку туризму на інтеграційних засадах, визначення основних форм інтеграції, їх інноваційного підґрунтя та маркетингових переваг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під інтеграцією розуміється встановлення таких взаємовідносин між підприємствами, які забезпечують довгострокове зближення генеральних цілей підприємств, що інтегруються, й надають підприємствам такі переваги: зниження рівня невизначеності у поста-

чанні та збуті, обмеження конкуренції, спрощення впровадження технологічних новацій, зниження видатків. В основі інтеграції лежить принцип об'єднання власності, ресурсів, сфер діяльності. Організаційні форми інтеграції різноманітні і залежать від національної та регіональної специфіки. Але попри велику різноманітність форм об'єднань, головними розбіжностями є відносини власності та виробнича й контрактна кооперація.

Однією з форм інтеграції може бути регіональне туристичне товариство (РТТ) – добровільне об'єднання зацікавлених осіб, створене з метою координації діяльності учасників, забезпечення захисту їхніх прав, інтересів у державних і інших органах, загальній реалізації різноманітних програм і проєктів щодо розвитку туристичної галузі й розподілу прибутку, отриманої від їхнього здійснення. Основна мета його створення - координація діяльності всіх зацікавлених у розвитку рекреації суб'єктів шляхом об'єднання їхніх зусиль, ресурсів, ідей на базі наявних природно-рекреаційних ресурсів із залученням органів місцевого самоврядування. Корпоративна форма ведення рекреаційного господарства особливо актуальна для суб'єктів і регіонів, рекреаційні можливості яких недостатньо використовуються [1, с. 142].

Переваги використання в управлінні регіональним розвитком туризму організації рекреаційного господарства у формі регіонального туристичного товариства (корпорації):

- підтримка органів державної влади та місцевого самоврядування шляхом створення пільгових режимів оподаткування, одержання пільгових державних позик для розвитку об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури;
- застосування регіонального маркетингу;
- об'єднання фінансових і матеріальних ресурсів у т.ч. й для проведення наукових досліджень щодо підвищення ефективності функціонування всіх учасників РТТ;
- одержання конкурентних переваг завдяки консолідації зусиль для комплексного використання, природно-рекреаційних ресурсів, забезпечення їхнього збереження, поліпшення процесів відтворення за рахунок перерозподілу рекреаційних потоків;
- створення нових рекреаційних зон та туристичних дестинацій.

Регіональні туристичні товариства сприяють формуванню ринку туристичних послуг; вдосконаленню інфраструктури й розвитку міжнародного й внутрішнього туризму; організації й ліцензуванню підприємницької діяльності в галузі внутрішнього й міжнародного туризму тощо. На територіях регіонів зі значним зосередженням земель рекреаційного призначення доцільним є створення окремих господарських комплексів, рекреаційних парків, спеціальних (вільних) економічних зон.

Окрім сприяння управлінню регіональним розвитком туризму, створення таких територіально-господарських утворень також сприятиме подоланню депресивного характеру регіональної економіки, стимулюватиме структурні перетворення, активізує підприємницьку діяльність, пом'якшить проблеми зайнятості [2, с. 128]. Це також може бути умовою підвищення життєвого рівня населення, залучення інвестицій, нарощування експорту, поживлення інноваційної діяльності, підвищення ефективності використання ресурсів.

Організаційними формами управління регіональним розвитком туризму

можуть виступати маркетингові консорціуми, конгломерати, громадські організації при навчальних закладах, які готують фахівців з туризму, об'єднання, створені з метою просування конкретного туристичного продукту, туристсько-інформаційні центри. Об'єднання зусиль дозволить не тільки забезпечити високий рівень обслуговування, широкий діапазон рекреаційних послуг, а й раціональне використання рекреаційних ресурсів і земель, узгодження заходів по їхній охороні, відновленню й підвищенню рекреаційної привабливості, що обумовить ріст конкурентоспроможності регіональної економіки. Передача земельних ділянок суб'єктам господарювання може здійснюватися на умовах оренди, концесії, субконтрактування або франчайзинга.

Можливості застосування концесій в українській економіці розглядаються в контексті впровадження системи делегованого керування, що сьогодні поширена в багатьох країнах миру. Використання приватних джерел фінансування дасть можливість реалізувати проекти розвитку зеленого, сільського, етнічного туризму, поновлення санаторно-курортної бази тощо. Цьому ж буде сприяти наявність платоспроможного попиту й можливість виставляти рахунки за виконані роботи й надані послуги на беззбитковому рівні. Останні дві умови є найбільш принциповими для приватних інвесторів.

Істотним завданням регіональної управлінської організаційної структури сфери туризму й рекреації є створення відповідних інформаційних центрів, адже без реклами й інформації, що залучає споживачів певних послуг, розвиток туристсько-рекреаційної діяльності неможливий. Виходячи з цього держава заохочує регіональний розвиток туризму, створюючи для цього відповідні економічні й політичні умови, підтримуючи імідж туристичних регіонів, фінансуючи, наприклад, закордонні PR – акції по рекламуванню їх як привабливих для туризму місцевостей, виключаючи при цьому лобіювання державою інтересів окремих підприємницьких структур, що є неприпустимим.

За формою інформаційні центри можуть бути державними підприємствами, які підпорядковуються виконавчим органам місцевого самоврядування й працюють на принципах самоокупності за рахунок одержання доходів від надання інформаційно-рекламних послуг. В організаційній структурі центрів доцільно передбачити окремі підрозділи, наприклад, по обслуговуванню громадян, надання інформаційно-рекламних послуг; маркетингу й надання консультацій виробникам турпослуг; створення й інформаційного наповнення туристичного веб-сайту регіону.

Одним з напрямків освоєння рекреаційних територій є залучення до цього процесу як вітчизняних, так і іноземних інвесторів [3, с. 167]. Підприємницька діяльність у рекреаційній сфері здійснюється шляхом одержання валютного кредиту для побудови й експлуатації об'єктів, створення спільних міжнародних підприємств. В управлінні регіональним розвитком туризму певну роль можуть відігравати особливі територіально-господарські утворення у формі спеціальних (вільних) економічних зон.

Таким чином, об'єднання організацій індустрії туризму на території регіонів дозволяють їм набути багато конкурентних переваг, дозволить забезпечити не тільки раціональне використання рекреаційних ресурсів і земель з узгодженням заходів їхньої охорони, а й високий рівень обслуговування, надання широкого діапазону рекреаційних послуг, відновлення, підвищення

рекреаційної привабливості туристичних destinations регіонів. Використання приватних джерел фінансування дасть можливість реалізувати проекти розвитку зеленого, етнічного туризму, поновлення санаторно-курортної бази, створення нових туристських destinations тощо.

Найпоширенішими й найефективнішими й найменш ризиковим формами інтеграції на ринку туристичних послуг XXI століття є стратегічні альянси та франчайзинг. Члени альянсів зберігають свою економічну незалежність лише в тих напрямках, де не здійснюється співпраця. На відміну від мереж й готельних кооперацій стратегічні альянси є об'єднаннями незалежних туристичних підприємств, але вони об'єднуються за всіма параметрами, а не за деякими, як кооперативи і їхньою метою є формування та досягнення, головним чином, стратегічних цілей щодо прибутку, зростання, збільшення обсягів та розширення сегментів ринку, створення конкурентних переваг.

Мережі, альянси та туристичні кластери – це результат структурної перебудови туристичної сфери й сусідської солідарності її підприємств. В підприємницьких мережах (альянсах) істотно зменшуються витрати, пов'язані з окремими видами діяльності, наприклад, закордонною комерційною діяльністю, спільним дослідженням ринку, маркетинговою діяльністю, участю у ярмарках і салонах, покращенням технології надання туристичних та курортно-оздоровчих послуг.

Мережні структури охоплюють безліч різноманітних організацій у різних сферах діяльності. Деякі дослідники характеризують сучасну національну економіку як мережну, як систему мереж. При цьому мережа розуміється як сукупність стійких контрактів або пов'язаних з ними відносин між людьми, суб'єктами господарювання та їх групами. У вузькому сенсі під мережею розуміються спеціальні організаційні структури управління локальною взаємодією в регіональній економіці, де головними елементами є підприємства, компанії, інші суб'єкти господарювання та зв'язки між ними.

Найважливішою властивістю мережі визнається підвищений рівень взаємозв'язку і впевненості у виконанні угод [4, с. 142]. У мережних формуваннях складається особлива система керуючих впливів, для якої характерні горизонтальні зв'язки "з партнерами і своєрідний механізм координації, оскільки часто мережа є об'єднанням або взаємодією інтелектуальних ресурсів, орієнтованих на досягнення співпадаючих цілей учасників.

Важливою особливістю деяких мереж є віртуальний за формою характер об'єднання. Відсутність жорсткої організаційно-правової форми не дозволяє державним органам управління регіональним розвитком застосовувати традиційні, формальні методи впливу на мережні формування. Горизонтальні відносини і свобода організаційно-правового оформлення визначають високу ефективність дій туристських мереж.

Таким чином, сучасні туристичні мережі являють собою різноманітну сукупність розгалужених груп туристичного бізнесу, пов'язаних між собою складно переплетеними організаційними, інформаційними, економічними, фінансовими, та іншими відносинами, певним чином інтегруючими спільні дії. Мережі виконують кілька взаємопов'язаних функцій, а саме: поширення загальнодоступної і конфіденційної інформації; рейтингування (ранжування) підприємств і формування репутації; встановлення довірчих відносин і зменшення

ступеня невизначеності; надання взаємодопомоги на формальній та неформальній основах; зниження трансакційних витрат, пов'язаних із взаємодією з незнайомими партнерами.

Поява такого типу інтеграції, як стратегічні альянси, пояснюється такими причинами: заповнення прогалів в існуючих ринках та технологічній базі; переведення надлишкової виробничої потужності в прибуток; зниження ризиків і видатків, пов'язаних з виходом на новий ринок туристичних послуг; прискорення розробки й початку виробництва нової продукції й послуг; економія на масштабах виробництва послуг; подолання законодавчих, митних і торгових бар'єрів; збільшення діапазону операцій; зниження видатків при скороченні операцій [5, с. 249].

Своєрідність цих союзів полягає в тому, що вони безпосередньо не торкаються відносин власності, оскільки компанії, що співробітничують, зберігають свою автономію й нішу в сферах національного, регіонального й локального ринків, союзи пропонують партнерські відносини в будь-якій сфері, наприклад, у маркетинговій діяльності. Стратегічні альянс – це переважно форми горизонтального об'єднання організацій в межах однієї галузі, проте можливі й міжгалузеві альянси. Існують різні точки зору на поняття стратегічні альянси.

Характерною рисою стратегічних союзів є наявність конкуренції між підприємствами, що прагнуть до співробітництва. Створення стратегічних альянсів – попередній захід між відкритою конкуренцією на ринку й повним злиттям фірм [6, с. 112]. Вони означають міжнародне співробітництво між двома й більше партнерами на певний термін, що передбачає координацію їхніх дій для досягнення поставлених цілей.

Стратегічні альянси – це перехідний механізм, що стимулює проведення стратегії партнерства у на певному середовищі. Вони є містком від кооперації до франчайзингу, який вважається найвищою формою кооперування й одночасно є розповсюдженою стратегією збуту, особливо в готельній сфері. Об'єднання в стратегічні альянси, мережі та застосування франчайзингу є ефективними формами організації управління регіональним розвитком галузі туризму та його регулювання.

Висновки. Теоретичне осмислення проблеми формування та розвитку інтеграційних процесів у туризмі як напряму регулювання його розвитку пов'язано із випереджаючим зростанням економіки на основі розвитку різних форм інтеграції суб'єктів господарювання загалом. Воно дозволило зробити висновок про відсутність наукових розробок, пов'язаних із систематизацією особливостей інтеграційних процесів у туризмі.

Це ускладнює завдання регіонального регулювання галузі через врахування специфіки інтеграційних процесів в туризмі [7, с. 249]. З метою удосконалення теорії та практики визначення специфіки інтеграційних процесів у туризмі приділено увагу обґрунтуванню особливостей та іманентних ознак інтеграційних процесів суб'єктів туристичної діяльності, визначено їх вплив на параметри та динаміку інтегрованого розвитку.

Обґрунтовано, що врахування специфічних особливостей інтеграційних процесів є передумовою їх успішної реалізації у туризмі. Визначено взаємозв'язок особливостей інтеграційних процесів та проблем організації управління інтегрованими утвореннями. Орієнтація на особливості інтеграційних

процесів у туризмі в подальшому дозволить розробляти дієві механізми управління інтегрованими утвореннями та регулювання їх регіонального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Азар В.И. Экономика туристского рынка / В.И. Азар, С.Ю. Туманов. – М.: ИПК госслужбы, 2009. – 203 с.
2. William F. Theobald. Global Tourism. Third Edition. / F. William. – Publisher: Butterworth-Heinemann. – 2010. – 588 p.
3. Квартальнов В. Туризм: [учебник]/В. Квартальнов; Российская международная академия туризма. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 314 с.
4. Жукова М. А. Индустрия туризма: Менеджмент организации / М.А. Жукова. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 200 с.
5. Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія та практика: [навч. посіб. для студентів ВНЗ] / М.П. Мальська, В.В. Худо. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 423 с.
6. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу: [навч. посіб.] / Л.П. Дядечко. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. – 224 с.
7. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: [монографія] / Т.І. Ткаченко. – К.: КНТЕУ, 2006. – 537 с.

УДК: 65.9(4 УКР) У32

ДИНАМІКА СОЦІАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЗМІН У СФЕРІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Мухіна І.А. – к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

Для складання достовірних прогнозів у аграрній сфері, необхідно враховувати пов'язані з виробництвом соціальні відносини. Це допомагає виявити однорідні групи товаровиробників – учасників господарських відносин. Ступінь економічного впливу кожної групи пов'язаний з обсягом доступних для використання природно-економічних ресурсів. Для цих груп авторка пропонує використовувати поняття - соціально-виробничий елемент.

Ключові слова: аграрна сфера, користувачі с.-г. угідь, природно-економічні ресурси, групи товаровиробників, соціально-виробничий елемент.

Мухина И.А. Динамика социально-производственных элементов и прогнозирование изменений в сфере аграрного производства

Для составления достоверных прогнозов в аграрной сфере, необходимо учитывать связанные с производством социальные отношения. Это помогает выявить однородные группы товаропроизводителей - участников хозяйственных процессов. Степень экономического влияния каждой группы связана с объемом доступных для использования природно-экономических ресурсов. Для этих групп автор предлагает использовать понятие - социально-производственный элемент.

Ключевые слова: аграрная сфера, пользователи с.-х. угодий, природно-экономические ресурсы, группы товаропроизводителей, социально-производственный элемент.

Mukhina I.A. The dynamics of the social and industrial elements and prediction of the changes in agricultural production

Social relations connected with production should be considered in order to compile reliable forecasts in the agricultural sector. This helps to identify homogeneous groups of commodity producers, which are participants in business processes. The economic impact of each group is more connected with the volume of the available natural and economic resources. Based on these characteristics, the author proposes to use the term 'socio-productive element' for such groups.

Keywords: *agricultural sector, the groups of users of agricultural land, the available natural and economic resources, the groups of producers, socio-productive element.*

Постановка проблеми. Події останніх років показали, що будь-які економічні проблеми завжди є проявом суспільних негараздів. Вирішуючи перші, необхідно передбачати, які відносини в соціумі пов'язані з ними. Тим більше це стосується прогнозів у системі господарювання.

Аграрна сфера є однією з провідних в Україні. Головним її ресурсом служать сільськогосподарські угіддя. За останні 12 років його розподіл серед користувачів був вкрай нерівномірним, що стало однією з причин соціальної кризи. Та не зважаючи на складність економічного становища, існують такі соціальні прошарки, які в цій непростій ситуації зуміли наростити свій господарський потенціал. Вони можуть стати тим важелем, на який слід спиратись державі при подальшій розбудові України. Виявлення та встановлення закономірностей їхнього функціонування є важливою задачею науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню питань щодо користування природно-економічними ресурсами приділяли увагу такі українські вчені як: В.Благодатний, М.Хвесик, А.Степаненко, О.Гальчук, Й.Дорош і т.д. Взаємодія зв'язків між процесами соціальної сфери та станом економіки розглянута в працях Л.Гумільова, П.Сорокіна, І.Бистрякова та інших.

Відзначимо, що в українській науковій літературі недостатньо представлені характеристики соціально-виробничих груп, оскільки ці елементи тільки формуються. Розгляд цього питання дасть змогу сформулювати цілісний підхід в системі господарських відносин.

Постановка завдання. Завдання полягає в аналізі розподілу сільгоспугідь серед користувачів. Це дозволить провести позначення діючих соціально-виробничих елементів і слугуватиме основою для подальшого прогнозу змін у сфері аграрного виробництва.

Мета дослідження - за допомогою аналізу економічних процесів впродовж 2003-2013 років, розглянути проблеми розподілу діючих соціально-виробничих елементів, виявити причини існуючих змін та визначити стійкі перспективні групи. Це може стати підґрунтям для формування державної політики в аграрному секторі.

В дослідженні були використані наступні методи: аналіз і синтез, історичний, статистичний, графічний, абстрактно-логічний, співставлення, групування тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виконання завдання здійснювалось в два етапи. Перший – аналіз кількості підприємств та площі с.-г. угідь серед користувачів, на основі якого були виділені групи, що зростають за обома показниками. На другому етапі за допомогою аналізу концентрації навколо них інших соціально-виробничих елементів, розглядалися перспективи подальшого функціонування груп.

Вибір соціальних складових базувався, по-перше, на поняттях галузевої конкуренції, коли соціально-психологічною домінантою серед власників капіталу виступає прагнення до максимізації прибутку. Вони завжди перебувають у пошуку його вигідних сфер використання, що збільшує чисельність учасників у прибуткових галузях. По-друге, концентрація навколо сталої групи відображає можливість залучення до неї навколишніх елементів. Це не тільки збільшує групу кількісно, а й збагачує її варіативно, що свідчить

про стійкість еколого-економічної системи в цілому.

Аналіз даних таблиці 1 дозволив встановити, що загальна кількість підприємств, які мали угіддя, зменшилась майже на 9 тис. одиниць.

Таблиця 1 - Темп росту (зменшення) загальної кількості с.-г. підприємств та площі с.-г. угідь у 2003-2013 рр.

Роки	Кількість підприємств, що мали с.-г. угіддя		Площа с.-г. угідь				Кількість підприємств, що не мали с.-г. угідь		
	оди- ниць	Темп зменшен- ня, %	тис. га	Темп росту (змен- шення), %		оди- ниць	Темп росту, %		
				базовий	ланцюго- вий		базо- вий	ланцюго- вий	
2003	56437	100,0	100,0	23640,2	100,0	100,0	3486	100,0	100,0
2004	54259	96,1	96,1	22856	96,7	96,7	4316	123,8	123,8
2005	53248	94,3	98,1	21717,0	91,9	95,0	4629	132,8	107,3
2006	52077	92,3	97,8	20784,0	87,9	95,7	5781	165,8	124,9
2007	51456	91,2	98,8	20491,0	86,7	98,6	6931	198,8	119,9
2008	50648	89,7	98,4	21228,8	89,8	103,6	8411	241,3	121,4
2009	49635	87,9	98,0	21419	90,6	100,9	7517	215,6	89,4
2010	48824	86,5	98,4	21586	91,3	100,8	7669	220,0	102,0
2011	48256	85,5	98,8	21571	91,2	99,9	7877	226,0	102,7
2012	47652	84,4	98,7	21914,2	92,7	101,6	8214	235,6	104,3
2013	47442	84,1	99,6	21800	92,2	99,5	8416	241,4	102,5

Площа угідь скоротилась на 1840 тис. га та була переведена до земель запасу [5]. З 2008 року їх частково залучали у виробництво через покращення матеріально-технічної бази виробників, завдяки зростанню попиту та цін на продукцію рослинництва.

У 2,4 рази зросла кількість підприємств, які не мають угідь. Здебільшого це приватні підприємці, які займаються виробництвом с.-г. продукції, не залучаючи угіддя. Наприклад, перепелини та звіроферми, вирощування грибів, ягід та ін.

За офіційними статистичними даними, підприємства, які мають угіддя, розподіляють на 14 груп [7]. Деталізація дозволяє визначити, як економічні процеси вплинули на учасників. Результати аналізу показують, що найбільше скорочення відбулося в діапазоні груп від 5 до 50 та від 1000,1 до 4000,0 га через високі витрати на обробіток.

Залежність між кількістю підприємств та площею наявних угідь визначалася за допомогою розрахунку середніх величин. При цьому, кількісно, найбільшою є група «20,1- 50,0 га» - 25,1%, а за площею - група «1000,1 – 2000,0 га» (20,0%). Візуалізація змін за допомогою графічного співставлення свідчить про обернено пропорційну залежність між показниками (рис. 1).

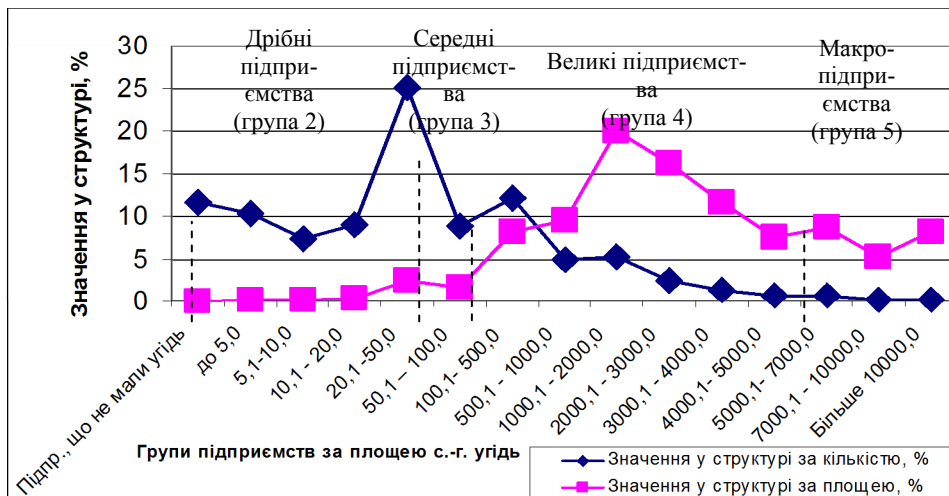

Рис. 1. Співставлення структурних значень кількості підприємств та площі с.-г. угідь (у середньому за 2003-2013 рр.), %

Проведене групування показало, що зміни відбувалися досить стійко. Тому ми вважали за доцільне розглянути лише приріст (зменшення) порівняльних показників 2003 та 2013 років (табл. 2).

Згідно даних таблиці, між приростами існує прямо-пропорційна залежність. Нетипова ситуація в групі «50,1 – 100,0 га» пояснюється нарощуванням площ без суттєвих змін кількості учасників. Таким чином виробництво на цьому рівні є доцільним і прибутковим.

Підприємства були розподілені нами на *n'ять умовних соціально-виробничих елементів* (груп), з відповідними порядковими номерами. Під цим поняттям ми пропонуємо вважати досить однорідну групу товаровиробників, які розпоряджаються певним обсягом природно-економічних ресурсів, завдяки чому, поширюється економічна влада групи в суспільстві.

Відправними точками для розподілу серед користувачів угідь стали зростаючі групи середніх і макропідприємств. Завдяки ним, природно окреслюється 4 соціально-виробничих елементи. Група 5 («5000,1 - 7000,0 га») була віднесена нами до макропідприємств через значний відрив показників приросту, порівняно з попередньою групою 4 («4000,1 - 5000,0 га»).

В основу виявлення групи середніх підприємств був покладений розрахунок середнього розміру угідь на одне підприємство за 11 років. Він становить 378 га і, на наш погляд, свідчить про соціально-рівномірний розподіл угідь між користувачами. Показник припадає на зростаючу групу «100,1-500,0» га.

Група макропідприємств також збільшувалася за обома показниками. Серед дрібних підприємств відмічена зворотна тенденція. Найбільшого скорочення зазнали великі підприємства - на 26-36%.

Соціально-виробничі елементи дуже неоднорідні за означеними показниками, а звідси й ступінь їхнього впливу на соціум. Підтвердженням тези,

слугує той факт, що 14,4% великих і макропідприємств розпоряджаються 88% угідь. Групування допомагає визначити причини існуючого становища та прогнозувати розвиток процесів.

Таблиця 2 – Співвідношення приростів кількості підприємств та площі с.-г. угідь у 2003 та 2013 роках

Групи підприємств	Приріст (+), зменшення (-)		Співвідношення приростів (площа до кількості), %	Назва соціально-виробничого елемента та номер групи
	кількість підприємств, одиниць	площа с.-г. угідь, тис. га		
1. Підприємства, що не мали угідь	4930	0,0	x	Не мають с.-г. угідь (група 1)
2. до 5,0	-1824	-6,5	-26,6: -28,9	Дрібні підприємства (група 2)
3. 5,1-10,0	-1126	-9,2	-23,1: -23,7	
4. 10,1 – 20,0	-1103	-16,7	-18,7: -18,4	
5. 20,1 – 50,0	-2957	-110,5	-18,2: -18,0	
6. 50,1 – 100,0	-4	27,1	-0,1: 7,6	Середні підприємства (група 3)
7. 100,1- 500,0	721	181,7	11,1: 11,4	Великі підприємства (група 4)
8. 500,1 – 1000,0	-453	-374,1	-14,5: -16,4	
9. 1000,1 – 2000,0	-1396	-2009,5	-35,5: -35,6	
10. 2000,1 – 3000,0	-622	-1505	-33,2: -33,1	
11. 3000,1 – 4000,0	-323	-1092,6	-34,3: -33,8	
12. 4000,1- 5000,0	-112	-497,2	-25,7: -25,7	
13. 5000,1- 7000,0	-11	-36,4	-3,1: -1,8	Макропідприємства (група 5)
14. 7000,1 – 10000,0	74	635,7	81,3: 85,5	
15. Більше 10000,0	141	699,7	411: 599,7	

Основи сучасної системи розподілу на 14 груп користувачів угідь закладені ще за радянських часів. Вона й донині має певні наслідки, врахування яких сприятиме кращому розумінню змін в групах. Так, в Україні до великих відносили підприємства з площею угідь понад 4 тис. га, середніми вважалися від 2,5 до 3,5 тис. га, а дрібними - від 1 до 2,5 тис. га [4]. Статистичний аналіз показав, що саме в цьому діапазоні відбулося найзначніше скорочення показників (група 4). На це вплинув ряд наступних об'єктивних та суб'єктивних чинників: 1) висока ціна на паливно-мастильні матеріали та техніку; 2) нестійкий курс валют; 3) надмірно висока ставка за кредитні ресурси; 4) небажання керівництва більшості підприємств оновлювати машино-тракторний парк і використання застарілих організаційно-технологічних схем, з тим щоб за рахунок цього максимізувати власні доходи.

На всі соціально-виробничі елементи впливають об'єктивні чинники, але тільки група 4 значною мірою залежить від суб'єктивних. Вони руйнують її з середини. Також важливим фактором є відсутність техніки для обробітку великих площ через зміни у промисловому виробництві. Тому просте об'єднання учасників групи не призведе до утворення макропідприємств, які використовують нові виробничі засоби. На нашу думку, дана група депресивна, вона й надалі розпадатиметься, поповнюючи групу 3.

Окремої уваги заслуговує група середніх підприємств, з розмірами угідь в межах від 50 до 500 га, характерних для фермерських господарств.

Вони - відносно нове явище у аграрній сфері. Їхні власники мали такі стартові умови, що дозволили ефективно використати земельну ділянку, залучити сучасну техніку, використати нові технології, культури, сорти, гібриди тощо. Учасники групи самі задіяні у виробничому процесі, мають власні засоби виробництва та швидко адаптуються до змін зовнішнього середовища. Тому, на нашу думку, вони є найбільш перспективною групою в умовах українського аграрного ринку.

Підтримки з боку держави потребує група 2. Вона може стати базовою для подальшого формування середніх підприємств.

Зростаюча група макропідприємств становить 1,2% в структурі кількості, але користується 32% угідь. Як відзначалось нами у попередніх дослідженнях, власники крупного капіталу будують своє благополуччя за рахунок інших членів соціуму [3]. Діяльність учасників значною мірою пов'язана з бюджетними надходженнями, завдяки їх представництву в державних органах влади. Група не тільки створює небезпечні соціально-економічні умови, але й негативно впливає на екологічну ситуацію, не приймаючи до уваги умови конкретної території.

Для розгляду перспектив економічних процесів у аграрному виробництві, ми проаналізували показник концентрації соціально-виробничих елементів навколо сталих груп за допомогою пелюсткової діаграми (рис. 2).

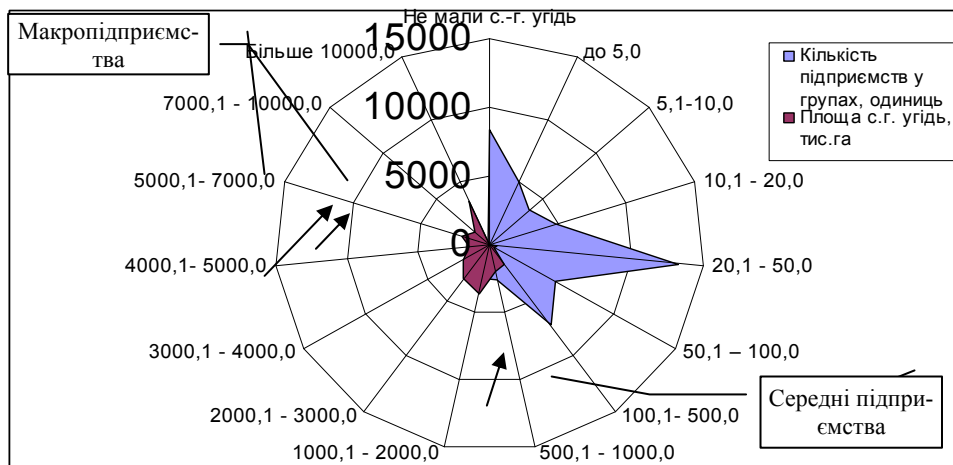

Рис. 2. Діаграма розподілу кількості підприємств та площі с.-г. угідь серед груп користувачів у 2013 році

Вона чітко відображає концентрацію та можливість залучення у сталу групу середніх підприємств учасників з двох «сусідніх» соціально-виробничих елементів. Наприклад, розширюючи площу угідь до неї можуть перейти користувачі дрібних підприємств групи «20,1-50,0 га» і те саме буде при зменшенні площ в групі «500,1 – 1000,0 га». Зрештою, вони обидві скорочуються за обома показниками. З часом група 3 може стати ведучою в агровиробництві, як це має місце в розвинутих країнах.

Концентрація навколо макропідприємств спостерігається тільки з боку групи 4. До того ж, даний соціально-виробничий елемент неоднорідний за складом, бо з трьох наявних груп у ньому зростали тільки дві. Група «5000,1-7000,0» скорочувалася за обома показниками. Підприємства укрупнювалися і переходили до наступного рівня. У такий спосіб багато господарств цієї групи вирішують свої економічні проблеми [6]. Варіативність навколо цього елемента відсутня, отже резерв потужності вичерпаний.

На відміну від макропідприємств, учасники першої групи можуть розширювати свою діяльність за рахунок залучення с.-г. угідь у виробничі процеси і таким чином поповнювати групи користувачів.

Наші попередні дослідження стосовно взаємодії соціального і природного середовищ, засвідчили затухання етногенезу в Україні [1, 2]. Воно призведе до екологізації виробництва як через вичерпаність природних ресурсів, так і зміну соціальної домінантності - прошарок середніх власників змінить представників крупного капіталу.

Висновок. Результатом проведеного аналізу щодо розподілу площ сільськогосподарських угідь серед груп користувачів за 2003-2013 рр. було виявлення двох сталих соціально-виробничих елементів. Перспективним серед них виступає група середніх підприємств.

Проведене дослідження служитиме основою для розробки стратегії розвитку сфери аграрного виробництва та пов'язаними з ним сферами діяльності в умовах обмежених природно-економічних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мухіна І.А., Смолієнко Н.Д. Динаміка етно-соціальних процесів та криза в Україні// ТНВ: Зб. наук. Пр. № 75, ч.ІІ – Херсон: Айлант, 2011. С.192-199
2. Мухіна І.А., Смолієнко Н.Д. Соціальні засади природокористування// ТНВ: Нук. журнал 78 – Херсон: Грінв Д.С., 2012. С.149-154
3. Мухіна І.А., Хорунжий І.В. Аналіз умов відтворювання с.-г. обслуговуючих кооперативів в Україні //ТНВ: Наук. журнал. Вип. 91 – Херсон: Грінв Д.С., 2015. С. 284 - 289
4. Организация пр-ва в с.-х. предприятиях /Под ред..А.А.Никитенко. – 3-е изд., перераб.и доп. – М.: Агропромиздат, 1985. - 463 с., ил. – (Ученики и учебн.пособия для высш.с.-х.учебн. заведений).
5. Ринок сільськогосподарських земель в Україні: проблеми формування та напрями подальшого розвитку [Електронний ресурс: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Desember/17.htm>]
6. Сень О.В. Тенденції на ринку перероблення молока та виробництва молокопродуктів [Електронний ресурс: http://www.rusnauka.com/22_PNR_2012/Economics/12_114689.doc.htm]
7. Україна в цифрах: статистичний щорічник. 2003-2013 рр. [Електронний ресурс: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm]

УДК 65.011.2

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ КОЕФІЦІЄНТА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕНТНОГО ДОХОДУ

Осадча Т.С. – к.е.н., доцент, докторант,
Житомирський державний технологічний університет

Досліджено питання визначення впливу факторів на коефіцієнт ефективності рентного доходу, як одного з видів доходів підприємства. Окреслено порядок визначення рентного доходу від кожного з рентоутворюючих ресурсів та розрахунку їх ефективності. Запропоновано методику розрахунку синергетичного ефекту від взаємодії факторів, що впливають на коефіцієнт ефективності рентного доходу.

Ключові слова: факторний аналіз, рентний дохід, коефіцієнт ефективності, рента, коефіцієнт ефективності рентного доходу, синергетичний ефект.

Осадчая Т.С. Анализ коэффициента эффективности рентного дохода

Исследован вопрос определения влияния факторов на коэффициент эффективности рентного дохода, как одного из видов доходов предприятия. Установлен порядок определения рентного дохода от каждого из рентообразующих ресурсов и расчета их эффективности. Предложена методика расчета синергетического эффекта от взаимодействия факторов, влияющих на коэффициент эффективности рентного дохода.

Ключевые слова: факторный анализ, рентный доход, коэффициент эффективности, рента, коэффициент эффективности рентного дохода, синергетический эффект.

Osadcha T.S. Analysis of the effectiveness ratio of rental income

Has been researched the issue of determining the influence of factors on the effectiveness ratio of the rental income, as one of the types of enterprise income. Has been established the procedure for determining the rental income from each of rent-making resources and for calculating their efficiency. Has been offered the method of calculation of synergistic effect from the interaction of factors, influencing the effectiveness ratio of rental income.

Keywords: factor analysis, rental income, effectiveness ratio, rent, the efficiency ratio of rental income, synergistic effect.

Постановка проблеми. Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства. Найважливішими серед них є показники доходу, що в умовах переходу до ринкової економіки становить основу економічного розвитку підприємства у довгостроковій перспективі. Зростання доходу, в тому числі і рентного доходу, створює фінансову базу для самофінансування, розширеного виробництва, вирішення проблем соціального розвитку підприємства тощо, та є одним із факторів формування конкурентних переваг на ринку. Таким чином, показники доходу стають найважливішими для оцінки виробничої й фінансової діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань методики аналізу доходів здійснювали такі вчені як В.А. Дерій, М.В. Дембінський, Л.Л. Єрмолович, І.П. Житна, В.В. Ковальов, К.Ф. Ковальчук, М.Я. Коробов, І.Д. Лазаришина, Є.В. Мних, М.В. Мельник, О.В. Олійник, П.Я. Попович, Г.В. Савицька, Н.В. Тарасенко, Т.М. Чебан, М.Г. Чумаченко та ін. Питання методики аналізу ренти вченими не досліджувалися. Це пов'язано із відсутністю інформаційних джерел для аналізу, що обумовлено тим, що рента не виді-

лялася як окремий об'єкт бухгалтерського обліку, що не дозволяло отримувати інформацію про її формування, розподіл та використання.

Постановка завдання. Метою дослідження є формування методики визначення впливу факторів на коефіцієнт ефективності рентного доходу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління доходами, в тому числі рентними, – важлива складова управління ефективністю діяльності суб'єкта господарювання та його стратегічним розвитком. Розмір і структура доходів обумовлюють загальні показники ефективності та результативності діяльності підприємства поточні та перспективні, тому перед управлінським персоналом постає питання необхідності виявлення та управління факторами, які зумовлюють величину отриманих доходів (показник величини отриманого рентного доходу – РД) та їх окупність (рентабельність рентного доходу). Крім того, про ефективність отриманих доходів необхідно говорити лише після порівняння отриманих доходів з сумами понесених для їх отримання витрат ($Ke_{рД}$).

Загальна сума рентного доходу підприємства (РД) формується із сукупності рентних доходів від всіх ресурсів, які здатні його формувати:

$$РД = РДз + РДв + РДг + РДл + РДі + РДф, \quad (1)$$

де $РДз$ – рентний дохід від земельних ресурсів, грн.; $РДв$ – рентний дохід від водних ресурсів, грн.; $РДг$ – рентний дохід від надр і територій видобування корисних копалин, грн.; $РДл$ – рентний дохід від лісових ресурсів, грн.; $РДі$ – інноваційна рента, грн.; $РДф$ – фінансова рента, грн.

За кожним з видів ресурсів сума рентного доходу визначається за формулою:

$$РД_j = ЧД_j - V_j - Пн_j, \quad (2)$$

де $РД_j$ – рентний дохід від j -того виду ресурсів, грн.; $ЧД_j$ – чистий дохід, отриманий від використання j -того виду ресурсів, грн.; V_j – витрати, здійснені для отримання чистого доходу від використання j -того виду ресурсів, грн.; $Пн_j$ – сума нормального прибутку від використання j -того виду ресурсів, грн.

Для оцінки ефективності отриманих доходів запропоновано розраховувати коефіцієнт ефективності рентного доходу ($Ke_{рД}$) за такою формулою:

$$Ke_{рД} = \frac{РД}{B}, \quad (3)$$

де B – витрати, здійснені для отримання рентного доходу, грн.

Витрати, здійснені для отримання рентного доходу, – це сукупність витрат, понесених при отриманні рентного доходу від кожного з рентоутворюючих факторів. Таким чином, отримуємо формулу:

$$B = B_з + B_в + B_г + B_л + B_і + B_ф \quad (4)$$

Застосовуючи прийом подовження факторних систем, на основі трансформації формули 3 з урахуванням формули 1 та 4 отримано такий вигляд формули коефіцієнта ефективності рентного доходу:

$$Ke_{PD} = \frac{PDз}{Bз} + \frac{PDв}{Bв} + \frac{PDг}{Bг} + \frac{PDл}{Bл} + \frac{PDі}{Bі} + \frac{PDф}{Bф} \quad (5)$$

Звідси, коефіцієнт ефективності рентного доходу підприємства визначається як сума коефіцієнтів ефективності кожного з рентоутворюючих факторів:

$$Ke_{PD} = Ke_{PDз} + Ke_{PDв} + Ke_{PDг} + Ke_{PDл} + Ke_{PDі} + Ke_{PDф} \quad (6)$$

Таким чином, ефективність рентного доходу підприємства прямопропорційно залежить від ефективності рентного доходу від кожного з рентоутворюючих ресурсів. Деталізація факторів, що впливають на ефективність рентного доходу від кожного з рентоутворюючих ресурсів, може бути отримана шляхом математичних перетворень. З урахуванням формули 2 отримуємо наступний вигляд формули 5:

$$\begin{aligned} Ke_{PD} = & \frac{ЧДз - Bз - Пнз}{Bз} + \frac{ЧДв - Bв - Пнв}{Bв} + \\ & + \frac{ЧДг - Bг - Пнг}{Bг} + \frac{ЧДл - Bл - Пнл}{Bл} + \\ & + \frac{ЧДі - Bі - Пні}{Bі} + \frac{ЧДф - Bф - Пнф}{Bф} \end{aligned} \quad (7)$$

Спутінь впливу кожного з факторів на коефіцієнт ефективності рентного доходу може бути визначений із застосуванням способу ланцюгових підстановок у зв'язку з тим, що результативний показник розраховується із допомогою комбінованої детермінованої факторної моделі.

Проаналізувавши ступінь залежності коефіцієнта ефективності рентного доходу від факторів, встановлено таку послідовність ступеня їх впливу на результативний показник, а, відповідно, і черговості зміни при розрахунках впливу факторів на результативний показник ланцюговим способом: 1. Витрати; 2. Чистий дохід; 3. Нормальний прибуток.

У зв'язку з тим, що коефіцієнт ефективності рентного доходу визначається за адитивною моделлю, вплив кожного з факторних показників (коефіцієнта ефективності рентного доходу від кожного з рентоутворюючих ресурсів (формула 6)) на результативний показник прямопропорційний абсолютній зміні цього фактора.

З урахуванням вищевикладеного, побудовано індекси залежності коефіцієнта ефективності рентного доходу від факторних показників:

1. Індекс загальної зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу від земельних ресурсів ($i_{Ke_{PDз}}$):

$$i_{Ke_{PDз}} = \frac{\frac{ЧДз_1 - Bз_1 - Пнз_1}{Bз_1}}{\frac{ЧДз_0 - Bз_0 - Пнз_0}{Bз_0}} \quad (8)$$

2. Індекс зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу від земельних ресурсів під впливом факторів:

2.1. витрат, понесених для отримання чистого доходу від земельних ресурсів ($i_{Кердз(Вз)}$):

$$i_{Кердз(Вз)} = \frac{\frac{ЧДз_0 - Вз_1 - Пнз_0}{Вз_1}}{\frac{ЧДз_0 - Вз_0 - Пнз_0}{Вз_0}} \quad (9)$$

2.2. чистого доходу від земельних ресурсів ($i_{Кердз(ЧДз)}$):

$$i_{Кердз(ЧДз)} = \frac{\frac{ЧДз_1 - Вз_1 - Пнз_0}{Вз_1}}{\frac{ЧДз_0 - Вз_1 - Пнз_0}{Вз_1}} \quad (10)$$

2.3. нормального прибутку від земельних ресурсів ($i_{Кердз(Пнз)}$):

$$i_{Кердз(Пнз)} = \frac{\frac{ЧДз_1 - Вз_1 - Пнз_1}{Вз_1}}{\frac{ЧДз_1 - Вз_1 - Пнз_0}{Вз_1}} \quad (11)$$

3. Загальна зміна коефіцієнта ефективності рентного доходу від земельних ресурсів ($i_{Кердз}$):

$$i_{Кердз} = i_{Кердз(Вз)} + i_{Кердз(ЧДз)} + i_{Кердз(Пнз)} \quad (12)$$

4. Індeksi загальної зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу від інших видів рентиутворюючих ресурсів та індeksi зміни результативного показника під впливом факторів будуються аналогічно наведеній методиці побудови індeksiв зміни показника коефіцієнта ефективності рентного доходу від земельних ресурсів. Таким чином визначаються такі індeksi:

$i_{Кердз^e}$ – індекс загальної зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу від водних ресурсів;

$i_{Кердз^z}$ – індекс загальної зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу від територій видобування корисних копалин;

$i_{Кердз^l}$ – індекс загальної зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу від лісових ресурсів;

$i_{Кердз^i}$ – індекс загальної зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу від інтелектуальної ренти;

$i_{Ke_{pдф}}$ – індекс загальної зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу від фінансової ренти.

5. Загальна зміна коефіцієнта ефективності рентного доходу визначається шляхом додавання індексів змін коефіцієнта ефективності рентного доходу від всіх рентоутворюючих факторів ($i_{Ke_{pд}}$):

$$i_{Ke_{pд}} = i_{Ke_{pдз}} + i_{Ke_{pдe}} + i_{Ke_{pдл}} + i_{Ke_{pдi}} + i_{Ke_{pдф}} \quad (13)$$

Застосування прийому розширення факторних систем передбачає виявлення кола показників-факторів, управління якими дозволяє впливати на результативний показник. Найбільш складним питанням при цьому є окреслення ряду показників, домножування чисельника і знаменника на які дозволило б отримати показники-фактори, які мали б реальний економічний сенс і могли б бути інтерпретовані як фактори, що впливають на результативний показник.

Із застосуванням прийому розширення факторних систем до коефіцієнта ефективності рентного доходу (формула 3) отримано таку факторну модель:

$$Ke_{pд} = \frac{PД}{B} \times \frac{ЧД}{ЧД} \times \frac{A}{A}, \quad (14)$$

де ЧД – чистий дохід, грн.; A – вартість активів підприємства, грн.

Перетворивши формулу 14 отримаємо наступний її вигляд:

$$Ke_{pд} = \frac{ЧД}{B} \times \frac{A}{ЧД} \times \frac{PД}{A}, \quad (15)$$

де $\frac{ЧД}{B}$ – коефіцієнт окупності витрат; $\frac{A}{ЧД}$ – ресурсомісткість чис-

того доходу; $\frac{PД}{A}$ – рентовіддача активів.

Математичне перетворення формули коефіцієнта ефективності рентного доходу дозволило розрахувати вплив на нього коефіцієнта окупності витрат, ресурсомісткості чистого доходу та рентовіддачі активів, від яких він прямо залежить.

Вплив факторів на результативний показник може бути розрахований методом виявлення ізольованого впливу факторів або методом виявлення взаємопов'язаного впливу факторів.

Метод виявлення ізольованого впливу факторів передбачає визначення впливу кожного з факторів, значення яких фіксується за принципом Ласпейреса на базисному рівні, на результативний показник. Вказаний метод дозволяє виявити синергетичний ефект від взаємодії факторів.

Дослідженням питань синергетики значну увагу приділяв Г. Хакен, який вперше описав синергетичний ефект [1]. За дослідженнями Г. Хакена [2], синергетика вивчає системи, що складаються з великої кількості частин, компонентів або підсистем, тобто деталей, які складним чином взаємодіють між собою. Поняття “синергетика” і означає “спільна дія”, підкреслюючи узгодженість функціонування частин, що впливає на поведінку системи в цілому.

Інтерес до вивчення цього явища і до факторів, які забезпечують синергізм, пояснюється отриманням додаткового результату, який прийнято називати синергическим ефектом. “При високій організованості системи сума властивостей системи буде вище суми властивостей її компонентів. Різниця між сумою властивостей системи і сумою властивостей її компонентів називається синергическим ефектом, додатковим ефектом творчої взаємодії компонентів” [3].

В економічному словнику пропонується визначення синергетичного ефекту як зростання ефективності діяльності в результаті об’єднання, інтеграції, злиття окремих частин в єдину систему за рахунок так званого системного ефекту (емерджентності) [4]. Синергетичний ефект в економіці характеризує можливість у результаті об’єднання елементів отримувати більший економічний ефект, ніж арифметична сума економічних ефектів від діяльності окремих елементів.

Отже, синергетичний ефект – це завжди результат взаємодії факторів, їх “спільна дія”, що виникає у результаті узгодженості функціонування частин і відбивається у поведінці системи як цілого.

Синергетичний ефект при розрахунку коефіцієнта ефективності рентного доходу формується за рахунок взаємодії таких факторів: коефіцієнта окупності витрат, ресурсомісткості чистого доходу та рентовіддачі активів, управління яким дозволить отримати бажаний рівень результативного показника.

Послідовність визначення ізольованого впливу факторів на коефіцієнт ефективності рентного доходу та синергетичного ефекту, що при цьому виникає, є такою:

1. Оцінка загальної зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу ($i_{Ke_{PD}}$):

$$i_{Ke_{PD}} = \frac{\frac{ЧД_1}{B_1} \times \frac{A_1}{ЧД_1} \times \frac{РД_1}{A_1}}{\frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{РД_0}{A_0}} \quad (16)$$

2. Оцінка зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу за рахунок факторів:

2.1. коефіцієнта окупності витрат ($i_{Ke_{PD}(\frac{ЧД}{B})}$):

$$i_{Ke_{PD}(\frac{ЧД}{B})} = \frac{\frac{ЧД_1}{B_1} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{РД_0}{A_0}}{\frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{РД_0}{A_0}} \quad (17)$$

2.2. ресурсомісткості чистого доходу ($i_{Ke_{PD}(\frac{A}{ЧД})}$):

$$i_{Ke_{pд}(\frac{A}{pд})} = \frac{\frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_1}{ЧД_1} \times \frac{PД_0}{A_0}}{\frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{PД_0}{A_0}} \quad (18)$$

2.3. рентовіддачі активів ($i_{Ke_{pд}(\frac{pд}{A})}$):

$$i_{Ke_{pд}(\frac{pд}{A})} = \frac{\frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{PД_1}{A_1}}{\frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{PД_0}{A_0}} \quad (19)$$

3. Виявлення додаткового (синергетичного) ефекту від взаємодії факторів:

3.1. приріст коефіцієнта ефективності рентного доходу в цілому ($\Pi_{Ke_{pд}}$):

$$\Pi_{Ke_{pд}} = \frac{ЧД_1}{B_1} \times \frac{A_1}{ЧД_1} \times \frac{PД_1}{A_1} - \frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{PД_0}{A_0} \quad (20)$$

3.2. приріст коефіцієнта ефективності рентного доходу за рахунок коефіцієнта окупності витрат ($\Pi_{Ke_{pд}(\frac{ЧД}{B})}$):

$$\Pi_{Ke_{pд}(\frac{ЧД}{B})} = \frac{ЧД_1}{B_1} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{PД_0}{A_0} - \frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{PД_0}{A_0} \quad (21)$$

3.3. приріст коефіцієнта ефективності рентного доходу за рахунок ресурсомісткості чистого доходу ($\Pi_{Ke_{pд}(\frac{A}{ЧД})}$):

$$\Pi_{Ke_{pд}(\frac{A}{ЧД})} = \frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_1}{ЧД_1} \times \frac{PД_0}{A_0} - \frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{PД_0}{A_0} \quad (22)$$

3.4. приріст коефіцієнта ефективності рентного доходу за рахунок рентовіддачі активів ($\Pi_{Ke_{pд}(\frac{pд}{A})}$):

$$\Pi_{Ke_{pд}(\frac{pд}{A})} = \frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{PД_1}{A_1} - \frac{ЧД_0}{B_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{PД_0}{A_0} \quad (23)$$

3.5. синергетичний ефект ($\Delta Ke_{pд}$):

$$\Delta Ke_{pд} = \Pi_{Ke_{pд}} - \left[\Pi_{Ke_{pд}(\frac{ЧД}{B})} + \Pi_{Ke_{pд}(\frac{A}{ЧД})} + \Pi_{Ke_{pд}(\frac{pд}{A})} \right] \quad (24)$$

4. Перевірка правильності розрахунку синергетичного ефекту:

$$\begin{aligned}
 T_{Ke_{PD}} &= i_{Ke_{PD}} - 1; & T_{Ke_{PD}\left(\frac{ЧД}{B}\right)} &= i_{Ke_{PD}\left(\frac{ЧД}{B}\right)} - 1; \\
 T_{Ke_{PD}\left(\frac{A}{ЧД}\right)} &= i_{Ke_{PD}\left(\frac{A}{ЧД}\right)} - 1; & T_{Ke_{PD}\left(\frac{PD}{A}\right)} &= i_{Ke_{PD}\left(\frac{PD}{A}\right)} - 1; \\
 T_{Ke_{PD}(\Delta Ke_{PD})} &= i_{Ke_{PD}} - i_{Ke_{PD}\left(\frac{ЧД}{B}\right)} - i_{Ke_{PD}\left(\frac{A}{ЧД}\right)} - i_{Ke_{PD}\left(\frac{PD}{A}\right)} + 1 \quad (25)
 \end{aligned}$$

Після перетворення формула 25 буде мати такий вигляд:

$$T_{Ke_{PD}} = T_{Ke_{PD}\left(\frac{ЧД}{B}\right)} + T_{Ke_{PD}\left(\frac{A}{ЧД}\right)} + T_{Ke_{PD}\left(\frac{PD}{A}\right)} + T_{Ke_{PD}(\Delta Ke_{PD})} \quad (26)$$

Застосування методу виявлення взаємопов'язаного впливу факторів передбачає проведення розрахунків способом ланцюгових підстановок.

Встановлено таку черговість зміни факторів: 1. Рентовіддача активів. 2. Ресурсомісткість чистого доходу. 3. Коефіцієнт окупності витрат.

Послідовність визначення взаємопов'язаного впливу факторів на коефіцієнт ефективності рентного доходу є такою:

1. Оцінка загальної зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу ($i_{Ke_{PD}}$):

$$i_{Ke_{PD}} = \frac{\frac{PD_1}{A_1} \times \frac{A_1}{ЧД_1} \times \frac{ЧД_1}{B_1}}{\frac{PD_0}{A_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{ЧД_0}{B_0}} \quad (27)$$

2. Оцінка зміни коефіцієнта ефективності рентного доходу за рахунок факторів:

2.1. рентовіддачі активів ($i_{Ke_{PD}\left(\frac{PD}{A}\right)}$):

$$i_{Ke_{PD}\left(\frac{PD}{A}\right)} = \frac{\frac{PD_1}{A_1} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{ЧД_0}{B_0}}{\frac{PD_0}{A_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{ЧД_0}{B_0}} \quad (28)$$

2.2. ресурсомісткості чистого доходу ($i_{Ke_{PD}\left(\frac{A}{ЧД}\right)}$):

$$i_{Ke_{PD}\left(\frac{A}{ЧД}\right)} = \frac{\frac{PD_1}{A_1} \times \frac{A_1}{ЧД_1} \times \frac{ЧД_0}{B_0}}{\frac{PD_1}{A_1} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{ЧД_0}{B_0}} \quad (29)$$

2.3. коефіцієнта окупності витрат ($i_{Ke_{PD}\left(\frac{ЧД}{B}\right)}$):

$$i_{Ke_{рД}(\frac{ЧД}{B})} = \frac{\frac{РД_1}{A_1} \times \frac{A_1}{ЧД_1} \times \frac{ЧД_1}{B_1}}{\frac{РД_1}{A_1} \times \frac{A_1}{ЧД_1} \times \frac{ЧД_0}{B_0}} \quad (30)$$

3. Виявлення впливу факторів на коефіцієнт ефективності рентного доходу:

3.1. приріст коефіцієнта ефективності рентного доходу в цілому ($\Pi_{Ke_{рД}}$):

$$\Pi_{Ke_{рД}} = \frac{РД_1}{A_1} \times \frac{A_1}{ЧД_1} \times \frac{ЧД_1}{B_1} - \frac{РД_0}{A_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{ЧД_0}{B_0} \quad (31)$$

3.2. приріст коефіцієнта ефективності рентного доходу за рахунок рентовіддачі активів ($\Pi_{Ke_{рД}(\frac{РД}{A})}$):

$$\Pi_{Ke_{рД}(\frac{РД}{A})} = \frac{РД_1}{A_1} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{ЧД_0}{B_0} - \frac{РД_0}{A_0} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{ЧД_0}{B_0} \quad (32)$$

3.3. приріст коефіцієнта ефективності рентного доходу за рахунок ресурсомісткості чистого доходу ($\Pi_{Ke_{рД}(\frac{A}{ЧД})}$):

$$\Pi_{Ke_{рД}(\frac{A}{ЧД})} = \frac{РД_1}{A_1} \times \frac{A_1}{ЧД_1} \times \frac{ЧД_0}{B_0} - \frac{РД_1}{A_1} \times \frac{A_0}{ЧД_0} \times \frac{ЧД_0}{B_0} \quad (33)$$

3.4. приріст коефіцієнта ефективності рентного доходу за рахунок коефіцієнта окупності витрат ($\Pi_{Ke_{рД}(\frac{ЧД}{B})}$):

(34)

4. Перевірка правильності розрахунку ступеня впливу факторів:

$$\begin{aligned} T_{Ke_{рД}} &= i_{Ke_{рД}} - 1; & T_{Ke_{рД}(\frac{РД}{A})} &= i_{Ke_{рД}(\frac{РД}{A})} - 1; \\ T_{Ke_{рД}(\frac{A}{ЧД})} &= i_{Ke_{рД}(\frac{A}{ЧД})} - 1; & T_{Ke_{рД}(\frac{ЧД}{B})} &= i_{Ke_{рД}(\frac{ЧД}{B})} - 1; \\ T_{Ke_{рД}} &= T_{Ke_{рД}(\frac{РД}{A})} + T_{Ke_{рД}(\frac{A}{ЧД})} + T_{Ke_{рД}(\frac{ЧД}{B})} \end{aligned} \quad (35)$$

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, застосування запропонованих показників і методик визначення впливу факторів на коефіцієнт ефективності рентного доходу дозволить впливати на розмір і структуру рентного доходу при його формуванні.

Виявлення можливого синергетичного ефекту від взаємодії факторів є важливим аспектом при управлінні ефективністю рентного доходу.

Подальшого дослідження потребують методики прогнозування величини рентного доходу та вплив факторів на неї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кейнс Д. М. Общая теория занятости, процента и денег [Электронный ресурс] / Д. М. Кейнс. – Режим доступа: <http://books.efaculty.kiev.ua/isekvc/9/>.
2. Геєць В.М. Національна інноваційна система та інноваційно-інвестиційна діяльність. В кн.: Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В.М. Геєця. – К.: Ін-т екон. прогноз. ; Фенікс, 2003. – 385 с.
3. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 278 с.
4. Климонтович Н. Ю. Без формул о синергетике // Н. Ю. Климонтович. – Минск: Вышэйшая школа, 1986. – 458 с.

УДК: 338.5:656.61

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ РЕГІОНІВ КРАЇНИ

Пилипенко К.А. – к. е. н., доцент, Полтавська державна аграрна академія

Досліджено виробництво конкурентоспроможної продукції сільського господарства. Розглянуто сучасний стан продовольчої безпеки області: рівень споживання основних продуктів харчування, споживання за рік на одну особу, виділені зони безпеки відповідно до споживання продуктів харчування. Запропоновані напрями поліпшення стану продовольчої безпеки.

Ключові слова: конкурентоспроможність, сільське господарство, виробництво, продовольча безпека, продукти харчування.

Пилипенко Е.А. Конкурентоспособность сельскохозяйственного производства и влияние на продовольственную безопасность регионов страны

Исследована производство конкурентоспособной продукции сельского хозяйства. Рассмотрено современное состояние продовольственной безопасности области: уровень потребления основных продуктов питания, потребление за год на одного человека, выделены зоны безопасности в соответствии с потреблением продуктов питания. Предложены направления улучшения состояния продовольственной безопасности.

Ключевые слова: конкурентоспособность, сельское хозяйство, производство, продовольственная безопасность, продукты питания.

Pylypenko K.A. The competitiveness of agricultural production and its impact on food security regions

Investigated the production of competitive agricultural products. The current state of food security in the region: the consumption of basic foodstuffs, consumption per year per person, isolated security zone under food consumption. Directions improvement of food security.

Key words: competitiveness, agriculture production, food safety, food.

Постановка проблеми. Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю економіки, який забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність, дає значній частині сільського населення робочі місця. Продовольча безпека – це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання і розвиток населення, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток. Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції є складовою економічної конкурентоспроможності країни та однією із основ продовольчої безпеки і продовольчої незалежності країни та її регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у теорію і практику забезпечення продовольчої безпеки України внесли такі вчені, як: В.Р. Андрійчук, В.І. Богачова, Ю.Д. Білик, О.І. Гойчук, Б.М. Данилишин, Л.В. Дейнеко, В.А. Ільяшенко, С.М. Кваша, М.А. Латинін, В.Я. Месель-Веселяка, В. Олійник, М.М. Паламарчук, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблук, А.В. Чесноков, В. Юрчишин та ін. Однак чимало питань стосовно конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та її впливу на продовольчу безпеку регіонів країни недостатньо висвітлені, що потребує детальних досліджень у даному напрямку.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає визначення впливу підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на забезпечення продовольчої безпеки Полтавської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Полтавщина залишилася житницею держави, збережено найбільш потужний серед всіх областей експортний потенціал сільськогосподарської продукції. За результатами останніх трьох років область займає перші місця в державі по обсягах виробництва зерна та цукрових буряків, 2 місце по виробництву сої [2]. Проте, заповнення продовольчого ринку продукцією іноземного виробництва призводить до занепаду вітчизняного сільськогосподарського виробництва, знищення підприємств переробної галузі, а відтак, і села. Іншою причиною такого загрозливого стану є безвідповідальне ставлення високопосадовців як до агропромислового комплексу, так і до села в цілому, що ставить під загрозу продовольчу безпеку України. З огляду на зазначені проблеми була затверджена обласна Програма забезпечення продовольчої безпеки в Полтавській області на 2011-2014 рр. Оскільки, високий рівень сільськогосподарського виробництва є запорукою продовольчої безпеки та успішного розвитку інших сфер матеріального виробництва.

Життєво важливим фактором розвитку області стало забезпечення продовольчої безпеки. В площині проблеми, що стала на часі, необхідно відмітити, що відтворення продуктів харчування безпосередньо пов'язано із аграрним сектором, якому наше суспільство приділяє багато уваги. Згідно із прийнятими критеріями оціночним показником такого підходу є співвідношення фактичного і бажаного рівнів продовольчого споживання.

Виробництво конкурентоспроможної продукції сільського господарства та харчової галузі має важливе значення, оскільки вони забезпечують 20,0 % валового внутрішнього продукту країни [4]. Продовольча безпека визначається рівнем ефективності всієї економіки. Міністерство аграрної політики України виконує координуючий вплив щодо реалізації регіональних концепцій. На

регіональному рівні корективи в процес управління аграрною сферою вносять відповідні структурні підрозділи, такі як: обласні державні адміністрації, профільні вищі навчальні заклади, профільні науково-дослідні заклади тощо.

В Полтавській області, її галузь представлена вісімнадцятьма підгалузями і налічує майже 120 великих та середніх підприємств. Це – молокопереробна, яка включає 14 підприємств, м'ясопереробна (9), цукрова (6), олійно-жирова (6), борошномельно-круп'яна (10), плодоконсервна (3), виробництво хліба та хлібобулочних виробів (20), макаронних виробів (1), кондитерських виробів, печива, тістечок (7), лікєро-горілчана (2), спиртова (1), з виробництво пива (1), мінеральної води та інших безалкогольних напоїв (6) та ін. [6]. Крім того, в області функціонує більше 500 малих підприємств та міні цехів, які здійснюють переробку сільськогосподарської продукції. Підприємствами харчової промисловості Полтавщини щорічно реалізується продукції на суму понад 15 млрд. гривень. Стан продовольчої безпеки Полтавської області (споживання за рік на одну особу) наведено в табл. 1. Нами були виділені зони безпеки відповідно до споживання продуктів харчування, а саме: безпечна зона (БЗ); небезпечна зона (НЗ) та на порозі безпечності (ПБ).

Таблиця 1 - Стан продовольчої безпеки Полтавської області (споживання за рік на одну особу)*

№ п/п	Назва продукту	Граничний показник безпеки	Фактичний показник			Зона безпеки
			Роки			
			2012	2013	2014	
1.	М'ясо і м'ясопродукти, кг	не менше 83	54,0	56,0	55,0	НЗ
2.	Риба і рибопродукти, кг	не менше 20	13,6	14,6	10,8	НЗ
3.	Молоко і молокопродукти, кг	не менше 380	215,0	221,0	223,0	НЗ
4.	Яйця, штук	не менше 290	307,0	309	311	БЗ
5.	Цукор, кг	не менше 38	38,0	37,0	37,0	ПБ
6.	Картопля, кг	не менше 124	140,0	135,0	145,0	БЗ
7.	Овочі та баштанні продовольчі культури, кг	не менше 161	163,0	163,0	163,0	БЗ
8.	Плоди, ягоди та виноград (без переробки на вино), кг	не менше 90	53,0	56,0	54,0	НЗ
9.	Рослинне масло, кг	не менше 13	14,0	14,2	13,4	БЗ
10.	Хлібні продукти (хліб, макаронні вироби у перерахунку на борошно; борошно, крупи, бобові), кг	не менше 101	109,0	108,0	108,0	БЗ
11.	Рівень перехідних запасів продовольчого зерна в % до річного споживання	не менше 17	36,1	42,8	19,7	БЗ
12.	Вироблено зерна на 1 людину в рік, т	не менше 0,8	2,97	2,98	2,54	БЗ

*Розраховано за даними Головного управління статистики в Полтавській області [5]

Дані табл. 1, свідчать про недостатній рівень продовольчого споживання на даний час в Полтавській області. Так, в небезпечній зоні знаходяться споживання таких продуктів як: м'ясо і м'ясопродукти, їх споживання, риба і рибопродукти, молоко і молокопродукти, плоди, ягоди та виноград. Дані продукти є життєво необхідними для людини. Особливо це стосується споживанням продуктів тваринництва як основних носіїв білків, насамперед м'яса та рибних продуктів.

На одну особу у 2014 р. в середньому було спожито більше від середнього показника по Україні молока та молочних продуктів на 13,0 кг (на 5,8%), яєць – на 23 шт. (на 7,4%), хлібних продуктів (хліба та макаронних виробів у перерахунку на борошно; круп, борошна, бобових) – на 5,5 кг (на 5,1%), овочів та баштанних продовольчих культур (включаючи консервовану та сушену продукцію у перерахунку на свіжу) – на 26,3 кг (на 16,1%), картоплі – на 1,5 кг (на 1,1%) та менше олії – на 1,1 кг (на 8,4%), риби та рибних продуктів – на 1,4 кг (на 12,6%), м'яса та м'ясних продуктів (включаючи субпродукти та жир-сирець) – на 0,6 кг (на 1,1%), цукру – на 1,5 кг (на 4,1%), плодів, ягід та винограду (включаючи консервовану та сушену продукцію у перерахунку на свіжу) – на 2,1 кг (на 4,0%) [4]. По рівню споживання основних продуктів харчування Полтавщина серед інших областей України займає:

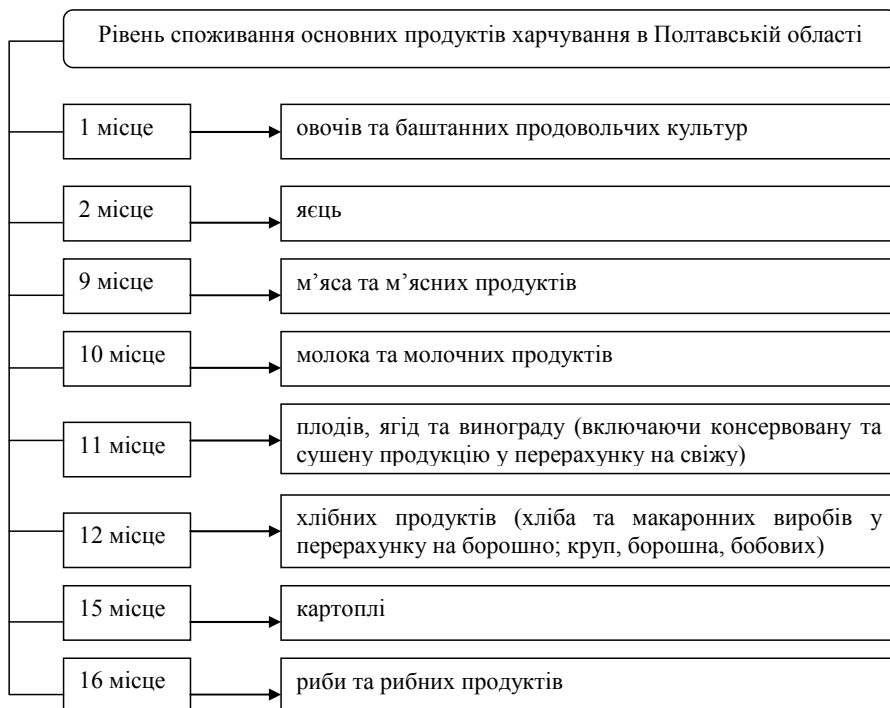

Рис. 1. Рівень споживання основних продуктів харчування в Полтавській області*
* згруповано автором за даними [6]

На стабілізацію продовольчого ринку позитивно діє економічна політика дотримання пропорцій між темпами зростання доходів населення та індексами споживчих цін. Ситуація змінилася в 2013 р., коли середньорічний доход на одну особу населення України протягом року підвищився до 26719,4 грн., тобто відбулося його зростання на 6,0 % проти попереднього 2012 р., а проти 2011 р. на 23,5 %. Також подібну ситуацію спостерігаємо і в Полтавській області, в 2013 р. середньорічний доход на одну особу збільшився до 25371,2 грн. або на 5,6 % проти 2012 р. та 21,3 % до 2011 р. Тоді як витрати на одну особу перевищують доходи, у 2011 р. на 521,4 грн. або 2,5%, у 2012 р. на 731,4 або

3,0 %, у 2013 р. на 1 298,0 грн. або 5,1 %. За цей рік індекси споживчих цін на продукти харчування також зросли, що загалом спричинило приріст індексів цін на хліб та хлібопродукти на 22,0 %, на м'ясо і м'ясопродукти – 16,0 %; молоко, сир і яйця –37,0 %. Якщо додати до цього підвищення тарифів на всі комунальні послуги, то все це разом вплинуло на дальше розшарування населення по якості життя [3].

Останніми роками відмічається надзвичайно негативна ситуація в житті людей, що проявляється в нетиповому для економіки кризового періоду значного перевищення витрат значної частини населення над доходами (табл. 2), яке й порушує його спокійне функціонування. З точки зору макроекономічної науки це явище називають “чистими від’ємними заощадженнями” або “життям в борг” [7].

Таблиця 2 - Динаміка співвідношення річних витрат з доходами населення України в 2011-2013 рр.*

Область	Найвищий доход на 1 особу, грн.			Витрати 1 особу, грн.			Перевищення витрат над доходами, %		
	Роки			Роки			Роки		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
АР Крим	18231,0	20751,0	22793,2	23457,4	26935,5	27307,5	28,7	29,8	19,8
Вінницька	19090,8	21734,9	23000,6	19967,0	22707,0	25307,8	4,6	4,5	10,0
Волинська	16657,7	18806,9	19804,9	20285,2	23158,9	25948,5	21,8	23,1	31,0
Дніпропетровська	24302,4	28771,6	30300,6	25971,9	30239,3	33067,8	6,9	5,1	9,1
Донецька	24890,3	29336,6	31048,5	24506,2	28789,6	32102,7	1,5	1,9	3,4
Житомирська	18716,4	21288,0	21652,1	19975,7	22618,4	25145,0	6,7	6,2	16,1
Закарпатська	15002,4	17191,4	17929,3	17835,1	19990,4	21616,0	18,9	16,3	20,6
Запорізька	23684,9	27107,6	28388,1	25966,0	29220,0	31482,7	9,6	7,8	10,9
Івано-Франківська	17732,6	20148,4	20987,8	19725,4	22637,9	26057,6	11,2	12,4	24,2
Київська	22520,1	26541,7	27390,6	24731,2	28106,1	32788,0	9,8	5,9	19,7
Кіровоградська	18039,2	20553,7	21671,4	19818,1	23044,7	24916,3	9,9	12,1	15,0
Луганська	20879,9	24024,1	25590,3	20327,8	23522,9	27224,6	2,6	2,1	6,4
Львівська	19204,4	21992,3	23138,3	21976,6	25361,3	26805,4	14,4	15,3	15,8
Миколаївська	20040,7	22878,0	23868,8	22190,9	25208,4	27852,1	10,7	10,2	16,7
Одеська	19135,0	22224,4	25571,8	28778,7	33040,9	25988,8	50,4	48,7	1,6
Полтавська	20917,4	24027,2	25371,2	21438,8	24758,6	26669,2	2,5	3,0	5,1
Рівненська	17326,2	19859,8	21165,0	19908,1	22481,8	24262,0	14,9	13,2	14,6
Сумська	19592,9	22582,3	23558,6	19420,9	22369,8	24211,4	0,9	0,9	2,8
Тернопільська	16351,3	18560,6	18993,8	18240,8	20868,5	22195,7	11,6	12,4	16,9
Харківська	21787,8	24870,0	26098,2	28931,1	33016,1	35706,0	32,8	32,8	36,8
Херсонська	17654,3	19939,9	21724,0	20153,8	22975,6	25389,6	14,2	15,2	16,9
Хмельницька	18738,2	21590,6	22789,0	20045,3	22215,5	23755,1	7,0	2,9	4,2
Черкаська	18246,3	20717,9	21633,2	21433,7	24486,7	26782,7	17,5	18,2	23,8
Чернівецька	15992,5	18107,5	19438,2	19226,3	21292,2	22655,9	20,2	17,6	16,6
Чернігівська	19465,0	22769,6	23599,7	20156,4	22390,1	24751,5	3,6	1,7	4,9
Україна	21637,9	25206,4	26719,4	25021,4	28745,1	31490,0	15,6	14,0	17,9

* складено автором за даними [1]

Важливою складовою здорового харчування є його хімічний склад. В раціоні переважної частини населення тривалий період спостерігається відставання від рекомендованих медициною норм споживання білків, зокрема білків

тваринного походження. Особливо це стосується першої і другої квінтільних груп населення за рівнем середньодушових загальних доходів, в яких м'ясних і молочних продуктів споживається в 1,5 – 2 рази менше четвертої і п'ятої груп. Споживання тваринного білку в добовому раціоні цих групах населення досягає лише 30 – 35 грам при рекомендованій нормі в 50 грам.

Система соціального захисту в Україні знаходиться на стадії становлення, і тут важливо використовувати позитивний досвід, нагромаджений в країнах з різними моделями соціального захисту. Зокрема, доцільно акцентувати увагу не тільки на надання грошової допомоги бідним верствам населення, але і на проведення конкретної допомоги по організації нормального рівня харчування (система продовольчих талонів у США) [3]. Враховуючи зазначено в Україні необхідні зміни у формуванні державної політики в галузі раціонального харчування, що включає пропаганду здорового харчування з допомогою засобів масової інформації, розповсюдження культури розумного споживання як важливого елементу здорового життя нації. Важливою і визрілою проблемою є зміна державної політики у сфері доходів і оподаткування з метою створення умов для проведення реформи системи охорони здоров'я. Очевидна також необхідність переходу до регулювання соціальної сфери від прожиткового мінімуму, що являє собою бюджет виживання в кризових умовах, до мінімального споживчого бюджету, що забезпечує нормальну життєдіяльність людини, збереження його здоров'я і задоволення важливих соціально-культурних потреб.

Висновки. Сьогодні, зважаючи на важкий стан економіки України, питання продовольчої безпеки залишається відкритим і потребує розробки підходів до його термінового вирішення. Вирішити проблему продовольчої безпеки неможливо без застосування передових технологій, розвитку приватних господарств, корпоративних агропромислових об'єднань і нових форм фермерських кооперативів, використання нових форм маркетингу, переходу до нових методів управління, створення ефективної системи підготовки та перепідготовки кадрів. Важливе значення для сільського господарства та харчової промисловості має залучення передових зарубіжних технологій. Вирішення питання із поліпшення стану продовольчої безпеки потребує комплексного підходу та розробки на загальнодержавному рівні відповідної стратегії. На фоні реалізації Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, значимою реформою є Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [8]. Метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Запровадження даної реформи передбачає забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К.: НІСД, 2015. – С. 627-631 [Електронний ресурс]. –

- Режим доступу:
http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_book/POSLANNYA-2015_giper_new.pdf
2. Гойчук О. І. Продовольча безпека: [Монографія] / О. І. Гойчук. – Житомир: Полісся, 2004. – 348-359 с.
 3. Одінцов М.М. Соціально-економічні аспекти диференціації споживання продуктів харчування / М.М. Одінцов // Ефективна економіка – № 2, 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=145>
 4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
 5. Статистичний щорічник Полтавської області за 2014 рік. – Полтава: Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Полтавській області, 2015. – 408 с.
 6. Офіційний сайт Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apk.adm-pl.gov.ua/storinka/harchova-promislovist-poltavshchini>.
 7. Функція споживання / Пол А. Семюелсон, Вільям Д. Нордгауз. Макроекономіка [Пер. з англ.]. – К.: “Основи”, 1995. – С. 161 – 165.
 8. Указ Президента України: Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» № 5/2015 від 12 січ. 2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

УДК 336: 631.11

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Подакое Є.С. – к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

У статті розглядаються основні напрямки вдосконалення державної фінансової підтримки як складові фінансового механізму її реалізації. Виокремлено основні принципи формування фінансового механізму державної фінансової підтримки для сільськогосподарських підприємств. Запропоновано напрямки удосконалення механізму державної підтримки для сільськогосподарських виробників.

***Ключові слова:** фінансовий механізм, бюджетне фінансування, сільське господарство, державна підтримка, дотації, пільгове кредитування.*

Подакое Е.С. Направления совершенствования финансовой государственной поддержки сельского хозяйства Украины в современных условиях

В статье рассматриваются основные направления совершенствования государственной финансовой поддержки как составляющие финансового механизма ее реализации. Выделены основные принципы формирования финансового механизма государственной финансовой поддержки для сельскохозяйственных предприятий. Предложены направления совершенствования механизма государственной поддержки для сельскохозяйственных производителей.

Ключевые слова: *финансовый механизм, бюджетное финансирование, сельское хозяйство, государственная поддержка, дотации, льготное кредитование.*

Podakov E.S. Areas of improvement of financial state support of agriculture of Ukraine in modern conditions

In the article the basic directions of improvement of public financial support as the financial mechanism for its implementation. Thesis there is determined the basic principles of the formation of the financial mechanism of state financial support for agricultural enterprises. Directions improve the mechanism of state support for agricultural producers.

Keywords: *financial mechanism, budgetary financing, agriculture, government support, subsidies, preferential loans.*

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс є однією з найбільш важливих галузей вітчизняної економіки. Він націлений як на забезпечення населення якісними і доступними продуктами харчування, так й на досягнення продовольчої безпеки країни. Аграрний сектор є найбільш схильним до впливу різного роду негативних чинників нестабільності, що потребує його зовнішнього регулювання. Для сільського господарства характерними є залежність отримання кінцевої продукції від сезонності та природно-кліматичних умов, уповільнений обіг коштів, висока капіталоємність виробництва, порівняно низька дохідність. Проте навіть за сприятливих економічних умов воно потребує фінансової підтримки держави, кредитів і регулювання процесу ціноутворення. Питання забезпечення виробників аграрної галузі фінансовими ресурсами, поза сумнівом, заслуговують на прискіпливу увагу.

Фінансування більшості сільськогосподарських підприємств сьогодні не можна визнати задовільним. Багато підприємств АПК не здатні реалізувати принцип самофінансування не лише розширеного, але і простого відтворення, що робить галузь інвестиційно непривабливою. Одним з чинників успішного розвитку сільського господарства є державна підтримка на державному і, в умовах фінансової децентралізації, на регіональному рівнях. Її ефективна реалізація сприяє створенню необхідних умов для сталого розвитку сільських територій, прискоренню темпів зростання обсягів виробництва та підвищенню його конкурентоспроможності.

В подальшому розвиток сільськогосподарських підприємств України потребує зміцнення ринкових устоїв і проведення ефективних реформ, які неможливі без відповідного нормативно-правового поля. Вкрай гострою є на сьогодні проблема недосконалої державної фінансової підтримки сільськогосподарським підприємствам. Актуальність її швидкими темпами зростає, адже із вступом України в СОТ, відбулося зменшення обсягів фінансової підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема державного регулювання агропромислового виробництва та його підтримки перебуває в центрі уваги вчених-аграріїв: В.І. Бойка, П.І. Гайдуцького, В.Я. Месель-Веселяка, О.М. Могильного, Б.Й. Пасхавера, М.В. Присяжнюка, П.Т. Саблука, А.М. Стельмашука, Л.О. Шкварчук та ін. Вони обґрунтували необхідність державної підтримки аграрної сфери, запропонували шляхи вдосконалення системи бюджетного фінансування сільського господарства. Однак більшість авторів зводять систему державної підтримки тільки до фінансової бюджетної підтримки. Проте державна підтримка включає заходи фінансового оздоровлення підприємств, реструктуризацію їх боргів тощо. Захист внутрішнього ринку від зов-

нішньої експансії також є важливим важелем підтримки вітчизняних товаровиробників. Позитивним фактом є те, що в науковому сприйнятті ця проблема досліджується з різних точок зору і має вагоме підґрунтя для реалізації.

Постановка завдання. Метою дослідження є виокремлення та характеристика головних принципів, напрямів державної підтримки фінансової і пропозиції щодо їх реалізації, визначення особливостей державної підтримки сільського господарства в системі державного регулювання АПК і розробка механізму його державної підтримки, що забезпечить умови для підвищення ефективності використання ресурсів для виробництва сільськогосподарської продукції, до безперервного функціонування сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пріоритетним напрямом державного регулювання сільського господарства є державна бюджетна підтримка [1, с. 62]. Вона дозволяє істотно пом'якшити наслідки нееквівалентності в товарообміні сільського господарства з іншими галузями економіки, забезпечити ефективне функціонування агропромислового виробництва України в цілому. Розвинені країни, де державні органи управління виділяють значні фінансові кошти на підтримку сільського господарства, стимулюючи модернізацію техніки і технологій агропромислового виробництва, отримали високі результати в продовольчому забезпеченні населення. На даний час цінова, податкова і фінансово-кредитна політики держави, що активно впливають на рівень доходності сільськогосподарських товаровиробників, перетворилися з активного стимулятора проведення ефективних аграрних реформ у руйнівну силу виробничого і ринкового потенціалу. У зв'язку з неоднозначністю і нерівномірністю кон'юнктури ринкових цін, не стільки на різноманітні товари народного споживання, скільки на енергоресурси і засоби виробництва, всі складові елементи вартісної структури товарів і послуг докорінно змінилися, стали надто рухомими щодо рівнів і структури собівартості, прибутку, ренти і цін, рівня рентабельності та всього складного економічного кругообігу. Дія факторів ризику і невизначеності стала для кожного товаровиробника незалежно від форм його власності і господарювання вирішальною в отриманні кінцевих результатів [6, с. 49]. Саме цим зумовлюється об'єктивність пріоритетності галузі сільського господарства серед інших галузей національної економіки країни. Тому невизначеність або нерішучість владних структур щодо реального забезпечення пріоритету сільськогосподарського виробництва неминуче призводить до збільшення витрат, що потребує необхідності державної підтримки його розвитку [6, с. 55]. Державна підтримка повинна забезпечити соціальну орієнтацію дії ринкового механізму. Це, перш за все, стосується найбільш гострої соціальної проблеми ринкової економіки, а саме – безробіття, яке властиве навіть найбільш розвинутим країнам і пов'язане із характерною для ринкового механізму відносною обмеженістю платоспроможного попиту, що проявляється в труднощах збуту продукції, існуванні надлишкових виробничих потужностей і трудових ресурсів. Таким чином, ефективність державного регулювання економіки визначається здатністю держави задовольняти потреби соціально-економічного розвитку при наявному потенціалі країни за допомогою всебічного розвитку і удосконалення. Прийняття державного бюджету на 2015 рік, без сумніву, можна вважати катастрофічним як для

агропромислового комплексу України, так і для інших життєво важливих галузей економіки. В першу чергу, це стосується обсягів фінансування видатків енергетичної та вугільної промисловості і сільського господарства України, що зменшилося в понад 10 разів і 4 рази порівняно із 2014 роком відповідно. Беручи до уваги загальну структуру видатків у поточному році, то вона майже на чверть більша від понесених витрат у 2014 році, однак негативним залишається той факт, що окремі галузі економіки, окрім видатків на фінансування Міністерства фінансів, залишаються недофінансованими. Реалізацію механізму надання фінансової підтримки сільськогосподарським підприємствам, на нашу думку, помилково нівельовано, оскільки більшість товаровиробників аграрної сфери завдяки їй «трималися на плаву». Підвищення рівня розвитку ринкового механізму саморегулювання – можливе не лише у результаті грошово-кредитної стабілізації, – але й на основі надійної фінансової системи, здатної забезпечити накопичення фінансових ресурсів для зростання та структурної перебудови. Бюджетна підтримка необхідна для підвищення ефективності та конкурентоспроможності виробництва.

Більшість авторів розглядають державну підтримку спільно з державним регулюванням і виділяють такі механізми: податковий, бюджетний, грошово-кредитний, ціновий, зовнішньоекономічний.

Для того щоб існувати та розвиватися в системі ринкових відносин, сільськогосподарському товаровиробнику необхідна підтримка держави. На державному рівні потрібно забезпечити: створення сприятливого інвестиційного клімату; розвиток лізингової діяльності; узгодження цінової, податкової та кредитної політики щодо створення спільних підприємств з пайовою участю іноземного капіталу; підвищення ролі амортизаційних відрахувань як одного з головних джерел фінансування; посилення контролю з боку держави за цільовими витратами бюджетних коштів у сфері бюджетного фінансування, субсидування тощо.

У нових умовах господарювання в Україні не було створено ефективного механізму державного регулювання АПК і насамперед його державної підтримки, тому аграрна сфера опинилася в глибокій кризі. Відсутність єдиної концепції, програми, що приймалися на державному рівні, і організаційні заходи щодо стабілізації та розвитку аграрного сектору без необхідної державної підтримки мали незначний вплив на його стан, не дозволили вирішити проблеми для досягнення завдань.

Сьогодні фінансовий механізм виявився інституційно незавершеним та недостатньо дієвим. Слабкість фінансової системи проявляється через ринок капіталів, який ще не зміг адекватно виконувати свої функції мобілізації і розподілу фінансових ресурсів, а також через нестабільність валютного курсу і процентних ставок, високий рівень яких не забезпечує стабільності економічного розвитку та уникнення фінансової кризи. Це значною мірою зумовлюється тим, що не створено ефективною діючої системи регулювання економічних процесів, адекватної існуючим в країні умовам. Неефективність регулюючої фінансової системи викликана як недосконалістю окремих регуляторів, так і їх системи, оскільки, як відмічає В. Кононенко, від відповідності окремих важелів один одному та їх сукупності, їх узгодженості і взаємодії багато в чому залежить результативність функціонування всієї системи [5]. Ефективне вико-

ристання фінансових ресурсів підприємства забезпечує досконалий фінансовий механізм, а ефективність прямої державної фінансової підтримки підвищується у разі, коли кошти використовуються за цільовими програмами: компенсація за посіви озимих зернових, доплата за підвищені кондиції молодняка тощо. Їх головне завдання – стимулювати те виробництво, в якому держава зацікавлена найбільше. Враховуючи сучасний стан прямої державної фінансової підтримки вважаємо, що фінансовий механізм державної підтримки сільського господарства повинний базуватися на таких принципах: - сільськогосподарським товаровиробникам необхідно працювати на основі самофінансування, заходи підтримки з боку держави є лише допоміжними у вирівнюванні економічних умов господарювання та стимулюванні розвитку окремих галузей; - субсидії, дотації, пільги та інші фінансові інструменти повинні орієнтувати товаровиробників на ефективне господарювання, їх необхідно застосовувати диференційовано. Крім цього, систему державної фінансової підтримки слід спрямувати за цільовими програмами з врахуванням регіональних особливостей та з метою стимулювання пріоритетних напрямків розвитку виробництва, врахуванням різних організаційно-правових форм господарювання. Головною метою програми підтримки розвитку сільського господарства регіону має бути розробка заходів щодо стабілізації і нарощування обсягів виробництва продукції для поліпшення забезпеченості населення продуктами харчування, задоволення виробничих потреб, експорту продукції, формування резервів тощо. Проведені дослідження дозволяють зробити висновок про неадекватність існуючої системи і механізму державної підтримки сільського господарства макроекономічним умовам, що склалися в українській економіці. Прямка підтримка сільськогосподарських товаровиробників зросла у 2008 році в порівнянні із 2007 роком відносно помірно – на 17%, а через пільгові режими оподаткування 2009 році знизилася на 8,2% і повільно продовжувала зменшуватися до кінця попереднього року. Це є неприйнятним для нашої країни, враховуючи технічний і економічний стан її сільського господарства [4; 7]. У цих умовах пріоритетними напрямками удосконалення державної фінансової підтримки у рамках Закону «Про державну підтримку сільського господарства України» [2] повинні залишатися: - відшкодування процентної ставки за кредити, що надаються для поповнення оборотних коштів та підвищення техніко-технологічного рівня сільськогосподарського виробництва. Але для забезпечення цих заходів доцільно створити спеціальний гарантійний фонд – фонд підтримки та гарантій сільськогосподарського кредиту; - підтримка доходів сільськогосподарських підприємств і організацій, приватних підприємців, котрі займаються виробництвом продукції сільського господарства, шляхом виплати грошових премій у розрахунку на 1 га посівів або голову худоби і птиці; - фінансування розвитку сільськогосподарської науки, інформаційно-консультаційної служби, підготовки та перепідготовки сільськогосподарських кадрів; - фінансування програм, спрямованих на охорону сільськогосподарських земель та збереження культурно-історичних агроландшафтів; - часткове фінансування розвитку соціальної інфраструктури села. Прямка державна бюджетна підтримка сільського господарства повинна стати пріоритетною, у протилежному випадку усі вищевказані заходи державного фінансування аграрного сектору втратять сенс. Як відомо, здійснення державної фінансової

підтримки сільськогосподарських товаровиробників зіткнулося із такими труднощами: 1. Відсутність нормативного акту, який регламентував би принципи питання формування плану державної підтримки сільськогосподарських виробників (обов'язковість виділення сільськогосподарських квот тощо). 2. Незначна кількість та економічна слабкість некомерційних організацій, які спеціалізуються на підтримці фермерських господарств, відсутність за ними законодавчо закріпленого статусу розпорядника коштів бюджету. 3. Відсутність у бюджетному законодавстві статусу оборотних фондів, які поповнюються за рахунок асигнувань наступного року з обов'язковим багатократним використанням на ті або інші цілі. 4. Складна та багатоступінчаста процедура узгодження документів, які регламентують процедуру фінансування підтримки сільськогосподарських виробників. Нормативне та інституційне удосконалення механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських виробників повинно бути зумовлено, на нашу думку, по-перше, можливостями бюджету, і, по-друге, тими потребами, які існують у сільськогосподарських товаровиробників.

На основі цього пропонуємо два основних напрямки удосконалення механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських виробників: удосконалення нормативно-правової бази та удосконалення системи інститутів державної підтримки сільського господарства. Нормативно-правову базу, яка торкає інтереси державної підтримки, можна поділити на групи: документи загальноекономічного характеру та конкретні норми здійснення тих або інших заходів, програм. У свою чергу на практиці другий комплекс проблем ефектніше розділяти на нормативну базу, пов'язану з підтримкою сільськогосподарських товаровиробників. Після створення фермерського сектора на початку 90-х років такого структурування не проводилося, внаслідок чого не було чіткої визначеності завдань, які міг би вирішити той чи інший документ. Аналіз наукових літературних джерел свідчить, що оптимальною вважається частка залучення коштів, близька до 50-60% від загального обсягу джерел фінансових ресурсів підприємства. Тобто ефект фінансового важелю повинен дорівнювати $1/2-2/3$ рівня рентабельності активів підприємства. Лише тоді він здатний компенсувати податкові вилучення і забезпечити власним коштом підприємства віддачу, не нижчу від рентабельності вкладень у виробництво. Оптимальний варіант фінансування підприємств передбачає, що оборотні кошти формуються за рахунок короткотермінових пасивів, а основні та прирівняні до них засоби – за рахунок довгострокових джерел. Завдяки цьому оптимізується загальна сума витрат підприємства за користування залученими фінансовими ресурсами, тобто вартість (або ціна) капіталу. Взяти, чи перевищить віддача залучених коштів їх ціну, можна лише на основі проведення фінансових прогнозувань грошових потоків, які підприємство може отримати в результаті виробничо-господарської діяльності, причому майбутній стан підприємства обумовлюється його теперішньою фінансовою стратегією, яка значною мірою залежить від стану і розвитку кредитно-банківської системи держави.

Світовий досвід переконує, що основою створення раціонального та стійкого, економічно збалансованого сільськогосподарського виробництва є цілеспрямована державна підтримка. Нині у сфері державної підтримки агропромислового комплексу України визначають такі основні напрями: розробка та

реалізація різних програм розвитку сільського господарства; підтримка сільськогосподарських товаровиробників за рахунок дотацій, субсидій і субвенцій; надання виробникам кредитів і позик на пільгових умовах; страхування аграрної галузі; розвиток зернового потенціалу.

Важливе значення мають не лише обсяги державної підтримки, а й механізми її надання. Механізм державної підтримки аграрного сектору регулюється Законом України «Про державний бюджет України» [3] і «Про державну підтримку сільського господарства України» [4], а порядок витрачання бюджетних коштів щорічно визначається окремими постановами Кабінету Міністрів України.

Для досягнення поставленої мети в сфері аграрної політики держава використовує різноманітний інструментарій, зокрема фінансову підтримку сільськогосподарських товаровиробників. Від бюджетних трансфертів значною мірою залежать позиції держави на глобальному ринку аграрної продукції, реалізація експортного потенціалу аграрного сектору, добробут селян і сталий розвиток сільських територій [8, с. 55]. Визначено, що головними інструментами державної підтримки сільськогосподарських підприємств є дотації, субсидії, субвенції, компенсації.

Держава через механізм здешевлення коротко- і довгострокових кредитів підтримує підприємства АПК, а також частково компенсує мінеральні добрива і вартість складної техніки вітчизняного виробництва, субсидує фермерські господарства [9, с. 47].

Отже, державна підтримка є невід'ємною частиною державного регулювання та являє сукупність різних важелів і інструментів, пільгового фінансування найбільш вразливих підприємств і галузей АПК.

Удосконалення механізму державної підтримки сприятиме розвитку агропромислового комплексу. Її необхідно здійснювати з урахуванням специфіки регіональної ситуації, а також фінансових можливостей бюджету.

З боку держави вжито ряд заходів. Зокрема, це стосується законів і бюджетних програм державної підтримки сільського господарства [10, с. 37]. У складі механізму державної підтримки аграрного сектору значне місце займає фінансова підтримка галузей тваринництва і рослинництва. Так, згідно з Програмою розвитку українського села на період до 2015 р., яка затверджена Постановою КМУ від 19 верес. 2007 р. № 1158, прогнозовані обсяги фінансування сільського господарства і сільських територій із державного бюджету та інших джерел на період 2008-2015 рр. становлять 128,2 млрд. грн., тобто приблизно 16 млрд. грн. на рік [11, с. 86], проте це не відповідає сучасним потребам. Для забезпечення продовольчої безпеки країни, відновлення сільського господарства потрібні більш вагоміші заходи та значні фінансові ресурси.

Державна підтримка у вигляді надання субсидій, дотацій і субвенцій, реалізується сьогодні недостатньо ефективно. Виробники сільськогосподарської продукції або не отримують фінансових ресурсів унаслідок браку коштів, або отримують їх зі значним запізненням у часі. Процедура отримання категорії державної підтримки, порядок надання документів для отримання субсидій є складною та не зрозумілою суб'єкту господарювання.

Необхідно переглянути або істотно скоригувати механізм дотацій у сільське господарство, ввести нові види субсидій, змінити й удосконалити вже

наявні. Система субсидування сільськогосподарських товаровиробників повинна стати прозорою та орієнтуватися, наприклад, на дотування в перерахунку на одиницю виробленої продукції або на 1 гектар ріллі, як у світовій практиці.

Державна підтримка у майбутньому має бути переорієнтована з сільськогосподарського виробництва на підтримку індивідуальних проектів, що визначаються за єдиними, заздалегідь відомими критеріями, які забезпечують їх високу ефективність. Підтримуючи розвиток сільськогосподарських підприємств, стимулюючи створення агрохолдингів, держава створює попит, який є локомотивом аграрного сектору, одночасно створюючи стимули для формування кооперації на базі дрібних господарств.

Державна повинна не тільки сприяти індивідуальному підходу в державній підтримці сільськогосподарських товаровиробників, але й сприяти зниженню процентних ставок по кредитах, забезпечувати рівні умови діяльності в усіх регіонах України шляхом більш ефективної податкової політики, переглянути транспортні тарифи для сільськогосподарських товаровиробників і стимулювати останніх розвивати власну збутову інфраструктуру, що допоможе позбавитися від посередників у сільському господарстві та наблизитися до світових моделей розвитку агропромислового комплексу.

Відповідно до світової практики слід також переходити від стимулювання витрат на виробництво (дотування цін на дизельне паливо, хімічні засоби захисту рослин) до заохочення кінцевого результату виробництва. За наявності активної державної підтримки в країні має бути створено повний цикл виробництва сільськогосподарської продукції – від сортового насіння, інкубаторних яєць, племенної худоби та птиці через сільськогосподарське виробництво, промислову переробку, логістичну інфраструктуру до реалізації в оптовій і роздрібній торгівлі. При цьому слід зосередити основні зусилля на таких напрямках: забезпечити зростання виробництва сільськогосподарської продукції як важливої умови стабілізації кормової бази тваринництва й відповідно збільшити експортні можливості країни; стимулювати зростання виробництва м'яса та молока; скоротити залежність від імпорту сільськогосподарської продукції.

Одним з перспективних напрямів державної підтримки є створення гарантій і пільг для банків, що кредитують сільськогосподарські підприємства. Гарантійні фонди, які є поручителями в межах виділених бюджетних коштів, створили б сприятливі умови для видачі комерційними банками позик підприємствам АПК.

Заслуговує на увагу така особливість аграрного сектору, як сезонність і незбіг за часом здійснення витрат і отримання доходів, унаслідок чого у сільськогосподарських підприємств накопичуються борги по штрафх і пені. Введення законодавчих норм, що враховують чинник сезонності, значно поліпшило б фінансовий стан підприємств АПК.

На наш погляд, аналіз державної підтримки повинен враховувати:

1. Макроекономічні аспекти ефективності, результуючими показниками яких є підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції, рівень захисту вітчизняних товаровиробників на агропродовольчому ринку, зростання об'єму інвестицій на основі підвищення інвести-

ційної привабливості галузі.

2. Регіональний аспект ефективності орієнтований на активізацію зміцнення і використання регіональних конкурентних переваг, підвищення інвестиційної привабливості регіонального АПК.

Допоміжними критеріями комплексної оцінки ефективності державної підтримки сільського господарства на рівні суб'єктів господарювання можуть бути: зростання валової доданої вартості в сільськогосподарському виробництві; зростання інвестицій в агропромисловий комплекс; підвищення продуктивності праці в сільськогосподарському виробництві; збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів; вирівнювання рівня заробітної плати працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві та інших галузях економіки; поліпшення соціальної інфраструктури села (будівництво житла, об'єктів охорони здоров'я, збереження поселень у сільській місцевості, підвищення рівня газифікації і водопостачання сільських населених пунктів) та ін.

3. Мікроекономічний аспект ефективності відображає рівень державної підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників і стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання.

Висновки і пропозиції. Отже, державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників є неодмінною умовою сталого розвитку аграрного сектору економіки та забезпечення продовольчої безпеки держави. Сьогодні потрібен принципово новий підхід до організації фінансового забезпечення аграрного сектору економіки, удосконалення розглянутих напрямів державної підтримки шляхом проведення активних заходів на рівні сільськогосподарських підприємств, створення нових фінансово-кредитних структур. Системі державної підтримки необхідно бути гнучкою та забезпечувати цілеспрямоване ефективне функціонування агропромислового комплексу як єдиного цілого. Аграрна політика країни має бути спрямована на розвиток сталого та конкурентоспроможного агропромислового виробництва, підвищення якості життя й соціальної інфраструктури на сільських територіях.

У найближчій перспективі державі слід продовжувати політику участі в економічному процесі як безпосередньому суб'єкту суспільних і економічних відносин, що сприятиме посиленню підтримки ринкових інституцій і розвитку інфраструктури АПК. Доцільно встановити частку сільського господарства у витратній частині бюджету відповідно до питомої ваги галузі у ВВП, а також регламентувати надання бюджетної підтримки сільському господарству в регіонах у законодавчому порядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Государственная поддержка и механизмы ее реализации в АПК / Под ред. Н.А. Борхунова. – М.: Восход-А, 2008. – 224 с.
2. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року (№ 1158 від 19 вересня 2007 р.). Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-п>
3. Закон України «Про державний бюджет України на 2015 рік», № 80-VIII від 28 грудня 2014 р. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/719-18>

4. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України», № 1877-IV, 24.06.2004 Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=1877-15>
5. Кононенко В. І. Система регуляторів перехідної економіки України / В. І. Кононенко. НАН України, Інститут економіки. – К., 1999. – 212 с.
6. Лайко П. О. Державна фінансово-кредитна підтримка сільського господарства в ринковій економіці / П. О. Лайко. К.: ІАЕ УААН, 2008. – 426 с.
7. http://www.agribusiness.kiev.ua/ukl_node
8. Бородіна О.М. Коригування політики державної підтримки сільського господарства України / О.М. Бородіна, О.М. Могильний // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С. 55-61.
9. Макаренко П.М. Цінова політика як фактор підвищення дохідності аграрного виробництва в умовах світової організації торгівлі / П.М. Макаренко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 44-48.
10. Бойко В.І. До проблеми визначення механізму державної підтримки виробників аграрної продукції / В.І. Бойко, О.А. Козак // Економіка АПК. – 2010. – № 7. – С. 37-39.
11. Бабенко А.Г. Державне регулювання та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору / А.Г. Бабенко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 85-88.

УДК 339.138

ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТОВАРНОГО АСОРТИМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Покотилова О.І. – к.е.н., Херсонський економічно-правовий інститут

У статті уточнено сутність понять асортиментна політика, товарний асортимент, товарна номенклатура. Детально розглянуто етапи формування товарного асортименту промислового підприємства. Обґрунтовано необхідність застосування рефлексивного підходу в процес формування товарного асортименту. Проаналізовано критерії оцінки ефективності товарної політики, запропоновано систему оцінки ефективності інструментів рефлексивного впливу.

Ключові слова: асортиментна політика, товарний асортимент, товарна номенклатура, етапи формування асортименту, критерії оцінки асортименту, рефлексивний підхід, інструменти рефлексивного впливу.

Покотилова Е. И. Формирование и оценка эффективности товарного ассортимента предприятия

В статье уточнена сущность понятия ассортиментная политика, товарный ассортимент, товарная номенклатура. Подробно рассмотрены этапы формирования товарного ассортимента промышленного предприятия. Обоснована необходимость применения рефлексивного подхода в процесс формирования товарного ассортимента. Проанализированы критерии оценки эффективности товарной политики, предложена система оценки эффективности инструментов рефлексивного воздействия.

Ключевые слова: асортиментная политика, товарный асортимент, товарная номенклатура, этапы формирования асортимента, критерии оценки асортимента, рефлексивный подход, инструменты рефлексивного воздействия.

Pokotulova O.I. Formation and efficiency evaluation of the enterprise's product portfolio

The paper clarified the essence of the concept of "assortment policy", "product range", "commodity nomenclature". The stages of the formation of the product portfolio of industrial businesses were considered in detail.

The necessity of the use the reflexive approach in the process of product range was justified. Performance benchmarks of the commodity policy were analyzed. The evaluation system of the effectiveness of instruments of reflexive action was proposed.

Keywords: assortment policy, product range, bill of goods, the steps of forming assortment, assessment criteria of assortment, the reflexive approach, tools of the reflexive action.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання одним з головних напрямків в діяльності підприємства є формування асортиментної політики, яка буде враховувати перманентне підвищення вимог споживачів до характеристик якості та безпечності, екологічності виробництва та споживання товарів. Товарний асортимент сучасного підприємства повинен забезпечувати необхідний споживачу рівень індивідуалізації та інноваційності продукту, який підвищує вимоги до техніко-технологічної бази, ускладнює процес окупності інвестицій.

Найбільш ефективним напрямом вирішення завдання активної адаптації асортименту підприємства до вимог ринку є використання рефлексивного управління. За допомогою методів рефлексивних управління підприємство здійснює вплив на прийняття рішень суб'єктами зовнішнього середовища, з якими воно взаємодіє в процесі своєї діяльності. Таким чином, робить їх поведінку більш передбаченою, прогнозованою. Тому дослідження проблеми впровадження рефлексивного підходу в процес формування товарного асортименту підприємства є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Даній тематиці присвячено значну кількість робіт вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема, Балабанової Л., Бермана Б., Бузукової О., Вейтца Л., Германчук А., Едкока Д., Еванса Дж., Каллена Н., Коцур М., Лігоненко Л., Мазаракі А., Саллівана М., Серьогіної Г., Снегирьової В., Панкратова Ф., Ушакової Н. та ін.. В зазначених роботах розроблено рекомендації щодо формування ефективної асортиментної політики, здійснено наукове обґрунтування принципів, прийомів, методів управління товарним асортиментом, визначені основні фактори, що впливають на даний процес. Але більшість досліджень не враховують специфіку вимог споживача, тому не дозволяють розширити адаптаційні можливості товарного асортименту, створити умови більш повного використання потенціалу підприємства. Дискусійними залишаються питання визначення сутності понять «асортиментна політика», «товарний асортимент», критеріїв ефективності її оцінки.

Постановка завдання. Метою дослідження є удосконалення процесу формування асортименту підприємства за рахунок впровадження рефлексивного підходу та обґрунтування критеріїв оцінки його ефективності.

Виклад основного матеріалу досліджень. В загальному вигляді асортиментна політика - це реалізація ринкових інтересів підприємства на певних ринках або сегментах за рахунок формування та управління асортиментом [1].

Практично підприємствами доведено, що асортиментна політика зводиться до вибору номенклатури продукції та її оптимізації. Найчастіше асортиментна політика розглядається як система поглядів та заходів щодо розвитку або управління асортиментом.

Асортиментна політика підприємства визначає номенклатуру товарів, яка найбільшою мірою відповідає структурі попиту цільових споживачів, забезпечують ефективне використання ресурсів та одержання планового прибутку на кожному етапі його життєвого циклу [2]. Її також можна визначити як сукупність заходів і конкретних видів діяльності товаровиробника і продавця, спрямованих на досягнення конкурентних переваг у певному середовищі (при заданих цілях, ресурсах та інших умовах [3]).

Головна мета асортиментної політики для підприємства забезпечення його конкурентних переваг на ринку на всіх напрямках - товарному, фінансовому, техніко-технологічному та організаційно-управлінському.

Основними задачами асортиментної політики є:

- управління товарним асортиментом;
- управління конкурентоспроможністю товарів;
- управління якістю продукції;
- управління життєвим циклом товару.

Поняття «товарного асортименту» в науковій літературі часто ототожнюють з поняттям товарної номенклатури.

Провідний фахівець у сфері маркетингу Ф.Котлер зазначає, що кожний товарний асортимент потребує власної стратегії маркетингу, а номенклатура характеризує лише перелік асортиментних груп і товарних одиниць [4, с.234-245]. Між товарною номенклатурою і асортиментом має місце зв'язок цілого і часткового. Водночас номенклатура характеризує виробничу діяльність на вищому організаційному рівні порівняно з асортиментом [5, с.53].

Асортимент товарів, акцентують Ледовська М.Е, Хлизіна Ю.С. та Єлісеєва Т.С. представляє собою сукупність їх видів, різновидів і сортів, об'єднаних або поєднаних за певною ознакою, які підприємство просуває на ринок залежно від його можливостей, з урахуванням найбільш повного задоволення вимог споживачів, за умови отримання максимального додаткового ефекту для підприємства [6, 7].

Товарна номенклатура являє собою систематизований перелік усіх асортиментних груп товарів і товарних одиниць, що пропонуються виробником для реалізації. Насиченість номенклатури дає змогу визначити загальну кількість товарів, з якої вона складається. Кількість пропозицій кожного з окремих видів продукції характеризує глибину номенклатури продукції підприємства. Рівень подібності товарів різних асортиментних груп за призначенням, технологією виготовлення, організацією обороту тощо, оцінюється з допомогою показника гармонійності [8].

Суть процесу формування асортименту полягає в плануванні всіх видів діяльності, спрямованих на розробку, відбір продуктів для майбутнього виробництва та реалізації на ринку. Цей процес безперервний, зазначає Єлкін С.Є., він триває протягом усього життєвого циклу продукту, починаючи з моменту виникнення задуму та закінчуючи вилученням із товарної програми [9] (рис. 1).

(Узагальнено автором з використання [9])

Рис. 1. Етапи формування товарного асортименту виробничого підприємства

На першому етапі відбувається збір і аналіз інформації про ринкове та внутрішнє середовище підприємства. На нашу думку, на даному етапі важливо дослідити, як в уяві суб'єктів зовнішнього та внутрішнього середовища позиціонується підприємство та його продукція, який в нього імідж. Визначити психологічні особливості споживачів цільової аудиторії, наявність обмеження часу та інформації для прийняття ними рішень, шаблонів автоматичної поведінки, асиметрії інформації, ступеню ірраціональності в діях, а також вірогідність опортуністичної поведінки конкурентів тощо.

Дана інформація необхідна для розробки та вибору на наступних етапах більш ефективних інструментів впливу на рефлексію суб'єктів зовнішнього середовища, зокрема споживачів.

Процес прийняття рішення з врахуванням рефлексії суб'єктів зовнішнього оточення передбачає доповнення традиційних методів третім етапом, який включає перебудову мислення менеджера під мислення споживача, виявлення причин тієї чи іншої його поведінки та прийняття остаточного рішення щодо управління асортиментом [10].

В результаті підприємство формує ефективну інформаційну систему.

Далі розробляється асортиментна політика підприємства (етап 2), дається опис загальної структури товарного асортименту підприємства (етап 3). На даному етапі пропонується використовувати методи когнітивного моделювання суб'єктивних уявлень експертів про розвиток слабо структурованих унікальних ситуацій, пов'язаних з формуванням асортименту.

На 4 та 5 етапах переходять до розробки концепцій спочатку кожної товарної групи, а потім кожного товару. Асортиментна концепція представляє собою своєрідну програму управління розвитком виробництва та реалізації товарів. Обов'язково враховуються основні вимоги споживачів цільових сегментів, моделюється поведінка споживача на місці продажу, виявляються причини тієї чи іншої його поведінки, ступінь залученості покупця в процес вибору товару. Після цього приймається остаточне рішення щодо асортиментної концепції.

Мета асортиментної концепції полягає в тому, щоб спрямувати підприємство на випуск товарів, які найбільше відповідають структурі та динаміці попиту покупців на конкретному сегменті ринку.

На наступному – шостому етапі, товар набуває реальні характеристики, такі як якість, гатунок, оформлення, марочна назва, упаковка тощо.

На 7 та 8 етапах проводять попередні розрахунки необхідних фінансових та матеріально-технічних ресурсів для випуску товарної номенклатури, визначається оптимальний обсяг випуску товарів за визначеним критерієм (максимальний прибуток, максимальна рентабельність виробництва та ін.).

Результати розрахунків звичайно приводять до корегування збалансованості структури асортименту (9 етап) за рядом критеріїв. У разі значного корегування необхідно підтвердити відповідність рекомендованої структури цілям підприємства (етап 10).

В разі затвердження асортименту за обсягом і структурою, приймається рішення про випуск експериментальної партії (етап 11) та її ринкового тестування. За результатами пробних продажів звичайно вносяться остаточні зміни

до структури і обсягів виробництва асортименту (етап 13), і затверджується варіант щодо структури асортименту і обсягу виробництва.

Наведемо узагальнені можливі критерії для корегування збалансованості і структури асортименту, які звичайно використовують на 9-му етапі формування асортименту (табл. 1).

Таблиця 1 -Критерії узгодження структури асортименту

Автори	Критерії	Показники оцінки, що характеризують метод
Узагальнюючий критерій - оцінка ефективності асортименту на підприємстві		
Саймон Герберт Осіпова Л.В., Синяєва І.М., Друкер П.	Максимізація прибутку	Критичний об'єм реалізації (порог рентабельності), тис. грн.; частка продукції типу і в загальному об'ємі випуску, питомі змінні витрати на виробництво і-го виробу
Спенс М., Аке-рлоф Д, Растя-пін А.В.		Питомий прибуток і-го виробу
Бланк І.А.		Постійні витрати, виділені у складі собівартості реалізованої продукції, адміністративних витрат і витрат на збут; питомі змінні витрати на виробництво і- виробу; фактичний об'єм реалізації виробів і - го виду
Канторович Л.В		оптимальне розподілення ресурсів
Антуан К., Герман Г. Г. Богатін Ю.В.	Максимізація маржинального доходу	Індекси зміни вищевказаних параметрів в плановому періоді по виробу і- типу
Дж. М. Кейнс	Відношення обсягу виробництва до точки беззбитковості	Доход, змінні і постійні витрати
П. Атамас	Максимальне значення операційного важелю	(Доходи від реалізації – Змінні витрати) (Виручка – Собівартість)
Іванова Н.Ю.	Запас фінансової міцності	Обсяг продажу, точка беззбитковості
Новіков Д.А., Іващенко А.А.	Максимізація маржинальної рентабельності виробництва	Маржинальні витрати, що приходяться на одиницю прямих витрат
Узагальнюючий критерій - відповідність ринковому попиту		
Дихтль Е. , Барахов В.І., Чуровський С.Р Самочкин В.Н.	Збалансованість за стадіями життєвого циклу товарів	Номенклатура продукції, рівень витрат виробництва, рівень технології, рівень цін, якість продукції, надійність мережі збуту, доля ринку, імідж торгової марки, рівень кредиторської заборгованості, прибутки, ліквідність, ділова активність, рівень персоналу, його склад, якість менеджменту, організаційна структура управління
П. Даймонд, К. Піссарідес,	Гармонійність асортименту	Широта, насиченість, глибина, гармонійність
Узагальнюючий критерій - надання конкурентних переваг підприємству		
Консультаційна група «Мак-Кінсі/Дженерал Електрик»	Конкурентоспроможність асортименту	коефіцієнт вагомості, ранжування, привабливість ринку, конкурентні переваги - привабливість галузі
Ламбер Ж.-Ж.	Частка ринку – зростання ринку	відносна частка ринку, темпи приросту, привабливість ринку

Системи оцінки ефективності інструментів рефлексивного впливу передбачає використання як цільових, так і проміжних показників. До цільових кінцевих показників будуть відноситися: збільшення частки ринку, збільшення обсягів продажу, збільшення прибутку, підвищення лояльності споживачів до асортименту підприємства.

Проміжні показники включають сукупне фіксоване зниження витрат часу, енергії і коштів підприємства (синергетичний ефект) при його комплексному використанні з маркетинговими методами та інструментарієм при впровадженні, просуванні товарів або їх елімінації.

Зниження сукупних витрат при застосуванні рефлексивних методів управління стане можливим через:

- можливість використання вже доступних каналів і способів розповсюдження повідомлень, звернень, інших сигналів, які запускають рефлексивні процеси споживача в потрібному напрямку;
- можливість використання вже існуючих ресурсів підприємства (в тому числі кадрових) для здійснення впливу;
- можливість гнучкого та оперативного управління розвитком ситуацій тощо.

Висновки. В процесі формування товарного асортименту підприємства необхідно застосовувати рефлексивний підхід, який дає можливість враховувати особливості мислення контрагентів і тим самим впливати на лінію їхньої поведінки. Даний підхід є мало витратним і доказав свою ефективність у сферах діяльності, пов'язаних з ринковими взаємодіями.

Рефлексивне управління застосовується в ситуаціях, коли досить висока необхідність усвідомленого впливу на інших суб'єктів: на їх бачення ситуації, їх дії, на їх процес прийняття рішень, при цьому рефлексивні процеси найбільш рельєфно проявляються у співпраці та партнерстві.

В статті запропоновано систему оцінки ефективності інструментів рефлексивного впливу, яка передбачає використання як цільових, так і проміжних показників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коцур М.В. Конкурентоспособная ассортиментная политика в системе целей предприятия / М.В. Коцур // Проблемы управления. – 2009. – №4 (33). – С. 149 – 155.
2. Яворський Р. Вдосконалення товарної політики торговельного підприємства на основі оптимізації асортименту / Р. Яворський // Соціально-економічні наслідки та стратегія реформування економіки України: зб. тез доповідей до міжвуз. наук.-практ. конф. студ. та асп. – Львів: Вид-во ЛКА, 2008. – С. 101-105.
3. Степанюк Н.С. До питання формування асортиментної політики торгового підприємства / Н.С. Степанюк, З.С. Петриченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – №5, т. 1. – С. 202-204.
4. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. Экспресс курс / Ф. Котлер, К.Л. Келлер; пер. с англ. С.Г. Жильцова. – СПб.: Питер, 2007. – 480 с.
5. Твилдиани Ю.К. Обновление ассортимента товаров: экономический аспект / Ю.К. Твилдиани, Х.И. Аляутдинова. – М.: Знание, 1986. – Вып. 7. – 64 с. – (Новое в жизни, науки и технике).

6. Ледовская М.Е., Хлызина Ю.С. Формирование подсистемы адаптивного управления товарным ассортиментом в системе менеджмента современной организации [Электронный ресурс] / Ледовская М.Е., Хлызина Ю.С. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.rae.ru/forum2012/229/638>
7. Єлісеєва Т.С. Методи формування товарного асортименту на підприємстві [Електронний ресурс] /Т.С. Єлісеєва, Н.С. Кубишина. – Режим доступу: <http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2012-32.pdf>
8. Мерчандайзинг в розничной торговле / С. Эстрерлине, Э. Флоттман, М. Джерниган, С. Маршалл. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 286 с.
9. Елкин С.Е. Вопросы теории управления товарным ассортиментом [Электронный ресурс] / С.Е. Елкин // СТЭЖ. – 2009. – №9. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/voprosy-teorii-upravleniya-tovarnym-assortimentom>
10. Грюнер Д.А. Намерение субъекта на основе рефлексивного анализа /Д.А. Грюнер // Тезисы V Международного симпозиума «Рефлексивные процессы и управление» (11-13 окт. 2005 г., Москва) / под ред. В.Е. Лепского. – М.: Ин-т философии РАН, 2005. – С. 44-90.

УДК 338: 658

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Попович Н.С. — магістр,

Бансева І.О. — д. е. н., Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто питання ефективності інноваційно-інвестиційної активності вітчизняних підприємств. В дослідженні здійснено класифікацію факторів впливу на дану активність, а також представлено їх критичний аналіз. Автором було виокремлено ті з факторів, які перешкоджають інноваційній діяльності. Обґрунтована думка, що врахування всіх факторів впливу в даній сфері стає ключовим чинником успіху підприємства в конкурентному середовищі.

Ключові слова: інновації, інвестиції, фактори впливу, класифікація, ефективність, оцінка, ризик, розвиток.

Банева И.А., Попович Н.С. Теоретические аспекты формирования факторов влияния на развитие инновационно-инвестиционной активности отечественных предприятий

В статье рассматриваются вопросы эффективности инновационно-инвестиционной активности отечественных предприятий. Осуществлена классификация факторов влияния на эту активность, а также представлен их критический анализ. Сделан акцент на тех факторах, которые препятствуют инновационно-инвестиционной деятельности. Обоснованная мысль, что учет всех факторов влияния в данной сфере способствует успеху предприятия в конкурентной среде.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, факторы влияния, классификация, эффективность, оценка, риск, развитие.

Banyeva I.A., Popovych N.S. Theoretical aspects of factors affecting the development of innovative investment activity domestic enterprises

The article examines the effectiveness of innovation and investment activity of domestic companies. The classification of the factors of influence on this activity, and presented their critique. Emphasis is placed on those factors that hinder innovation and investment. Reasonable thought that the inclusion of all factors of influence in this area contributes to the success of the enterprise in a competitive environment.

Keywords: *innovation, investment, influencing factors, classification, efficiency, evaluation, risk, development.*

Постановка проблеми. Дослідження ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності є однією з найбільш актуальних завдань для вітчизняних підприємств, а з макроекономічної точки зору стратегічною метою для економіки України є формування сприятливого інноваційного середовища.

В організації роботи з інноваційними проектами дуже важливо визначити, за якими критеріями слід відбирати проекти для реалізації: досягнення стратегічних цілей для держави, максимум прибутку для певного господарюючого суб'єкта чи інші цілі. Від цього залежить формування джерел фінансування даного нововведення, тобто інноваційний та інвестиційний процеси тісно взаємопов'язані. Серйозні інновації немислимі без великих інвестицій, а ефективні інвестиції — без інновацій. В той самий час ефективність і ризик інвестицій тісно пов'язані зі структурою інновацій.

Таким чином, дослідження факторів, що мають як позитивний, так і негативний вплив на інноваційно-інвестиційну активність суб'єктів господарювання є вельми актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття інноваційно-інвестиційної активності розглядається в працях як зарубіжних, так і вітчизняних авторів таких як А. Андрюшко, І. Ансофф, А. Безус, П. Безус, Я. Богів, А. Жемба, А. Макеєнко, О. Сенічкіна та інші. Проте дуже багато питань стосовно інноваційно-активних підприємств та специфіки їх функціонування залишаються не повністю невизначеними.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в аналізі факторів, що мають визначальний вплив на інноваційно-інвестиційну активність вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність підприємств в умовах ринкових відносин передбачає функціонування і розширення виробництва на базі впровадження інновацій.

Процес створення, освоєння і поширення інновацій називається інноваційною діяльністю, що складається в розробці та реалізації результатів науково-технічних досліджень у вигляді нового продукту (послуги) або нового технологічного, організаційного, управлінського процесу. Він являє собою послідовність дій по ініціації інновації, по розробці нових продуктів і операцій, щодо їх реалізації на ринку і по подальшому поширенню результатів.

На думку А. Андрюшко підприємство вважається інноваційно-активним, якщо воно: постійно удосконалює і оновлює продукцію, яка випускається; а також набуває, освоєно і використовує прогресивні технічні засоби і новітнє устаткування; крім того використовує переваги спеціалізації і диверсифікації; вчасно оновлює сировинну базу за рахунок застосування якісної сировини; сприяє розвитку НДДКР; планує і впроваджує сучасні технології у

виробничий процес; оновлює функції та методах роботи апарату управління, зокрема, застосовує автоматизовані системи управління; сприяє оптимізації кадрової політики; застосовує новітні методи організації виробництва і праці; впроваджує у виробництво нові джерела енергії і енергозберігаючі технології; зацікавлений у розвитку фінансових інновацій; розвиває логістичний ланцюг; застосовує сучасні опрацювання з маркетингу; розширює застосування екологічних нововведень [2].

Дослідники Є. Логвиненко, О. Кузьменко та М. Плетньов уточнюють поняття інноваційно-активних підприємств з погляду вдосконалення виробничого процесу і відносять до цієї групи такі, які використовують переваги спеціалізації і диверсифікації. На практиці підприємства спеціалізуються на виробництві тієї продукції, яка має попит. Споживач може висловити свої вимоги до продукту, в цьому випадку виробництво буде засноване на спецзамовленнях. Підприємства можуть перетворюватися на складні багатоцільові комплекси, які характеризуються великою стійкістю в умовах пристосування до змінного попиту [8].

Всі дослідники даного питання сходяться на тому, що інноваційно-інвестиційна активність формується під вплив різноманітних факторів.

В «Академічному тлумачному словнику української мови» фактор визначається як рушійна сила, причина будь-якого процесу, явища [1]. «Сучасний економічний словник» уточнює визначення, розглядаючи його рушійною силою економічних, виробничих процесів, що впливають на результат виробничої, економічної діяльності [6].

У дослідженнях західного науковця І. Ансоффа зазначено, що конкурентний статус підприємства в стратегічній зоні господарювання визначається як результат взаємодії наступних факторів (рис. 1).

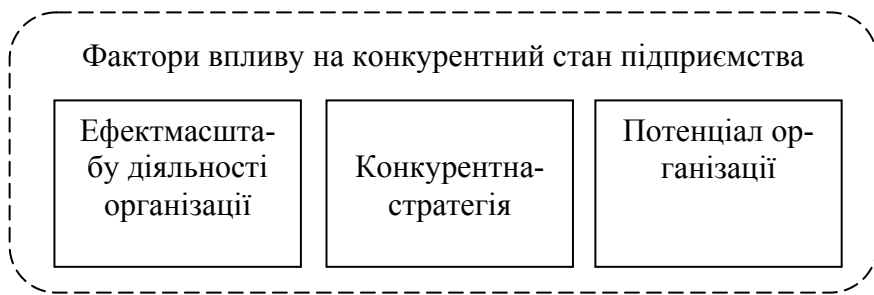

Рис. 1. Фактори, що визначають конкурентний статус підприємства
Джерело: побудовано автором на основі досліджень [3]

Науковець зазначає, що кожен з вищезазначених факторів є не потенційно можливим, але вже досягнутим організацією в результаті виявленої її співробітниками і керівництвом активності. Отже, І. Ансоффом стверджує, що потенційний конкурентний статус організації стає реальним лише у разі ненульової активності, що проявляється суб'єктом господарювання [3].

Якщо розглядати підприємство як систему, що знаходиться в постійному взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, то можна виділити 2 групи факторів: зовнішні і внутрішні. Відомо, що перші є зовнішніми по відношенню до підприємства, їх

зміну практично не залежить від господарюючого суб'єкта; другі — безпосередньо визначаються організацією роботи самого підприємства.

Зовнішні фактори відображають загальноекономічні умови діяльності підприємства, тобто склалося стан економіки і рівень її розвитку, специфіка включення в міжнародний поділ праці і галузева орієнтація на задоволення виробничих і споживчих потреб, рівень розвитку ринку, стан виробництва в цілому (пожвавлення → підйом → спад → криза → депресія); державно-правовий механізм, дієвість законодавчої бази і рівень її розвитку, ступінь правової та нормативної забезпеченості господарської діяльності, що встановлює певні межі і заборони [4].

Внутрішні фактори слід поділяти на такі самостійні групи (рис. 2).

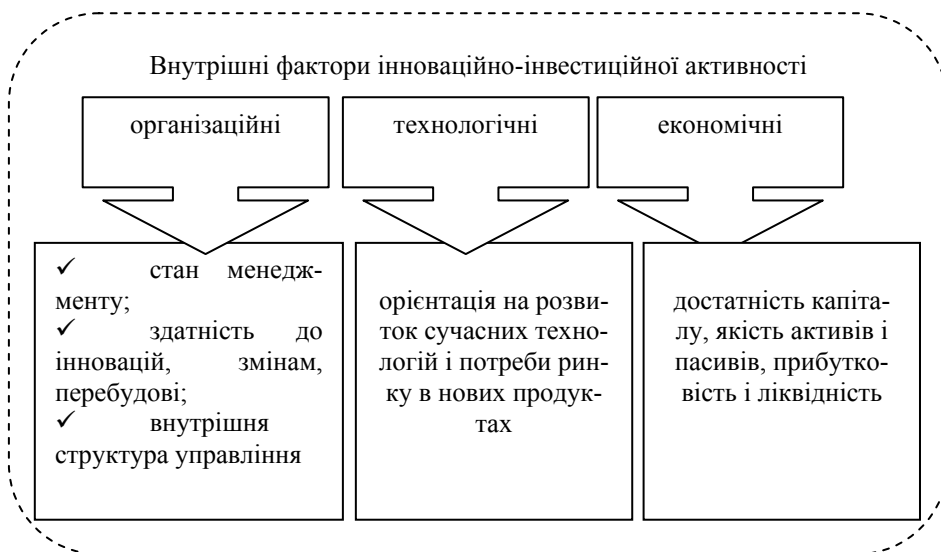

Рис. 2. Внутрішні фактори впливу на розвиток інноваційно-інвестиційної активності підприємства

Джерело: побудовано автором на основі досліджень [4]

Серед трьох груп внутрішніх факторів більшість науковців визнають вирішальний вплив економічних чинників. Проте, ми вважаємо, що при визначенні інноваційно-інвестиційної активності підприємства необхідно навести більш детальну класифікацію факторів — їх виділення в окремі групи більш ніж за одним критерієм з метою виявлення місця кожного фактора в загальній їх сукупності. Така класифікація, по-перше, дозволить охарактеризувати вплив зміни фактора на діяльність підприємства, використовуючи декілька класифікаційних ознак. По-друге, дасть можливість виділити ті фактори, які можуть забезпечити підвищення інноваційно-інвестиційної активності суб'єкта господарювання.

Пропонуємо наступну класифікацію факторів.

1. Зовнішні та внутрішні чинники. Традиційно дану групу факторів ділить на фактори безпосереднього впливу (мезосреда) — різні групи, інтереси

яких зачіпає діяльність підприємства, і середу непрямого впливу (макросередовище) [7]. До факторів прямого впливу належать: споживачі, акціонери, постачальники, інвестори і кредитори, конкуренти, торгові посередники, федеральні і місцеві органи, населення і різні громадські організації. Зовнішні фактори непрямого впливу включають в себе міжнародні, економічні, політичні, правові, соціально культурні, технологічні чинники.

2. Фактори економічного і неекономічного характеру. Економічні чинники можна розділити на фінансові та комерційні. Фінансові — це в основному чинники непрямої дії [10]: валютний курс, інфляція, прибутковість на ринку капіталів, ставка за кредитами, ситуація на фондовому ринку. Проте існує ймовірність переходу таких факторів у категорію прямо впливають, наприклад, зростання вартості обслуговування кредиту при збільшенні банком процентної ставки.

Комерційні фактори пов'язані з діяльністю підприємства — зміна кон'юнктури ринку, зміна попиту на продукцію, поява нових конкурентів, розрахунково-платіжні відносини з постачальниками і покупцями.

Фактори неекономічного характеру, які можуть стати причиною ризикової ситуації: стихійні лиха, екологія, політичні рішення, робота транспорту, порушення виробничого процесу (шлюб, простої, аварії), технологічний розвиток.

3. Прогнозовані і непрогнозовані (випадкові) фактори. Вплив зовнішніх ризиків обумовлює можливість настання несприятливого або сприятливого для підприємства зміни середовища, яке не можна передбачити заздалегідь. Такі зміни або чинники називаються непрогнозованими (випадковими).

4. Керовані і некеровані фактори. Керовані чинники — це змінні, на які є можливість впливати з метою мінімізації негативного ефекту від їхньої зміни або збільшення позитивного ефекту. Зменшення ризику негативного ефекту проводиться шляхом: прийняття управлінських рішень (вплив на фактори внутрішнього середовища); здійснення видатків, зміни умов договорів з контрагентами.

Некеровані фактори не схильні до дії з боку підприємства, а знизити негативний ефект від їх дії можна шляхом врахування їх впливу в стратегіях розвитку. Повністю некерованими є фактори макросередовища. Хоча дане твердження також може виявитися спірним, коли мова йде про великі підприємства, які можуть вплинути, наприклад, на прийняття тих чи інших політичних рішень. Також до цієї групи відносяться фактори, змінам яких супроводжує велика ступінь невизначеності, тобто непрогнозовані.

5. Фактори однократної, періодичної і постійної дії. Вплив факторів може відрізнятися кількістю або тривалістю впливів на функціонування господарської системи. Однократним може бути, наприклад, вплив стихійного лиха чи невиконання зобов'язань постачальником, при договорі разової поставки [5]. Такі зміни середовища слід вважати факторами одноразової дії, хоча ризик їх виникнення може бути постійним, тобто викликаним не змінюються з плином часу причинами. У разі якщо чинники зовнішнього середовища впливають через приблизно рівні проміжки часу (наприклад, сезонні коливання споживчого попиту), то вони називаються періодично діючими факторами. Більшість факторів середовища, безперечно, є постійно діючими: конкуренція,

зміни попиту на товари, викликані зміною стадії життєвого циклу; техніко-технологічні зміни і т.д.

Узагальнюючи результати дослідження факторів інноваційно-інвестиційної активності підприємств виокремимо ті з них, які перешкоджають інноваційної діяльності, а, отже, позначаються і на оцінці їх ефективності (табл. 1).

Таким чином, при визначенні ефективності інноваційно-інвестиційної активності, можна визначити найбільш впливові фактори такі, як: забезпеченість власними фінансовими ресурсами, що може позначитися на відтворенні інноваційної продукції взагалі; недолік фінансової підтримки з боку держави (може мати сильні негативні наслідки для інноваційної активності підприємств, орієнтованих на виробництво товарів соціальної групи); висока вартість нововведень, визначальна підвищені ризики для інвесторів; високий економічний ризик (він може бути пов'язаний, наприклад, з попитом); низький інноваційний потенціал організації, визначається спадщиною системи господарювання, специфікою діяльності та орієнтацією на тенденції ринку, тому підвищення інноваційної активності може спричинити за собою і певний збиток для організації.

Таблиця 1 Фактори негативного впливу на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств

Фактори	Ступінь впливу				
	1	2	3	4	5
Економічні фактори					
Недостатньо власних фінансових ресурсів					+
Не вистачає державної фінансової підтримки				+	
Низький попит на товари, роботи, послуги		+			
Висока вартість впровадження інновацій					+
Високий економічний ризик				+	
Внутрішні фактори					
Низький інноваційний потенціал підприємства				+	
Не вистачає кваліфікованого персоналу			+		
Обмеженість у інформації про нові технології			+		
Обмеженість інформації про ринку збуту	+				
Відсутність кооперативних зв'язків	+				
Інші фактори					
Недостатність законодавчо-нормативних документів регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності		+			
Нерозвиненість інноваційної інфраструктури (посередницькі, інформаційні. Юридичні, банківські та ін. послуги)	+				
Невизначеність економічної вигоди від використання інновацій					+

Джерело: побудовано автором на основі власних спостережень

Недоліки, пов'язані з кваліфікацією персоналу та інформацією про нові технології мають не значний вплив і пов'язані, насамперед, з труднощами внутрішньої довгострокової політики господарювання підприємства (наприклад, підготовка кадрів за рахунок підприємства, в також взаємодія з інформаційни-

ми центрами). Невизначеність економічної вигоди від використання інновації, на думку більшості респондентів, має середню силу впливу, але, тим не менш, не втрачає своєї актуальності.

Висновки. Аналіз впливу факторів інноваційно-інвестиційної активності суб'єктів господарювання важливий при прогнозуванні динаміки розвитку підприємства. Інноваційний клімат країни, регіону є визначальним чинником, що сприяє вибору оптимального шляху розвитку, використання виробничого потенціалу підприємств. Здатність господарюючого суб'єкта представити стратегію розвитку і якісні бізнес-плани інвестицій в новаторські проекти, підготовлені відповідно до міжнародних стандартів, залежить виключно від характеру інноваційної сфери, активно розвивається в останній час.

Розглянувши класифікацію факторів впливу на інноваційно-інвестиційну активність сучасних підприємств, можна зробити висновок, що необхідно виділити такі їх основні характеристики: тісний взаємозв'язок окремих груп факторів між собою; складність факторів кожної розглянутої групи, ускладненість або відсутність їх кількісного вираження. Як правило, одна група факторів може проявляти себе через інші фактори. Врахування всіх факторів впливу на результативність інноваційно-інвестиційної діяльності стає ключовим чинником успіху, якщо не єдиним засобом виживання підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Академічний тлумачний словник української мови: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
2. Андрюшко А. К. Інноваційно-активні підприємства: сутність та фактори впливу на їх розвиток/ А. К. Андрюшко // Наукові праці КНТУ. — 2013. — Вип. 24. — С. 201-206.
3. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. — М.: Экономика, 1989. — 519 с.
4. Безус А. М. Факторивпливу на формування та реалізацію інноваційної стратегії підприємства/ А. М. Безус, П. І. Безус // Науковий вісник АМУ. — 2014. — Вип. 1. — С. 61-69.
5. Богів Я. С. Фактори, які впливають на ефективність бізнес-планування інноваційних проектів підприємств/ Я. С. Богів // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. — 2012. — Вип. 36. — С. 145-155.
6. Економічна енциклопедія.-Том 3: П-Я / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Академія, 2002. — 952 с.
7. Жемба А. Й. Світові тенденції впливу інноваційних факторів на економічний розвиток країн в умовах глобалізації / А. Й. Жемба // Наукові записки. — 2013. — Вип. 21. — С. 16-19.
8. Логвиненко Є. І. Визначення характеристик для опису діяльності інноваційно-активних підприємств / Є. І. Логвиненко, О. М. Кузьменко, М. В. Плетньов [Електронний ресурс] — Режим доступу: dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/.../Logvinenko.p...

9. Макеєнко А. Г. Інноваційна діяльність як один із факторів впливу на прибуток суб'єктів господарювання в Україні/ А. Г. Макеєнко // Інвестиції: практика та досвід.— 2013. — № 13. — С. 62-65.
10. Сенічкіна О. Е. Виявлення факторів впливу на результативність інноваційної діяльності промислових підприємств/ О. Е. Сенічкіна // Інноваційна економіка. — 2014. — № 2. — С. 71-76.

УДК 338.1:636.2

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Самайчук С.І. – к. е. н., доцент,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

У статті проаналізовано тенденції розвитку молочного скотарства в Херсонській області. Узагальнено заходи щодо підвищення економічної ефективності виробництва молочного скотарства. Визначено напрямки подальшого його розвитку з метою збільшення виробництва молока в регіоні.

Ключові слова: валова продукція, молочне скотарство, продуктивність, поголів'я, сільськогосподарські підприємства, рентабельність, якість продукції.

Самайчук С.И. Анализ тенденций развития молочного скотоводства в Херсонской области

В статье проанализированы тенденции развития молочного скотоводства в Херсонской области. Обобщены мероприятия по повышению экономической эффективности производства молочного скотоводства. Определены направления дальнейшего его развития с целью увеличения производства молока в регионе.

Ключевые слова: валовая продукция, молочное скотоводство, производительность, поголовье, сельскохозяйственные предприятия, рентабельность, качество продукции.

Samaichuk S.I. Analysis of trends in the dairy cattle branch in Kherson region

The article analyzes trends in the dairy cattle branch in Kherson region. In the article, measures to improve the economic efficiency of dairy cattle are overviewed. The directions of its further development in order to increase milk production in the region are identified.

Keywords: gross production, dairy cattle, productivity, livestock farms, profitability, product quality.

Постановка проблеми. Молочне скотарство є однією з найбільш пріоритетних галузей сільського господарства, яка відіграє важливу роль у гарантуванні економічної та продовольчої безпеки держави. Однак в останні роки, внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин, молочне скотарство в сільськогосподарських підприємствах зазнало істотних негативних змін. Це обумовило адекватну реакцію в забезпеченні потреб населення та країни молоком і молокопродуктами, завантаженні сировиною підприємств молочної промисловості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним аспектам проблеми збільшення рівня виробництва продукції молочного скотарства присвячено ряд наукових праць таких вчених економістів-аграрників, як: В.Г. Андрійчук, В.Я. Амбросов, П.С. Березівський, В.І. Бойко, С.В. Васи-

льчак, О.Д. Гудзинський, О.Ю. Єрмаков, М.М. Ільчук, М.В. Зубець, О.А. Козак, Ю.В. Масюк, П.М. Макаренко, В.Я. Мессель-Веселяк, Т.Л. Мостенська, М.К. Пархомець, П.Т. Саблук, Л.М. Степасюк, І.Н. Топіха, І.І. Червен, О.В. Шибаніна, В.Й. Шиян, О.М. Шпичак, В.М. Яценко та інших вчених.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка сучасного стану та обґрунтування напрямків подальшого розвитку галузі молочного скотарства на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробництво молока відіграє важливу роль в забезпеченні населення продуктами харчування. Молокопродукти мають провідне значення в структурі продовольчих товарів. Проте багаторічний розвиток галузі молочного скотарства характеризується зменшенням поголів'я тварин та обсягів виробництва.

Херсонська область відноситься до регіонів України, де виробництво молока традиційно займало значне місце в економіці регіонального АПК. Але тенденції, що склалися у виробництві продукції молочного скотарства за останні роки, свідчать не на користь його розвитку.

Динаміку частки виробництва молока у структурі валової продукції сільського господарства Херсонської області наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 - Динаміка частки виробництва молока у структурі валової продукції сільського господарства Херсонської області

Продукція	Роки						2014 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	
Валова продукція сільського господарства у постійних цінах 2010 р., млн. грн.	5550,0	6435,2	8142,3	8334,2	9811,1	10315,4	185,9
Продукція тваринництва, млн. грн.	1787,5	1791,1	1815,2	1982,9	2320,3	2585,9	144,7
в т. ч. молоко	727,5	657,3	768,0	779,5	775,5	760,5	104,5
його частка (%) у продукції: Тваринництва	40,7	36,7	42,3	39,3	33,4	29,4	-11,3
сільського господарства	13,1	10,2	9,4	9,3	7,9	7,4	-5,7

Джерело: [4]

Наведені розрахунки свідчать, що у валовій продукції сільського господарства виробництво молока у 2014 р. займало 7,4%, що на 5,7 відсоткових пункти менше порівняно з 2000 р. У продукції тваринництва виробництво молока складало 29,4%, а в динаміці скоротилось на 11,3 відсоткових пункти. Це пояснюється зростанням виробництва інших видів продукції тваринництва протягом досліджуваного періоду на фоні зростання як виробництва валової продукції сільського господарства, так і виробництва продукції тваринництва.

Протягом 2000-2014 рр. у всіх категоріях господарств Херсонської області чисельність великої рогатої худоби зменшилась на 51,8%, у т.ч. корів на 41,6% (табл. 2).

Темпи скорочення поголів'я великої рогатої худоби перевищують темпи зменшення поголів'я корів, внаслідок чого їх частка у структурі стада зростає. Так, частка корів у структурі збільшилась порівняно з 2000 р. на 10,9 відсоткових пункти, у сільськогосподарських підприємствах на 2,3, а у господарствах населення на 4,0 відсоткових пункти.

Таблиця 2 - Динаміка поголів'я великої рогатої худоби в господарствах Херсонської області, тис. голів

Види тварин	Роки						2014 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	
Господарства усіх категорій							
Велика рогата худоба	237,0	199,7	122,1	118,8	121,6	114,2	48,2
в т. ч. корови	122,5	100,8	78,7	77,7	72,1	71,5	58,4
Частка корів у стаді	51,7	50,5	64,5	65,4	59,3	62,6	+10,9
Сільськогосподарські підприємства							
Велика рогата худоба	107,1	25,5	16,5	16,1	16,2	15,9	14,8
в т. ч. корови	42,0	9,1	6,6	6,6	6,3	6,6	15,7
Частка корів у стаді	39,2	35,7	40,0	41,0	38,9	41,5	+2,3
Господарства населення							
Велика рогата худоба	129,9	174,2	105,6	102,7	105,4	98,3	75,7
в т. ч. корови	80,5	91,7	72,1	71,1	65,8	64,9	80,6
Частка корів у стаді	62,0	52,6	68,3	69,3	62,4	66,0	+4,0

Джерело: [4]

У 2014 р. порівняно з 2000 р. обсяг виробництва молока в усіх категоріях господарств скоротився з 320,1 до 302,9 тис. т (або на 5,4%), зокрема в сільськогосподарських підприємствах – із 98,6 до 39,1 тис. т (у 2,5 рази), (табл.3).

Трансформація економічних умов та організаційно-правового поля в аграрних відносинах у державі й регіоні спричинила зміну в «співвідношенні сил» між різними формами організації і власності у сільськогосподарській сфері Херсонської області. Нині провідна роль у регіональному сільськогосподарському виробництві належить господарствам населення. Питома вага виробництва молока у господарствах населення становить 87,1% (у 2000 р. – 69,2%).

Таблиця 3 - Динаміка обсягів виробництва молока за категоріями господарств Херсонської області, тис. т

Категорії господарств	Роки						2014 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	
Господарства усіх категорій	320,1	357,5	305,9	310,5	308,8	302,9	94,6
у т.ч. сільськогосподарські підприємства	98,6	28,3	26,1	32,5	34,6	39,1	39,7
частка до загального виробництва, %	30,8	7,9	8,5	10,5	11,2	12,9	-17,9
господарства населення	221,5	329,2	279,8	278,0	274,2	263,8	119,1
частка до загального виробництва, %	69,2	92,1	91,5	89,5	88,8	87,1	+17,9

Джерело: [4]

З переміщенням виробництва молока з великотоварних підприємств у господарства населення з низькою товарністю виникли досить складно вирішувані взаємозалежні проблеми щодо якості молока як сировини для переробки, що в кінцевому підсумку негативно вплинуло на ефективність виробництва і змусувало великі господарства скорочувати економічні ризики за рахунок скорочення поголів'я корів.

Важливим чинником, що визначає обсяги виробництва продукції скотарства та характеризує рівень інтенсивності його розвитку, є продуктивність тварин. Аналіз динаміки продуктивності корів в Херсонській області протягом 2000 - 2014 рр. в усіх категоріях господарств показує, що середньорічний надій молока від однієї корови зріс з 2122 кг у 2000 р. до 4175 кг у 2014 р., в сільськогосподарських підприємствах з 1191 кг до 6620 кг відповідно (табл. 4). Цьому сприяло постійне скорочення поголів'я корів, в першу чергу низькопродуктивних.

Таблиця 4 - Середній річний удій молока від однієї корови в господарствах Херсонської області, кг

Категорії господарств	Роки						2014 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	
Господарства усіх категорій	2122	3301	3790	3966	3948	4175	196,7
Сільськогосподарські підприємства	1191	2947	4355	5236	5587	6620	555,8
Господарства населення	3284	3336	3744	3855	3806	3956	120,5

Джерело: [4]

Результативність ведення галузей АПК відображається в показниках ефективності, важливе місце серед яких займає рентабельність виробництва продукції. При цьому важливо не тільки констатувати рівень рентабельності продукції, а порівнювати ці показники з іншими видами її виробництва. Саме такий напрям дослідження дозволяє ширше і глибше вивчити ті чи інші поставлені проблеми щодо функціонування молочного скотарства (табл. 5).

Таблиця 5 - Рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах Херсонської області, %

Показники	Роки						Відхилення 2014 р. від 2000 р., (+,-)
	2000	2005	2010	2012	2013	2014	
Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції, %	-12,9	6,3	18,7	10,4	16,2	27,9	40,8
у тому числі: продукції тваринництва	-51,2	9,0	2,5	1,5	36,5	31,2	82,4
молока	-32,8	28,0	25,5	3,8	19,1	17,2	50,0

Джерело: [4]

Дані таблиці 5 свідчать про зростання економічної ефективності виробництва продукції у сільськогосподарських підприємствах протягом досліджуваного періоду, проте її рівень є недостатнім для розширеного відтворення.

Проблеми, що виникли в галузі, можна подолати тільки на основі інтенсифікації: підвищення рівня і повноцінності годівлі; впровадження промислових технологій і прогресивних форм організації та оплати праці; підвищення загальної культури ведення скотарства; відродження великих спеціалізованих молочних господарств.

Для розвитку скотарства необхідне спрямування зусиль на відновлення поголів'я, чисельність якого постійно скорочується, та підвищення продуктивності корів. Доведення поголів'я тварин до необхідної кількості дуже важливе,

адже матеріально-технічні можливості багатьох господарств на сьогодні ще дають змогу це зробити. Основним завданням в галузі молочного скотарства є відтворення стада і пошук можливостей розширення поголів'я корів до оптимального. Оскільки невелике за обсягом виробництво не дає змогу в повній мірі використовувати технічні засоби та стає некупним.

Висновки. Таким чином, підвищення економічної ефективності виробництва продукції молочного скотарства цілком залежить від розвитку великих спеціалізованих сільськогосподарських підприємств різних форм власності та господарювання. Критичною є ситуація з розвитком молочного скотарства у сільськогосподарських підприємствах Херсонської області, кількість яких різко скоротилася. Основними виробниками молока в регіоні є господарства населення, питома вага яких у загальному обсягу виробництва складає приблизно 90%, що, безумовно, не є позитивним явищем. Тобто підвищення економічної ефективності виробництва продукції молочного скотарства можливе за рахунок активного державного регулювання розвитку галузі, матеріальної винагороди, підвищення якості продукції й інших важелів ефективного господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ладика В. Вітчизняний ринок молока: питань більше ніж відповідей / пропозиція. – 2010. – № 4.
2. Петренко Р.О. Основні напрями підвищення ефективності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Роман Олександрович Петренко / Харк. нац. агр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. - Х., 2010. - 16 с.
3. Саблук П.Т. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні: моногр. / П.Т. Саблук, В.І. Бойко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 340 с.
4. Статистичний щорічник Херсонської області за 2014 рік / За ред. В.А. Вознюка. – Херсон: Головне управління статистики у Херсонській області, 2015. – 494с.

УДК: 631.164.23

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Синенко О.О. – здобувач, ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

У статті проаналізовано рівень державної підтримки сільськогосподарських підприємств, її основні форми та рівень забезпечення від загальної потреби. Досліджено сутність понять «державна підтримка» та «державна допомога», форми їх впливу на сільськогосподарські підприємства. Розглянуті органи, які зацікавлені у реформуванні системи державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств за відповідними напрямками та строками реалізації.

Ключові слова: державна підтримка, фінансування, сільськогосподарське підприємство, бюджетні кошти, держава, ресурси.

Синенко А.А. Финансовый механизм государственной поддержки сельскохозяйственных предприятий

В статье проанализирован уровень государственной поддержки сельскохозяйственных предприятий, ее основные формы и уровень обеспечения от общей потребности. Исследована сущность понятий «государственная поддержка» и «государственная помощь», формы их влияния на сельскохозяйственные предприятия. Рассмотрены органы, которые заинтересованы в реформировании системы государственной финансовой поддержки сельскохозяйственных предприятий по соответствующим направлениям и срокам реализации.

Ключевые слова: государственная поддержка, финансирование, сельскохозяйственное предприятие, бюджетные средства, государство, ресурсы.

Sinenko O.O. Financial mechanism of state support of agricultural enterprises

The article analyzes the level of state support of agricultural enterprises, its basic form and level of the total need. The essence of the concepts of "state support" and "state aid" forms of their impact on agricultural enterprises. Considered bodies interested in reforming the system of state financial support agricultural enterprises in the relevant areas and timing of implementation.

Key words: State support and financing agricultural enterprise budget, state resources.

Постановка проблеми. Участь держави у сфері аграрної політики здійснює вагомий вплив за допомогою державних механізмів на сільськогосподарські підприємства і в першу чергу шляхом прийняття відповідних законів, запровадження різноманітних програм розвитку, надання соціальних пільг та соціальне забезпечення суб'єктам сільськогосподарського виробництва. Проте, це далеко не всі можливості на напрями аграрної політики держави. Слід зазначити, що аграрний сектор економіки є досить своєрідним, і хоча він залежить великою мірою від природно-кліматичних умов, все ж велику роль у розвитку даної галузі господарства відіграє державне втручання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед теоретичних досліджень, увага яких приділена як практичним, так і теоретичним аспектам державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств, механізму їх функціонування і регулювання, є ряд наукових розробок: В. Валентинова, А. Верзуна, М. Гладія, М. Дем'яненка, І. Комарова, В. Крупського, П. Лойко, А. Мазура, С. Майстро, М. Месель-Веселяка, М. Мозгового, О. Ривака, В. Русана, Н.С. Танклевської, О. Терещенка, А. Юрченко та інших. Проте, треба зазначити, що в даній проблемі є ще багато недосліджених питань, які потребують не лише дискусійного вирішення, але й постановки. Позитивним фактом є те, що в науковому сприйнятті ця проблема досліджується з різних точок зору і має вагоме підґрунтя для реалізації.

Постановка завдання. Метою написання статті є дослідження форм і методів державної підтримки сільськогосподарських підприємств України, спрямованих на підвищення їх конкурентоспроможності та обґрунтування концептуального підходу до формування системи державного регулювання сільськогосподарського виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сфері державного регулювання сільськогосподарського виробництва значна увага приділяється опосередкованим формам його державної підтримки сільськогосподарських підприємств, що являють собою систему заходів зі створення сприятливих організаційно-економічних умов для їх функціонування та розвитку [9]. В умовах

інтеграції України у ЄС було прийнято відповідні реформи, які сприяють цьому процесу.

Так, у 2013 р. розроблено Проект ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС», що виконується консорціумом на чолі з Crown Agents Ltd. Загальна мета Проекту полягає у сприянні розвитку сталої і послідовної системи управління державними фінансами шляхом створення всеосяжної та прозорої нормативно-правової бази та ефективної інституційної інфраструктури у сфері державних закупівель, а також удосконалення підзвітності та професійної етики органів державної влади у сфері державних закупівель і розвитку національної системи державної допомоги в Україні. Проект сприяє розвитку послідовної системи управління державними фінансами шляхом створення всеосяжної та прозорої правової бази та ефективної інституційної інфраструктури у сфері державних закупівель, а також удосконалення підзвітності та професійної етики органів державної влади у сфері державних закупівель і розвитку національної системи державної допомоги в Україні [1].

Згідно Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», ухваленого у липні 2014 року, основними органами, які зацікавлені у реформуванні системи державної допомоги та відповідають за їх реалізацію наведено на рис. 1.

Рис. 1. Органи державної підтримки суб'єктів господарювання

Основною ціллю цього проекту є представити Уряду, зацікавленим державним органам і установам України, громадськості початковий аналіз цілей, масштабу, основних отримувачів загальних сум державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні за останні роки. Аналогічних досліджень в Україні не проводилось. При цьому, доцільно визначити сутність понять «державна підтримка» та «державна допомога» та форми їх впливу на сільськогосподарські підприємства (рис. 2).

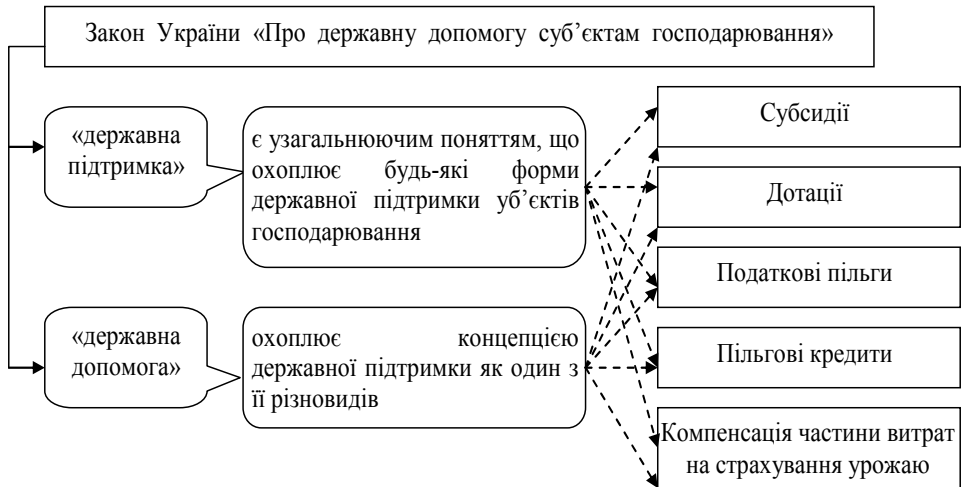

Рис. 2. Структура державної підтримки сільськогосподарських підприємств

Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» визначає державну допомогу суб'єктам господарювання як підтримку у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності. Заходи державної підтримки, спрямовані на сприяння загальному економічному розвитку і сталому зростанню. Нині ідеологія державної підтримки орієнтована на економічний прагматизм, що виражається в збільшенні віддачі кожної гривні бюджетних коштів. Сільськогосподарські підприємства мають більш високий рівень віддачі фінансових вкладень за рахунок масштабів виробництва. З цих позицій цілком зрозуміла нинішня структура розподілу бюджетного фінансування розвитку аграрного виробництва. Однак, вона не відповідає гостроті проблеми фінансового забезпечення для різних за обсягами виробництва сільськогосподарських підприємств [3].

У світовій практиці за розподілу бюджетних коштів на підтримку сільськогосподарства враховується не лише економічний, а й соціальний, культурний, історичний, екологічний аспекти. В цьому контексті будується й концепція сталого розвитку аграрного виробництва та сільських територій, яка домінує в економічній та аграрній політиці розвинутих країн. Наприклад, в США близько 70 % бюджетних дотацій отримують найменші за розмірами виробництва сільськогосподарські товаровиробники. Розглянемо рівень державного фінансування аграрних підприємств нашої країни та деяких розвинутих країн світу. Дані про фактичні обсяги середньої щорічної державної підтримки сільського господарства в окремих країнах світу наведені в табл. 1.

Як показують дані рис. 1, фактичні обсяги щорічної державної підтримки сільського господарства в розвинених країнах світу суттєво відрізняються: від 210 у Новій Зеландії до 92 млрд. дол. США у країнах ЄС. Досвід

розвитку сільського господарства європейських країн і забезпечення конкурентоспроможності їх аграрних підприємств на світовому ринку вказує на провідну роль держави та державної підтримки в цьому процесі [4].

Таблиця 1 - Обсяги державного фінансування сільськогосподарських підприємств розвинених країн*

Країна	Обсяги фінансування, млн. дол.
Австралія	450
Нова Зеландія	210
Канада	4850
США	23679
Європейський Союз	92390
Японія	35472

* розраховано автором за даними [3]

Для нашої країни, яка є членом Світової організації торгівлі (СОТ), державне фінансування сільськогосподарських підприємств поділяється на певні категорії: “зелений кошик”, “синій кошик”, “жовтий кошик”. Перший включає в себе заходи державної підтримки, які не впливають або впливають несуттєво на торгівлю й виробництво [6]. Наприклад, маркетинг, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників, культурно-освітня діяльність у сільській місцевості, прикладні розробки у сфері розвитку сільськогосподарського виробництва.

На сьогодні механізм державного фінансування в аграрному секторі економіки України здатен забезпечити не більше 10-20% загальної потреби. Відтак постійне недофінансування галузі на рівні 80-90% призводить до суттєвого зниження ефективності використання бюджетних коштів та не спричинює стрімке підвищення показників розвитку галузі [6, с. 3]. Необхідні нові ефективні зміни у напрямі державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств. У цьому напрямі прийнято План заходів із виконання Міністерством аграрної політики України та центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України (КМУ) через Міністра аграрної політики та продовольства України, Програми діяльності КМУ і Коаліційної угоди прийнятої у 2015 р. [5]. У виконанні Реформи сільського господарства до 2020 р. передбачаються певні зміни і для сільськогосподарських підприємств у частині державної фінансової підтримки:

1) до 1 червня 2017 р. розроблення нової системи оподаткування, яка стимулюватиме розвиток сільськогосподарського виробництва;

2) вдосконалення системи державної підтримки сільськогосподарського виробництва, забезпечення її прозорості (менша кількість програм, чітке і недвозначне формулювання вимог до заявників) (II квартал 2015 р.);

3) державна підтримка фермерських господарств, малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників шляхом надання пільгових кредитів, у тому числі довгострокових, для фінансування проектів, спрямованих на виробництво (з можливою подальшою переробкою) сільськогосподарської продукції, та здешевлення страхових платежів (премій) за договорами страхуван-

ня сільськогосподарських культур від ризику загибелі (починаючи з I кварталу 2016 року);

4) забезпечення законодавчого врегулювання та практичне запровадження фінансових інструментів на ринках сільськогосподарської продукції (аграрні розписки, ф'ючерсні і форвардні контракти, у тому числі укладені на світових товарних та фондових біржах) (I квартал 2015 року);

5) залучення в організований аграрний ринок малих та самозайнятих форм господарювання (особистих селянських господарств) за умови дотримання такими господарствами законодавчо встановлених вимог щодо якості та безпечності харчової продукції, законодавче закріплення сімейного типу господарювання (сімейних фермерських господарств) з наданням їм статусу сільськогосподарських товаровиробників, розвиток дрібних та сімейних фермерських господарств на засадах їх кооперації та об'єднання (IV квартал 2015 року);

6) приватизація державних підприємств, підпорядкованих Мінагрополітики, крім об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення та пам'яток культури;

7) сприяння залученню інвестицій міжнародних фінансових установ та країн – стратегічних партнерів України (зокрема, Європейський Союз, США, Китай) для реалізації проектів в агропромисловому комплексі;

8) зміна ролі аграрного фонду шляхом розроблення та сприяння прийняттю у новій редакції закону України «Про державну підтримку сільського господарства України».

Висновки. Незважаючи на величезний потенціал, сільське господарство України досі залишається неефективним та неконкурентоспроможним, а цілий ряд організаційних і фінансових проблем – нерозв'язаними. Потребує вдосконалення система державного регулювання та фінансування підприємницької діяльності в сільському господарстві, в т.ч. використання державою переважно фінансових, а не адміністративних регулюючих важелів. Державна підтримка сільськогосподарського виробництва повинна бути орієнтована на інноваційний та інвестиційний розвитку сільськогосподарських підприємств. Державне фінансування сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах господарювання є об'єктивною необхідністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Звіт про результати дослідження державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні [Електронний ресурс]: Режим доступу: www.eupublicprocurement.org.ua
2. Крупський В.С. Можливості державної фінансової підтримки сільського господарства в Україні під час економічної кризи / В.С. Крупський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.11. – С. 184-188.
3. Мазур А.Г. Державне фінансування сільськогосподарських підприємств / А.Г. Мазур // Економіка та управління АПК. – 2014. – № 2. – С. 35-39.
4. Майстро С. В. Напрями державної підтримки аграрного сектору та її вплив на конкурентоспроможність продукції на світовому ринку [Електронний ресурс]: / С. В. Майстро. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/galuz/05msvpsr.pdf>.

5. Реформа сільського господарства Проект Верховної ради України VIII скликання «Коаліційна угода» 2014 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/15654.3>.
6. Танклевська Н.С. Фінансовий потенціал як категорія управління фінансами підприємств / Н.С. Танклевська // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії – 2009. - № 2 (16).- С. 257-263.

УДК: 336.14; 330.564.4

ПРАГМАТИКА МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ІНДИКАТОРІВ ДЕРЖАВИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Сисоєнко І. А. – к.е.н., доцент Херсонський НТУ
Карлюка Д. О. – к.е.н., доцент Херсонський НТУ

У статті розглянуті основні макроекономічні індикатори держави. Проаналізовано вплив макроекономічних індикаторів на формування доходної частини Державного бюджету України. Визначено зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на рівень доходів державного бюджету та мають економічне, соціальне, політичне і національне спрямування.

Ключові слова: державний бюджет, доходи державного бюджету, макроекономічні показники, ВВП, індекси цін споживачів та виробників.

Сисоєнко И. А., Карлюка Д. А. Прагматика макроэкономических индикаторов государства и их влияние на формирование доходной части государственного бюджета Украины

В статье рассмотрены основные макроэкономические индикаторы государства. Проанализировано влияние макроэкономических индикаторов на формирование доходной части Государственного бюджета Украины. Определены внешние и внутренние факторы, влияющие на уровень доходов государственного бюджета и имеют экономическое, социальное, политическое и национальное направление.

Ключевые слова: государственный бюджет, доходы государственного бюджета, макроэкономические показатели, ВВП, индексы цен потребителей и производителей.

Sisoenko I.A., Karlyuka D.A Pragmatics macroeconomic indicators of the state and their influence on the formation of the state budget of Ukraine

The article describes the main macroeconomic indicators of the state. The influence of macroeconomic indicators on the formation of the state budget of Ukraine. Detected internal and external factors affecting the level of income of the state budget and with economic, social, political and national orientation.

Keywords: state budget, state budget revenues, macroeconomic indicators, GDP, consumer price indices and manufacturers.

Постановка проблеми. Доходи державного бюджету забезпечують соціально-економічний розвиток держави як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях, а також надає фінансову підтримку населенню. Важливою умовою виконання бюджетом цієї ролі є збалансування її доходів з видатками. Адже значне перевищення видатків над доходами призводить до економічної

кризи, зростання державного боргу, дефіцитів бюджетів усіх рівнів тощо. Багатогранність економічних відносин, що відбуваються у процесі бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку, вимагає ґрунтовного вивчення характеру та напрямів таких відносин. Державний бюджет впливає на всі процеси, які відбуваються у соціальній та економічній сферах суспільства. Тому актуальним є дослідження методів, видів і джерел формування державних доходів та проведення їх оцінки з метою виявлення шляхів їх збільшення та раціонального використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій фаховій літературі активно вивчаються і дискутуються проблеми, пов'язані із характеристикою доходів державного бюджету як економічної категорії, так і інструменту забезпечення економічної стабільності країни. Передовий погляд на роль і значимість доходів державного бюджету в системі державних фінансів є предметом наукових досліджень таких вітчизняних науковців, як: Загорський В.С., Вовчак О.Д., Благун І.Г., Пасічник Ю.В., Юрій С.І., Федосов В.М., Чуй І.Р., Єпіфанов А.О., Дьяконова І.І., Сало І.В., Біла О.Г., Владимирова К.М., Абсава Л.О., Владимиров Л.В., Мінза Т.К., Базилевич В.Д., Баластрик Л.О., Карлін Л.І., Романенко О.Р., Огородник С.Я., Зязюн М.С., Славкова А.А. та інші провідні фахівці.

Складність механізму формування та розподілу доходів державного бюджету привертає увагу вчених і практиків, що зумовлює поглиблення досліджень та інших аспектів цього поняття. Зокрема, Вознюк Г.Л., Врублевська О.В., Загородній А.Г., Ковалева В.М., Опарін В.М., Романовський М.В., Сабанті Б.М., Смовженко Т.С. наполягають на пріоритетності фінансової (вартісної) форми доходів державного бюджету, які визначають як сукупність різних видів грошових надходжень.

Постановка завдання. Основними завданнями даного наукового дослідження є аналіз впливу макроекономічних індикаторів держави та їх вплив на формування доходної частини державного бюджету України.

Методологічною базою дослідження послужили відповідні нормативно-правові документи, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, дані Міністерства фінансів, звітні дані про виконання доходної частини Державного бюджету України, вибіркові монографічні обстеження, спеціальні літературні джерела тощо.

У процесі дослідження було застосовано методи: статистичного аналізу – порівняння, групування та індексації при оцінці структури та динаміки податкових та неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом та трансфертів; системний підхід – для визначення складових системи управління формуванням доходів Державного бюджету України.

Виклад основного матеріалу дослідження. На рівень доходів державного бюджету впливають зовнішні та внутрішні фактори, що мають економічне, соціальне, політичне і національне спрямування. Розглянемо лише економічний напрям як найбільш вагомий (макроекономічні індикатори):

- рівень ВВП;
 - індекси цін споживачів та виробників;
 - доходи і видатки населення;
 - зовнішня торгівля.
-

Проаналізуємо рівень реального та номінального ВВП України за п'ять років (табл. 1).

Таблиця 1 - Динаміка номінального та реального ВВП України за 2010-2014 роки*

Роки	Номінальний ВВП (у фактичних цінах), грн.	Темпи приросту до попереднього року, %	Реальний ВВП (у млн. дол. США)	Темпи приросту до попереднього року, %
2010	1082569	-	136420	-
2011	1316600	+21,6	165239	+21,1
2012	1408889	+7,0	176308	+6,7
2013	1454931	+3,3	182026	+3,2
2014	1566728	+7,7	130908	-28,1

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1-4].

Аналіз таблиці 1 показує, що протягом 2010-2011 років спостерігалось підвищення номінального ВВП з 15,8% до 21,6% за рахунок відносної стабільної макроекономічної ситуації та збільшенням обсягів промислового виробництва. Так, індекс виробництва промислової продукції становив 107,6%. У 2012 році зовнішньоекономічна кон'юнктура залишалася несприятливою. Це стало однією з причин продовження тенденції до зменшення обсягів промислового виробництва, а так, і до зменшення ВВП до 7,0% у порівнянні з минулим роком. Так, індекс виробництва промислової продукції у 2012 році становив 98% порівняно з 107,6% у 2011 році. Погіршення економічної ситуації у 2013 році призвела до рівня ВВП 3,3%. Хоча у четвертому кварталі й спостерігалася позитивна економічна динаміка, та продовжувалась тенденція до зменшення обсягів промислового виробництва. Так, індекс виробництва промислової продукції у 2013 році становив 95,7%. Номінальний ВВП у 2014 році склав 1566,7 млрд. грн., що на 111,8 млрд. грн., або на 7,7%, більше, ніж у минулому році. Відповідно до цього ситуація з рівнем реального ВВП аналогічна.

Індекс споживчих цін (далі - ІСЦ) за період з 2010 по 2014 роки зріс на 15,8%. Це пояснюється, в основному, подорожчанням продуктів харчування, оскільки їх питома вага у споживчому кошику, на основі якого відбувається розрахунок ІСЦ, складає близько 55,0%. Динаміка індексів споживчих цін за 2010-2014 роки зображена на рисунку 1.

Індекс цін виробників (далі - ІЦВ) за період з 2010 по 2014 роки зріс на 13,1%. Причиною стрімкої висхідної динаміки ІЦВ з початку року (включно до травня 2010 року) є відновлення попиту на вітчизняну продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках завдяки збільшенню ділової активності у реальному секторі економіки після періоду економічного спаду. Крім того, на збільшення ІЦВ вплинуло подорожчання сировинних та енергетичних ресурсів, що, у свою чергу, впливає на формування собівартості продукції (рис. 2).

Перш ніж проаналізувати доходи населення звернімося до визначення номінальної та реальної заробітних плат. Номінальна заробітна плата - це сума грошей, яку одержує працівник за годину, день, місяць. Реальна заробітна плата виражається в кількості товарів і послуг, які працівник може придбати за свою грошову (номінальну) заробітну плату.

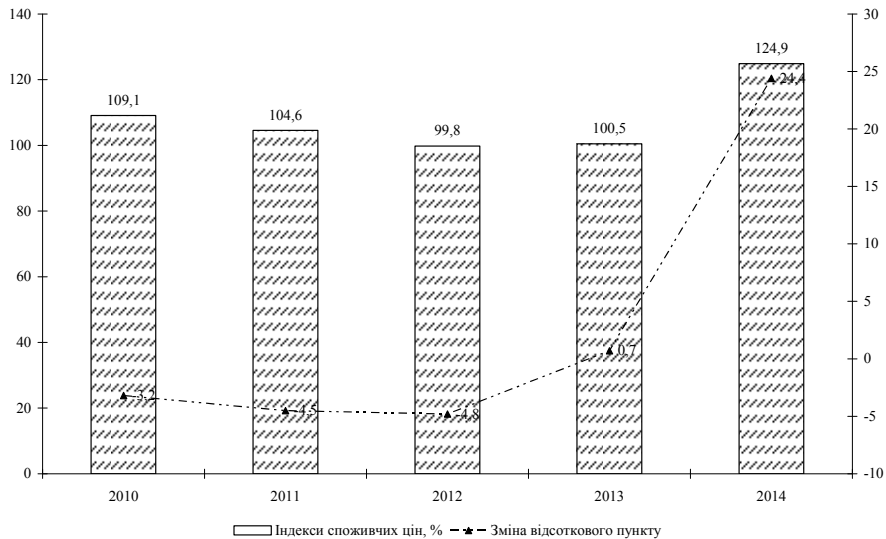

Рисунок 1. Динаміка індексів споживчих цін за 2010-2014 роки

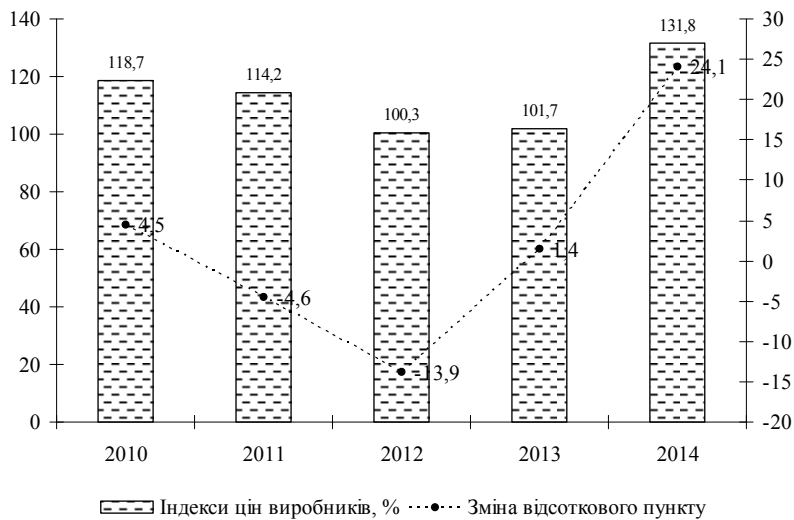

Рисунок 2. Динаміка індексів цін виробників за 2010-2014 роки

Отож, упродовж 2010-2014 років структура номінальних доходів населення практично не змінилася порівняно з попередніми роками. Розмір номінальної середньомісячної заробітної плати у розрахунку на одного штатного працівника по Україні зріс з 2104 грн. до 2910 грн. Найбільше значення середньомісячної заробітної плати традиційно зафіксовано у м. Києві (з 3431 грн. до 5007 грн.), найменше - у Тернопільській області (з 1659,0 грн. до 2359 грн.), Херсонській (з 1733 грн. до 2464 грн.) та Чернігівській (з 171 грн. до 2504 грн.).

Серед видів економічної діяльності, де номінальна заробітна плата за період з початку року має найвищі значення, можна виділити: діяльність авіаційного транспорту (14023 грн.), фінансову та страхову діяльність (8171 грн.), додаткові транспортні послуги та допоміжні операції (3428 грн.), діяльність водного транспорту (3428 грн.), інформацію та телекомунікації (4599 грн.), а також професійну, наукову та технічну діяльність (4465 грн.).

Основною формою міжнародних економічних відносин є зовнішня торгівля. Зовнішньоторговельні стосунки мають велике значення як для розвитку економіки України, так і для наповнення доходної частини Державного бюджету України. Проаналізуємо експорт та імпорт українських товарів (табл. 2).

Таблиця 2 - Динаміка експорту та імпорту товарів за 2010-2014 роки *

Роки	Експорт товарів, млрд. дол. США	Темп приросту, %	Імпорт товарів, млрд. дол. США	Темп приросту, %
2010	51430,5	-	60740,0	-
2011	68394,2	+33,0	82608,2	+36,0
2012	68809,8	+0,6	84658,1	+2,5
2013	63312,0	-8,0	76964,0	-9,1
2014	59913,5	-5,4	54381,8	-29,3

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1-4].

За результатами таблиці 2 видно, що експорт українських товарів з 2010 по 2011 роки значно виріс. Та вже з 2012 по 2014 роки, у зв'язку з погіршення економічної ситуації в державі, – почав падати. Експорт українських товарів у період з 2010 по 2014 роки збільшувався за рахунок таких товарів: чорні метали та вироби, мінеральні продукти, механічне та електричне обладнання, продукти рослинного походження, продукти хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, транспортні засоби та шляхове обладнання, жири та олії тваринного походження. Щодо імпорту українських товарів та послуг у період з 2010 по 2013 роки значно виріс. Імпорт українських товарів та послуг збільшувався за рахунок мінеральних продуктів, механічного та електричного обладнання, продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, недорогочінних металів та виробів з них, транспортних засобів та шляхового обладнання, а також полімерних матеріалів, пластмаси та каучуку.

Проаналізуємо експорт та імпорт послуг за 2010-2014 роки (табл. 3).

Таблиця 3 - Динаміка експорту та імпорту послуг за 2010-2014 роки *

Роки	Експорт послуг, млрд. дол. США	Темп приросту, %	Імпорт послуг, млрд. дол. США	Темп приросту, %
2010	11636,6	-	5440,3	-
2011	15792,2	+34,3	6235,2	+14,6
2012	13527,6	-14,3	6706,3	+7,6
2013	14509,3	+10,2	7649,3	+14,1
2014	11273,3	-24,4	5676,1	-25,8

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1-4].

За результатами таблиці 3 видно, що експорт послуг має не стабільну тенденцію. За аналізований період збільшення експорту послуг відбувалося за

рахунок збільшення обсягів послуг роялті та ліцензійних послуг, трубопровідного транспорту, фінансових послуг, інших ділових, послуг з подорожей, різних ділових, професійних та технічних послуг, комп'ютерних послуг, будівельних послуг, послуг зв'язку, та повітряного транспорту. Водночас зменшилися обсяги експорту послуг морського транспорту, страхових послуг та державних послуг.

Найбільшу частку у загальному обсязі українського імпорту послуг склали транспортні послуги, фінансові послуги, різні ділові, професійні та технічні послуги, державні послуги, не віднесені до інших категорій.

Висновки. Отже, діюча практика фінансових індикаторів держави ефективно впливає на формування дохідної частини Державного бюджету, та головним пріоритетом є дотримання сприятливого для економічного відродження курсу на послідовне, системне, виважене реформування податкової та бюджетної систем. Лише така позиція може дати бажаний результат - прискорити економічне зростання, яке, в свою чергу, збільшить доходну частину Державного бюджету України та дозволить підвищити рівень життя українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2011 рік [Електронний ресурс] / - Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Budget-Monitor/KV_IV_2011_Monitoring_ukr.pdf.
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2012 рік [Електронний ресурс] / - Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quarter%202012/KV_IV_2012-13_Monitoring_ukr.pdf.
3. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2013 рік [Електронний ресурс] / - Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quat%202013/KV_IV_2013_Monitoring_ukr.pdf.
4. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2014 рік [Електронний ресурс] / - Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202014/ukr/KV_IV_2014_Monitoring_ukr.pdf.

УДК 352 (4)

ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Слепцов В.А. – к.е.н., міський голова Карлівки, Полтавська область

Досліджено основні засади становлення та розвитку місцевого самоврядування за роки незалежності України, поряд із здобутками були виділені і їх недоліки. Розглянута децентралізація бюджетних фінансових ресурсів та напрями зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування Полтавської області. Висвітлена нова парадигма підходів формування місцевих бюджетів.

Ключові слова: децентралізація, фінансові ресурси, місцевого самоврядування, громада, бюджет, дохід, видатки.

Слепцов В.А. Поддержка развития объединенных территориальных общин в полтавской области

Исследованы основные принципы становления и развития местного самоуправления за годы независимости Украины, наряду с достижениями были выделены и их недостатки. Рассмотрена децентрализация бюджетных финансовых ресурсов и направления укрепления материальной и финансовой основы местного самоуправления Полтавской области. Освещена новая парадигма подходов формирования местных бюджетов.

Ключевые слова: децентрализация, финансовые ресурсы, местного самоуправления, община, бюджет, доход, расходы.

Sleptov V.A. Support the development of communities united in Poltava region

The basic principles of formation and development of local government in the years of Ukraine's independence, along with the achievements were highlighted and their shortcomings. Considered the decentralization of budget funds and directions of strengthening of material and financial basis of local government, Poltava region. Highlighted by a new paradigm of local budgeting approaches.

Keywords: decentralization, financial resources, local government, community, budget, income, expenses.

Постановка проблеми. Децентралізація влади передбачає побудову ефективної системи місцевого самоврядування, зокрема створення спроможних територіальних громад, обрання відповідальних місцевих рад, формування професійних виконавчих органів, а також наділення їх достатніми повноваженнями та ресурсами. На сьогодні Уряд затвердив перспективні плани формування територій громад і їх кількість в Україні зростає щодня. Як свідчить міжнародний досвід, не можливо здійснити перерозподіл повноважень та ресурсів між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на користь останніх без їх посилення (укрупнення) чисельно та територіально.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем децентралізації місцевої влади та запровадженню реформ місцевого самоврядування займається ряд українських науковців. Серед вітчизняних науковців, вагомих вклад зробили такі як А.Бальян, С.Біла, О.Богорад, В.Воротін, Є.Кіш, М.Лендель, С.Максименко, Т.Мірзодаєва, Т.Никитюк, В.Падалка, В.Панова, М.Підмогильний, О.Тевелев, В.Чужиков та ін.

Постановка завдання. Мета полягає у визначенні проблем та дослідженні обґрунтованих напрямів розвитку об'єднаних територіальних громад у Полтавській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Демократична держава передбачає існування відповідної моделі організації влади, в основу якої покладено принцип народовладдя та яка забезпечує реальні можливості реалізації народом належної йому влади на всіх рівнях, реальні засоби впливу народу на політику держави, що здійснюється органами публічної влади, на відповідність діяльності органів влади суверенній волі народу та їх змінність [1]. Тобто, коли вся система публічної влади відповідає цим вимогам, це свідчить про наявність демократичного політичного режиму. Управління місцевими справами може здійснюватися двома способами: призначуваними «згори» чиновниками державного апарату, які функціонують на місцях (міське управління) або на основі самоврядування населення адміністративно-територіальних оди-

ниць (місцеве самоврядування). Проте, необхідною складовою демократичної системи управління суспільством слід вважати саме місцеве самоврядування. Оскільки воно забезпечує управління значною частиною справ у місцевих територіальних одиницях на основі самоорганізації населення цих одиниць (територіальних громад). Сьогодні, відповідно до ст. 5 Конституції України, носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. Відповідно до ст. 140 Конституції України, місцеве самоврядування є правом громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [3]. Місцеві проблеми доцільніше та ефективніше вирішувати не з центру з допомогою державних чиновників, які працюють на місцях, а передусім, шляхом підтримки та активізації діяльності територіальних громад у межах демократичної системи управління.

Як свідчить Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [5] суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, – селищною, центром якої визначено село, – сільською. Однак ні в Конституції України, ні в Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» [6] не встановлено нової термінології щодо об'єднаних громад, там встановлено, що є сільський, селищний міський голова та відповідні ради, тому слід користуватися старими поняттями для нових суб'єктів з врахуванням нововведень Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Прийняті у грудні 2014 р. зміни до Бюджетного і Податкового кодексів та Закон України «Про державний бюджет на 2015 р.», що був сформований із врахуванням нової фінансової основи місцевих бюджетів, можна розглядати як перший крок Уряду та Парламенту у напрямку проведення реформи децентралізації влади. І цей крок вимагає зробити наступні логічні кроки зі зміни адміністративно-територіального устрою та розділення повноважень між різними гілками влади. Адже, протягом 2014 р. однією з найбільш популярних реформ, яка звучала у промовах Президента, депутатів Парламенту та міністрів була реформа місцевого самоврядування – децентралізація влади, яка базується на декількох важливих складових: визначення нової територіальної основи місцевого самоврядування (зміна адміністративно-територіального устрою) та передача повноважень і ресурсів на місцевий рівень [4]. Зміна парадигми підходів формування місцевих бюджетів наведено на рис. 1. Окрім цих фінансових можливостей відповідно до статті 24-1 Бюджетного кодексу України об'єднані територіальні громади мають можливість подавати заявки до Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) на отримання фінансування власних інвестиційних проектів регіонального розвитку. У 2015 р. бюджет ДФРР склав 3 млрд. грн., а в 2016 р. – 4,7 млрд. грн. Станом на вересень 2015 року регіонами України подано 1056 інвестиційних проектів [4]. Інформаційний супровід реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади забезпечується в рамках впровадження Проекту «Експертна та інформаційна підтрим-

ка процесу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», що реалізується Інститутом громадянського суспільства за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Також в рамках Проекту здійснюється підтримка діяльності експертної групи, яка допомагає органам державної влади у розробці (доопрацюванні) законопроектів, актів Кабінету Міністрів України та інших документів, необхідних для найскорішого впровадження в Україні реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, а також організація публічного обговорення розроблених проектів актів та лобіювання їх ухвалення Верховною Радою України.

Зміна парадигми підходів формування місцевих бюджетів передбачає [4]:

1. Підвищення бюджетної та фінансової самостійності місцевих бюджетів.

2. Стимулювання громад до об'єднання та формування спроможних територіальних громад через механізм переходу бюджетів об'єднаних громад на прями міжбюджетні відносини з державними бюджетом, наділення таких громад повноваженнями, рівнозначними повноваженням міст обласного значення, позбавлення права на виконання делегованих державою повноважень органів місцевого самоврядування в селах, селищах, містах районного значення, що не об'єдналися.

3. Розширення наявної дохідної бази місцевих бюджетів шляхом: – передачі з державного бюджету плати за надання адміністративних послуг (крім 50% адміністративного збору за держреєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців), державного мита; – збільшення відсотка зарахування екологічного податку з 35 до 80%; – закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел – податку на доходи фізичних осіб за новими нормативами (бюджети міст обласного значення, районів – 60 %, обласні бюджети – 15 %, бюджет м. Києва – 40 %) та податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки (обласні бюджети – 10 %); – запровадження з 2015 року збору з роздрібного продажу підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою в діапазоні від 2% до 5% вартості реалізованого товару замість збору за виноградарство, садівництво та хмелярство, який надходитиме до місцевих бюджетів; – розширення з 2015 року бази оподаткування податку на нерухомість шляхом включення до оподаткування комерційного (нежитлового) майна.

4. Децентралізацію видаткових повноважень у соціально-культурній сфері та чіткий розподіл компетенцій, сформований за принципом субсидіарності. З державного на регіональний та місцевий рівні передаються окремі заходи та заклади в освітній і медичній та культурній сферах; підтримка місцевих рад фізкультурно-спортивних товариств та їх спортивних баз тощо.

5. Запровадження нових видів трансфертів (базова дотація, освітня субвенція, субвенція на підготовку робітничих кадрів, медична субвенція; субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру, реверсна дотація). Базова дотація матиме компенсаторний характер та забезпечуватиме вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів за закріпленими доходами (податком на доходи фізичних осіб, податком на прибуток). Визначено механізм розподілу та використання нових субвенцій у розрізі адміністративно-територіальних одиниць.

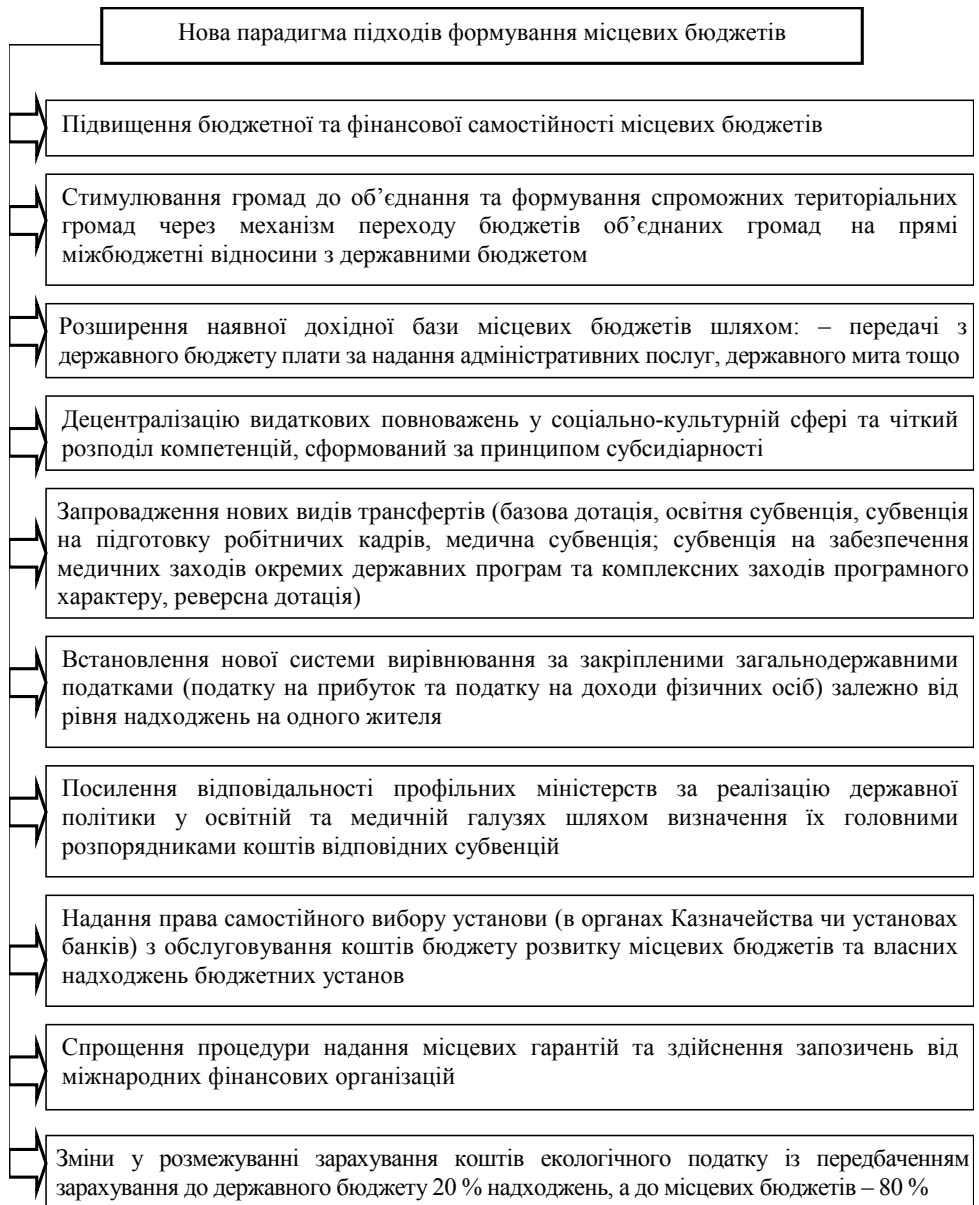

Рис. 1. Нова парадигма підходів формування місцевих бюджетів

* згруповано автором за даними [4]

6. Встановлення нової системи вирівнювання за закріпленими загальнодержавними податками (податку на прибуток та податку на доходи фізичних осіб) залежно від рівня надходжень на одного жителя. Решта платежів вирівнюванню не підлягають і залишаються в повному розпорядженні місцевих бюджетів. Зазначене сприятиме забезпеченню місцевих бюджетів достатніми

надходженнями та стимулюватиме місцеві органи влади до залучення додаткових надходжень та розширення бази оподаткування.

7. Посилення відповідальності профільних міністерств за реалізацію державної політики у освітній та медичній галузях шляхом визначення їх головними розпорядниками коштів відповідних субвенцій.

8. Надання права самостійного вибору установи (в органах Казначейства чи установах банків) з обслуговування коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів та власних надходжень бюджетних установ.

9. Спрощення процедури надання місцевих гарантій та здійснення запозичень від міжнародних фінансових організацій.

10. Зміни у розмежуванні зарахування коштів екологічного податку (крім податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів) із передбаченням зарахування до державного бюджету 20 % надходжень, а до місцевих бюджетів – 80 %, у тому числі до обласних бюджетів – 55 %, сільських, селищних, міських бюджетів – 25 % та бюджету міста Києва – 80%.

В Україні розпочалася довгоочікувана реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади, яка передбачає передачу більших повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад. Важливою складовою та запорукою реалізації цієї реформи є формування спроможних громад, яке відбувається шляхом об'єднання територіальних громад.

Щодо розвитку об'єднаних територіальних громад у Полтавській області 13 серпня 2015 року Полтавська обласна рада прийняла рішення про створення 10 об'єднаних територіальних громад. За даними офісу реформ, до складу новоутворених об'єднаних громад ввійшли населені пункти 39 рад: Білоцерківська громада (Біркивська, Подільська, Балакліївська, Білоцерківська сільські ради); Глобинська громада (Глобинська міська, Жуківська, Бабичівська, Опришківська, Пирогівська, Борисівська сільські ради); Піщанська громада (Піщанська, Гориславська сільські ради); Червонознам'янська громада (Червонознам'янська, Майбородівська сільські ради), Пришибська громада (Пришибська, Кобелячківська сільські ради), Омельницька громада (Омельницька, Запільська, Демидівська, Рокитнянська сільські ради); Шишацька громада (Шишацька селищна, Баранівська, Великоперевезівська, Воскобійницька, Гоголівська, Жоржівська, Ковердинобалківська, Куйбишівська Михайликівська, Пришибська, Великобузівська, Сагайдацька сільські ради); Пирятинська громада (Пирятинська міська, Олександрівська сільська ради); Покровсько-Багачанська громада (Покровсько-Багачанська, Березняківська, Тарасівська сільські ради); Недогарківська громада (Недогарківська, Максимівська сільські ради) [2].

Держава відповідно до законодавства здійснюватиме фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст шляхом надання об'єднаним територіальним громадам коштів у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади.

Крім того, об'єднані відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання громад» та Перспективного плану, громади отримають такі ж самі повноваження, як і міста обласного значення (такі повноваження згідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 01.04.2014 р.): житлово-комунальні послуги, благоустрій, утримання місцевих доріг, розвиток місцевої інфраструктури, освіта,

охорона здоров'я, соціальний захист та допомога, розпорядження землями за межами населених пунктів, фізична культура, культура, забудова території, економічний розвиток громади, пасажирські перевезення в громаді, місцева міліція та пожежна охорона, адміністративні послуги.

Структурні підрозділи територіальних органів центральних органів виконавчої влади на рівні громади надаватимуть послуги з санітарно-епідеміологічного захисту, соціального захисту населення (виплата пенсій, субсидій, компенсацій, забезпечення надання пільг), казначейського обслуговування та реєстрації актів цивільного стану.

Висновки. Дуже важливим є вже сьогодні працювати над планами розвитку своїх територій, інвестиційними планами, в яких на першому місці мають стояти інтереси кожного мешканця цих громад. Таким чином, для того, щоб реформа з децентралізації сприяла зміцненню організаційної, матеріально-фінансової й правової самостійності об'єднаних територіальних громад, необхідно провести розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування різних рівнів та забезпечити вдосконалення бюджетної системи для того, щоб громади мали власні наповнені бюджети, можливість об'єднувати зусилля і акумулювати фінанси для створення спроможних утворень. Дослідження в цьому напрямку є важливими для подальшого розвитку реформи з децентралізації як на рівні області так в цілому по Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К.: ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.
2. Кількість об'єднаних територіальних громад в Україні зростає щодня [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/ua/news/kilkist-obyednanyh-terytorialnyh-gromad-v-ukrayini-zrostaye-shchodnya>.
3. Конституція України: [Текст]: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р.: станом на 1 січ. 2006 р.]. – К.: Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с.
4. Короткий огляд реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні / Інститут громадського суспільства // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.csi.org.ua/?p=5879#sthash.3XPbV7Bz.dpuf>
5. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.09.2015 № 676-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР зі змін. і доп. від 13.12.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

УДК 332.025.12:338.43

СУЧАСНИЙ СТАН, РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ГАЛУЗЕЙ В УКРАЇНІ

Собченко А.М. – к.е.н., доцент,

Круковська О.В. – к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

У статті здійснено аналіз сучасного стану сільського господарства, діяльності сільськогосподарських підприємств України. Розглянуто ресурсний потенціал, чисельність працівників, прибуток, рентабельність сільськогосподарських галузей. Здійснено аналіз ефективності виробництва галузей рослинництва і тваринництва та факторів, що на неї впливають. Виявлені можливі причини зниження важливих показників в сільському господарстві. Запропоновано перспективні напрями розвитку сільськогосподарських галузей.

Ключові слова: сільське господарство, галузь, рослинництво, тваринництво, ресурсний потенціал, земля, ефективність.

Собченко А.М., Круковська О.В. Современное состояние, ресурсный потенциал и перспективы развития сельскохозяйственных отраслей в Украине

В статье проведен анализ современного состояния сельского хозяйства, деятельности сельскохозяйственных предприятий Украины. Исследовано ресурсный потенциал, численность работников, прибыль, рентабельность сельскохозяйственных отраслей. Осуществлен анализ эффективности производства отраслей растениеводства и животноводства и факторов, которые на нее влияют. Выявлены возможные причины снижения важных показателей в сельском хозяйстве. Предложены перспективные направления развития сельскохозяйственных отраслей.

Ключевые слова: сельское хозяйство, отрасль, растениеводство, животноводство, ресурсный потенциал, земля, эффективность.

Sobchenko A.M., Krukivska O.V. Present situation, resource potential and prospects of development of agricultural industries in Ukraine

The article analyzes the current state of agriculture of agricultural enterprises of Ukraine. We consider resource potential, number of employees, revenue, profitability of agricultural industries. The analysis of the efficiency of crop and livestock sectors and factors that affect it. Identified possible reasons for the decline of important indicators in agriculture. Perspective directions of development of agricultural industries.

Key words: agriculture, industry, crops, livestock, resource potential, land efficiency.

Постановка проблеми. Україна за природно-ресурсним та аграрним потенціалом посідає провідне місце у світі. Продукція сільського господарства є ресурсною складовою виробництва у різних галузях національного господарства. У світовому співтоваристві Україну визнають як потенційного лідера з виробництва сільськогосподарської продукції та основних продуктів харчування: зерна, цукру, олії, м'яса, продуктів переробки молока тощо. Але реалізація цього потенціалу вимагає докладання великих зусиль. Розв'язання задач, поставлених у регіональних програмах розвитку сільського господарства і агропромислового комплексу (АПК), дозволить йому зайняти відповідне місце в народногосподарському комплексі як регіону, так і країни, створити оптимальні умови для розширення експорту продукції сільського господарства та достойне входження її у світове співтовариство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку сільсь-

кого господарства висвітлюють у своїх працях В. Г. Андрійчук, С. М. Кваша, М. Й. Малік, В.В.Юрчишин, П. Т. Саблук, В.К. Савчук, В.Я. Месель-Веселяк, О. В. Шкільов, М. М. Ільчук, В. С. Дієсперов та ін. Їх праці є ґрунтовними, проте мінливість економічного середовища постійно вносить зміни в розвиток галузей сільського господарства, що вимагає детальних досліджень.

Постановка завдання. Метою написання статті є дослідження стану розвитку ресурсного потенціалу, сільськогосподарських галузей як передумови ефективного функціонування сільського господарства України та визначення перспективних напрямів їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сільського господарства стримується значним диспаратом цін на його продукцію та цінами на продукцію, що споживається у галузі. Зберігається монополізм на ринку сільськогосподарської сировини. Переробні підприємства часто застосовують ціни, недостатні для забезпечення рентабельного сільськогосподарського виробництва. Недостатньою залишається державна підтримка сільського господарства. Разом із тим ресурсний потенціал сільського господарства, в основі якого знаходяться високопродуктивні землі сільськогосподарського призначення та сприятливі агрокліматичні умови, має значні можливості для подальшого свого розвитку. Існують додаткові можливості щодо збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, внеску галузі в підвищення рівня продовольчої безпеки, зростання експортного потенціалу держави.

Ресурсний потенціал України в галузі сільського господарства залишається достатньо вагомим у світі. Потенціал земель, придатних для рільництва, становить 33 млн. га із 41,7 млн. га всіх угідь. За площею орних земель вона перевищує земельні ресурси низки країн ЄС, зокрема Німеччини – у 2,8 рази; Великобританії – 5,1; Франції – 1,9; Італії – 3,7; Польщі – 2,3; Іспанії – 2,2; Румунії – 3,5; Угорщини – 6,5; Болгарії – 8,6; Греції та Швеції – 12; Данії – 13; Фінляндії – 15; Австрії – 24; Нідерландів – 37; Швейцарії – 83 рази. Сільськогосподарський потенціал України порівняно із США за цією ознакою становить 18%, РФ - 25, Китаю - 27 і Канади – 72,9%. Аграрна потужність України є ключовим екзогенним фактором розвитку сільськогосподарського виробництва та інтеграції його у світовий економічний простір [1, С. 8-86].

Аграрний сектор – один з найбільших галузей народного господарства, що залучає природні ресурси в економічний обіг. Українські сільськогосподарські угіддя становлять 0,8% площі сільськогосподарських земель світу [4, С. 3-9].

Відповідно до вимог Закону України «Про Державний земельний кадастр» Держземагентством України та його територіальними органами здійснюється ведення Державного земельного кадастру. З 1 січня 2013 р. впроваджено автоматизовану систему ведення Державного земельного кадастру на всій території України [3]. Проведене реформування відносин власності в аграрній сфері було спрямовано на формування ефективного сільськогосподарського землекористувача. При цьому держава втратила монопольне право власності на земельні ділянки. Так, якщо в Україні на початок 2003 р. державна власність складала 100 % земельного фонду, то у 2014 р. вона зменшилась до мінімуму (табл. 1).

**Таблиця 1 - Площа сільськогосподарських угідь в Україні
(на кінець року)* тис. га**

Роки	Сільськогосподарські угіддя	у тому числі рілля	Посівні площі сільськогосподарських культур
1990	42030,3	33808,0	32406,0
1995	41861,6	33291,2	30963,0
2000	41829,5	32669,9	27173,0
2005	41763,8	32482,2	26044,0
2006	41722,2	32451,9	25928,0
2007	41675,9	32446,2	26060,0
2008	41650,0	32433,7	27133,0
2009	41625,8	32473,4	26990,0
2010	41596,4	32476,5	26952,0
2011	41557,6	32498,5	27670,0
2012	41536,3	32518,4	27801,0
2013	41525,8	32525,5	28329,0
2014	41511,7	32531,1	27239,1

*Джерело: за даними Держкомстату України [5]

Як свідчать дані табл. 1, загальна площа сільськогосподарських угідь у 2014 р. склала 41511,7 тис. га, по відношенню до попереднього року вона зменшилась на 14,1 тис. га, а по відношенню до 1990 р. на 518,6 тис. га або 1,23 %. Для порівняння, у Польщі під сільгоспвиробництво задіяні двічі менші площі – 14 млн. га, в Німеччині – 12 млн. га, у Румунії – 9 млн. га. Кількість чорноземів в Україні є найбільшою в світі і складає 28 млн. га. [6].

Україна має великий природно-ресурсний потенціал і сприятливі економічні умови для ведення всіх видів сільськогосподарського виробництва. Так, в Україні здійснювали виробництво сільськогосподарської продукції понад 55858 підприємств. Із загальної кількості діючих сільськогосподарських підприємств, які зареєстровані на початок 2014 р. – 15002 становлять господарські товариства, кооперативи, приватні, державні та інші підприємства (крім фермерських господарств), які використовували 41525,8 тис. га сільськогосподарських угідь. Кількість фермерських господарств становить на кінець 2013 р. – 40856 од. або 73,0 % від загальної кількості підприємств [5]. Загальна кількість та динаміка діючих підприємств в Україні наведена в табл. 2.

Займаючи майже половину наявних сільськогосподарських угідь, сільськогосподарські підприємства виробляють половину усієї сільськогосподарської продукції. Зростання ефективності сільськогосподарського виробництва тісно пов'язане з використанням систем зрошення, без якого зібрати належний урожай неможливо. Так, у 2013 р. індекс обсягу сільськогосподарського виробництва порівняно з 2012 р. становив 113,7 %. Обсяг продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у фактичних цінах, за розрахунками, становив 308,1 млрд. грн. Індекс обсягу виробництва продукції рослинництва у 2013 році порівняно з 2012 роком становив 118,1 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – 125,2 %, у господарствах населення – 109,3 %. За попередніми даними, індекс обсягу виробництва продукції тваринництва у 2013 р. порівняно із 2012 р. становив 104,8 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – 108,8 %, у господарствах населення – 101,8 %. У

господарствах усіх категорій порівняно із 2012 р. загальні обсяги виробництва м'яса (реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі) збільшено в 20 регіонах на 8,2 %, обсяги виробництва молока - на 1,1 %, яєць – на 2,5 % [2, С. 117-125]. Основні економічні показники діяльності підприємств галузі сільського господарства наведені в табл. 3.

Таблиця 2 - Кількість та динаміка діючих підприємств в Україні за організаційно-правовими формами господарювання у 2005-2013 рр.*

Показник	Роки									
	2005		2010		2011		2012		2013	
	всього	% до загальної кількості	всього	% до загальної кількості	всього	% до загальної кількості	всього	% до загальної кількості	всього	% до загальної кількості
Усього	57877	100,0	56493	100,0	56133	100,0	55866	100,0	55858	100,0
Господарські товариства	7900	13,7	7769	13,8	7757	13,8	8121	14,5	8295	14,8
Приватні підприємства	4123	7,1	4243	7,5	4140	7,4	4183	7,5	4153	7,4
Виробничі кооперативи	1521	2,6	952	1,7	905	1,6	856	1,6	810	1,5
Фермерські господарства	42447	73,3	41726	73,8	41488	73,9	40732	72,9	40856	73,2
Державні підприємства	386	0,7	322	0,6	311	0,6	294	0,5	278	0,5
Підприємства інших форм господарювання	1500	2,6	1481	2,6	1532	2,7	1680	3,0	1466	2,6

* Джерело: за даними Держкомстату України [5]

Таблиця 3 - Основні економічні показники діяльності підприємств галузі сільського господарства за 2010-2013 рр.*

№ п/п	Показник	Роки				2013 р. у % до 2010 р.
		2010	211	2012	2013	
1.	Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	17253,6	25267,0	26728,4	15806,0	-8,39
2.	Підприємства, які одержали чистий прибуток у % до загальної кількості	69,6	83,5	78,6	80,2	15,23
3.	Фінансовий результат, млн. грн.	22094,9	30182,3	33570,1	26617,9	20,47
4.	Підприємства, які одержали чистий збиток у % до загальної кількості	30,4	16,5	21,4	19,8	65,13
5.	Фінансовий результат, млн. грн.	4841,3	4915,3	6841,7	10811,9	у 2,2 рази
6.	Рівень рентабельності всієї діяльності, %	17,5	19,3	16,3	8,8	-49,71
7.	Рівень рентабельності операційної діяльності, %	24,5	24,7	22,8	12,2	49,80
8.	Кількість найманих працівників, тис. осіб	645,2	632,1	621,8	588,0	-8,87

* Джерело: за даними Держкомстату України [5]

Дані табл. 3, свідчать про збільшення кількості підприємств, які одержали чистий прибуток у 2013 р. відносно до 2012 р. на 1,6 % і зменшення кілько-

сті сільськогосподарських підприємств, які одержали чистий збиток у 2013 р на 1,6 %. Проте, сума чистого прибутку у 2013 р. є найменшою відносно до попередніх років, яка склала всього 15 806,0 млн. грн. Тобто, якщо розподілити суму отриманого чистого прибутку у 2013 р. між сільськогосподарськими підприємствами, то на одне припадає всього 283 тис. грн. Рівень рентабельності у 2013 р. є найнижчим – 12,2 %, кількість найманих працівників сільського господарства у 2013 р. також є найнижчою - 588 осіб.

Динаміка ефективності сільськогосподарського виробництва в сільськогосподарських підприємствах наведена в табл. 4.

Таблиця 4 - Ефективність сільськогосподарського виробництва в сільськогосподарських підприємствах за 2005-2013 рр.*

Показник	Роки					2013 р. у % до 2005 р.
	2005	2010	211	2012	2013	
Прибуток, збиток (-) від реалізації сільськогосподарської продукції, млн. грн.	1253,2	12750,5	19926,0	20199,4	11804,3	у 9 разів
у т. ч. продукції рослинництва	900,2	11375,9	17322,7	17029,8	8977,8	у 9 разів
продукції тваринництва	353,0	1374,6	2603,3	3169,6	2826,5	у 8 разів
Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції, %	6,8	21,1	27,0	20,5	11,2	64,71
продукції рослинництва	7,9	26,7	32,3	22,3	11,1	40,51
продукції тваринництва	5,0	7,8	13,0	14,3	11,3	у 2,3 рази

*Джерело: за даними Держкомстату України [5]

У 2013 р. чистий дохід (виручка) від реалізації продукції та послуг у сільськогосподарських підприємствах України склав 11 804,3 млн. грн., з яких основну частину прибутку отримано за рахунок реалізації продукції рослинництва, а саме 8 977,8 млн. грн. Тобто, у сільському господарстві галузь рослинництва найбільш розвинена. Щодо інших показників галузей сільського господарства спостерігаємо їх зниження у 2013 р. відносно до попередніх років. Можливими причинами зниження важливих показників в сільському господарстві пов'язані з аномальними погодними умовами, соціально-економічною та політичною нестабільністю в нашій державі, що зумовлює обов'язковість їх державного регулювання.

Оскільки, сільське господарство є однією із важливих галузей економіки України, перспективними напрямками розвитку його сільськогосподарських галузей мають стати: посилення контролю з боку держави за використанням та охороною земель; забезпечення пільгового довгострокового кредитування сільгоспвиробників; стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції, яка є важливою для забезпечення продовольчої безпеки держави; забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції сільського господарства; використання прогресивних форм організації виробництва та оплати праці; покращення умов та рівня життя сільського населення.

Висновки. Агропромисловий комплекс України нині переживає не найкращі часи. Як і багато інших галузей, він знаходиться у глибокій транснаціональній кризі. Реформи в аграрному секторі України просуваються повільно.

Одна із причин – неспроможність уряду виробити і втілити дієву стратегію реформ, спрямовану на забезпечення тривалої ефективності галузі та підвищення її конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дем'яненко С.І. Спільна аграрна політика ЄС: суть, тенденції та значення для України / С.І. Дем'яненко // Економіка України. - 2003. - № 3. - С. 80-86.
2. Ільчук М.М. Перспективи ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств в умовах поглиблення інтеграції/ М.М. Ільчук, С. О. Нікітченко // Біоресурси і природокористування. – 2012. -№ 3/4.-С.117-125.
3. Мороз П. Органічне виробництво: земля і люди / П. Мороз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.agroprof.com.ua/content/view/455/40>.
4. Пасхавер Б.Й. Основні проблеми розвитку сільськогосподарського виробництва / Б.Й. Пасхавер, Л.В. Молдован, О.В. Шубравська // Економіка АПК. – 2012. – № 9. – С. 3-9.
5. Сільське господарство України за 2014 рік [Електронний ресурс] / Н.С.Власенко // Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm
6. Структура земельного фонду України та динаміка його змін. Співвідношення кількості чорноземів в Україні та інших європейських країнах– Режим доступу: <http://edorada.org/uk/node/159>

Умови публікації статей у фаховому науковому виданні Херсонського державного аграрного університету «Таврійський науковий вісник»

Фахове наукове видання Херсонського державного аграрного університету «Таврійський науковий вісник» – це науково-практичний журнал, заснований у 1996 році. Видається за рішенням Науково-координаційної ради Херсонської області Південного наукового центру Національної академії аграрних наук України, вченої ради Херсонського державного аграрного університету та Президії Української академії аграрних наук з 1996 року. Зареєстрований у ВАК України в 1997 році “Сільськогосподарські науки”, перереєстрацію пройшов у червні 1999 року (Постанова президії ВАК № 1-05/7), у лютому 2000 року (№ 2-02/2) додатково “Економіка в сільському господарстві”, у червні 2007 року (№ 1-05/6) додатково “Іхтіологія” та у квітні 2010 року “Сільськогосподарські науки” (№ 1-05/3). Свідectво про державну реєстрацію КВ № 13534-2508 ПР від 10.12.2007 року.

У журналі висвітлюються актуальні питання аграрної науки за секціями:

- землеробство, рослинництво, овочівництво та баштанництво;
- тваринництво, кормовиробництво, збереження та переробка сільськогосподарської продукції;
- меліорація і родючість ґрунтів;
- екологія, іхтіологія та аквакультура;
- економічні науки.

Видання входить до «Переліку наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук». Редколегія видання здійснює зовнішнє та внутрішнє рецензування всіх статей, що надходять до неї. До складу редколегії журналу входять провідні українські та іноземні фахівці. Видання співпрацює з найбільшими ВНЗ України та зарубіжжя, органами державної влади та місцевого самоврядування. Така співпраця передбачає розміщення інформаційних матеріалів, публікування наукових статей, проведення на базі видання конференцій, обговорень та круглих столів. У виданні публікуються науково-теоретичні та практичні матеріали з актуальних загальнотеоретичних та галузевих питань, а також пропозиції до удосконалення сільськогосподарського виробництва та економіки країни.

Запрошуємо всіх бажаючих до співробітництва з нашим виданням та пропонуємо Вам опублікувати Ваші статті. Це видання розраховане не тільки для науковців, а й для практиків, які черпають із нього чимало корисного для своєї діяльності.

З повагою, Головний редактор журналу
Валерій Васильович Базалій

ПОРЯДОК ПОДАННЯ МАТЕРІАЛІВ

Для опублікування статті у фаховому науковому виданні необхідно надіслати електронною поштою до редакції журналу наступні матеріали:

- заповнити довідку про автора
- оформити статтю згідно вказаних вимог
- підготувати авторський реферат статті англійською мовою для розміщення на веб-сайті видання (авторський реферат статті повинен містити: прізвище та ініціали автора, звання або посаду, місце роботи або навчання, назву статті, стислий зміст статті мінімальним обсягом 250 слів або 1000 знаків). Англійський варіант приймається лише за умови його **ФАХОВОГО ПЕРЕКЛАДУ**. У разі надсилання англійського варіанту, перекладеного через інтернет-перекладачі (напр. Google), матеріали будуть відхилені. До авторського реферату англійською мовою додається його оригінал українською мовою.

Надіслати рукопис статті в електронному виді на адресу: podakov@list.ru

- для осіб, які не мають наукового ступеню, – додатково надсилають відскановану рецензію наукового керівника чи рецензію особи, яка має науковий ступінь (підпис рецензента повинен бути завірений у відділі кадрів установи або печаткою факультету (інституту)).

Після отримання підтвердження від редколегії про прийняття статті до друку:

- надіслати відскановану копію підтвердження про сплату публікаційного внеску. Реквізити для здійснення платежу наведені нижче.

Мови публікацій: українська, російська, англійська. Матеріали надані англійською мовою за авторством докторів наук – публікуються безкоштовно.

До видання приймаються статті: докторів наук, кандидатів наук, молодих науковців (аспірантів, здобувачів, магістрантів), а також інших осіб, які мають вищу освіту та займаються науковою діяльністю.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

Шановні науковці! Наукові статті повинні бути оформлені згідно правил оформлення рукописів для фахового наукового видання Херсонського державного аграрного університету «Таврійський науковий вісник».

Загальні вимоги:

Статті повинні відповідати вимогам постанови Президії Вищої атестаційної комісії України "Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України" від 15.01.2003р., та мати наступні обов'язкові елементи:

- **постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- **аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор;

- **виділення невіршених раніше частин загальної проблеми**, котрим присвячується означена стаття;
- **формулювання цілей статті** (постановка завдання);
- **виклад основного матеріалу дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- **висновки** з цього дослідження і перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Авторами подаються статті, що є виключно власними оригінальними дослідженнями із дотриманням правил цитування та посилань. **Подання свідомо неправдивої інформації або ж плагіату є неприйнятним та неетичним.** Окрім того, до друку приймаються лише статті, які не публікувались раніше у інших журналах.

Редакція залишає за собою право на рецензування, редагування, скорочення і відхилення статей.

За достовірність фактів, статистичних даних та іншої інформації відповідальність несе автор.

Передрук (перевидання) матеріалів видання дозволяється тільки з дозволу автора і редакції.

Технічні вимоги:

- обсяг статті – від 6 до 25 сторінок, формату А-4, набраних в редакторі Microsoft Word;
- шрифт тексту – Times New Roman, розмір 14, через інтервал 1,0;
- поля з усіх сторін – 20 мм; • якщо стаття містить таблиці і (або) рисунки, то вони повинні бути компактними, мати назву, шрифт тексту – Times New Roman, розмір 12. Математичні формули мають бути ретельно перевірені та чітко надруковані. Кількість таблиць, формул та ілюстрацій має бути мінімальною та доречною. Рисунки і таблиці на альбомних сторінках не приймаються;
- посилання на джерела необхідно робити по тексту у квадратних дужках із зазначенням номерів сторінок відповідно джерела: наприклад, [3, с. 234] або [2, с. 35; 8, с. 234];
- список використаних джерел подається наприкінці статті в порядку згадування джерел відповідно до існуючих стандартів бібліографічного опису (див.: стандарт «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис» (ДСТУ 7.1:2006 та Форма 23, затверджена наказом ВАК України від 29 травня 2007 року № 342);
- стаття повинна містити анотації та ключові слова українською, російською та англійською мовами, переклад назви статті на англійську мову; обсяг анотації – мінімум 3 речення, кількість ключових слів – мінімум 5 слів.

Авторами вноситься публікаційний внесок, який покриває витрати, пов'язані з редагуванням статей, макетуванням та друком журналу. Редакція журналу поштовою пересилкою не займається.

З повагою, відповідальний редактор «Таврійського наукового вісника»

Євгеній Сергійович Подаков

Контактна інформація редакції: 73006, Україна, м. Херсон, вул.

Р.Люксембург, б. 23, Редакція «Таврійського наукового вісника»

Телефон: +38 (050) 518-37-18

podakov@list.ru

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Банева І.О.....	81	Перелигіна М.С.....	25
Гринчук Ю.С.....	3	Пилипенко К.А.....	59
Зарванська Г.В.....	10	Подаков Є.С.....	65
Карлюка Д. О.....	98	Покотилова О.І.....	74
Карташова О.Г.....	16	Попович Н.С.....	81
Книшек О.О.....	25	Рябенко Г.М.....	10
Круковська О.В.....	110	Самайчук С.І.....	88
Купчак В. Р.....	33	Синенко О.О.....	92
Марченко О.А.....	37	Сисоєнко І. А.....	98
Мухіна І.А.....	43	Слепцов В.А.....	103
Осадча Т.С.....	50	Собченко А.М.....	110

ЗМІСТ

Гринчук Ю.С. Чинники формування та системне управління ефективним використанням виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств	3
Зарванська Г.В., Рябенко Г.М. Сучасний стан обліку витрат у сільськогосподарських підприємствах та пропозиції щодо його вдосконалення	10
Карташова О.Г. Розвиток інфраструктури овочевої галузі та оптової торгівлі АПК України	16
Книшек О.О., Перелигіна М.С. Порівняльна характеристика бухгалтерського обліку Угорщини та України: сучасний стан та напрями вдосконалення	25
Купчак В.Р. Методологічний підхід до організаційно-економічного механізму реалізації енергетичної програми промисловості регіону	33
Марченко О.А. Регіональне управління та регулювання розвитку туризму на засадах посилення інтеграційних процесів та організації інноваційних форм туристичної діяльності	37
Мухіна І.А. Динаміка соціально-виробничих елементів та прогнозування змін у сфері аграрного виробництва	43
Осадча Т.С. Факторний аналіз коефіцієнта ефективності рентного доходу	50
Пилипенко К.А. Конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва та її вплив на продовольчу безпеку регіонів країни	59
Подаков Є.С. Напрями вдосконалення фінансової державної підтримки сільського господарства України в сучасних умовах	65
Покотілова О.І. Формування та оцінка ефективності товарного асортименту підприємства	74
Попович Н.С., Банєва І.О. Теоретичні аспекти формування факторів впливу на розвиток інноваційно-інвестиційної активності вітчизняних підприємств	81
Самайчук С.І. Аналіз тенденцій розвитку молочного скотарства в Херсонській області	88
Синенко О.О. Фінансовий механізм державної підтримки сільськогосподарських підприємств	92
Сисоєнко І.А., Карлюка Д.О. Прагматика макроекономічних індикаторів держави та їх вплив на формування доходної частини Державного бюджету України	98
Слепцов В.А. Підтримка розвитку об'єднаних територіальних громад у Полтавській області	103
Собченко А.М., Круковська О.В. Сучасний стан, ресурсний потенціал та перспективи розвитку сільськогосподарських галузей в Україні	110

Таврійський науковий вісник

Випуск 94

Економічні науки

Підписано до друку 20.12.2015 р.

Формат 70x100 1/16. Папір офсетний.
Умовн. друк. арк. 25,51. Наклад 100 прим.

Видавець Грінь Д.С.,
73033, м. Херсон, а/с № 15
e-mail: dimg@meta.ua
Свід. сер. ДК № 4094 від 17.06.2011